

T.C.
İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

2000'Lİ YILLARDA HİNDİSTAN-ÇİN İLİŞKİLERİNDE
BÖLGESEL REKABET: JEOPOLİTİK BİR OKUMA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

AHMET GÜLSEÇGİN

MART 2021

T.C.
İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

2000’Lİ YILLARDA HİNDİSTAN-ÇİN İLİŞKİLERİNDE
BÖLGESEL REKABET: JEOPOLİTİK BİR OKUMA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

AHMET GÜLSEÇGİN

DANIŞMAN

DOÇ. DR. HELİN SARI ERTEM

MART 2021

İMZA SAYFASI (ONAY)

Ahmet GÜLSEÇGİN tarafından hazırlanan “2000’li YILLARDA HİNDİSTAN-ÇİN İLİŞKİLERİNDE BÖLGESEL REKABET: JEOPOLİTİK BİR OKUMA” başlıklı bu Yüksek Lisans Tezi, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalında hazırlanmış ve jürimiz tarafından

JÜRİ ÜYELERİ

İMZA

Tez Danışmanı : Doç. Dr. Helin SARI ERTEM

Kurumu : İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Üye : Doç. Dr. İsmail Ermağan

Kurumu : İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Üye : Doç. Dr. Emre Erşen

Kurumu : Marmara Üniversitesi

Tez Savunma Tarihi:

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu, akademik ve etik kuralları gözeterek çalıştığımı ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt ederim.

Ahmet GÜLSEÇGİN

Danışmanlığını yaptığım işbu tezin tamamen öğrencinin çalışması olduğunu, akademik ve etik kuralları gözeterek çalıştığını taahhüt ederim.

Doç. Dr. Helin SARI ERTEM

ÖNSÖZ

Bu çalışmada Hindistan-Çin ilişkilerinin tarihsel seyri ele alınmış olup, bu iki devlet arasındaki bölgesel rekabet jeopolitik bir bakış açısıyla değerlendirilmiştir. Bu tezin temel perspektifi olması nedeniyle öncelikle jeopolitik kavramı ve jeopolitik teoriler konusuna değinilmiş, ilerleyen bölümlerde Hindistan-Çin ilişkilerinin tarihi boyutları üzerinde durulmuştur. Daha sonra ise iki devlet arasındaki rekabet, jeopolitik teori çerçevesinde ele alınmıştır.

Bu tez ile Güney Asya, Hindistan ve Çin konularında ülkemizdeki akademik çalışma eksikliğinin az da olsa giderilmesi amaçlanmış ve bu alanda gelecekte yapılacak araştırmalara naçizane katkı sunulması hedeflenmiştir.

Bu tezin hazırlanmasında beni sabırla dinleyen, akademik alanda kendimi geliştirebilmem için yardımlarını hiçbir zaman esirgemeyen danışmanım Doç. Dr. Helin SARI ERTEM'e kıymetli katkılarından dolayı teşekkür ederim. Aynı şekilde lisansüstü eğitimimin başlangıcından itibaren kendilerinden çeşitli alanlarda istifade ettiğim İstanbul Medeniyet Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı öğretim üyelerine içten teşekkürlerimi sunarım.

Tüm hayatım boyunca verdiği sonsuz destekle her daim yanımda olan aileme de teşekkürü bir borç bilirim.

Ahmet GÜLSEÇGİN

İstanbul, 2021

ÖZET

2000'Lİ YILLARDA HİNDİSTAN-ÇİN İLİŞKİLERİNDE BÖLGESEL REKABET: JEOPOLİTİK BİR OKUMA

Gülseçgin, Ahmet

Yüksek Lisans Tezi, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Helin SARI ERTEM

Mart 2021. 108 Sayfa

İkinci Dünya Savaşı'nın ardından bağımsızlığını kazanan Hindistan ve komünist bir yönetime geçen Çin, Asya'da tarihin tüm safhalarında öne çıkan ülkeler arasında yer almışlardır. Modern zamanlardan önce dini benzerlikler sayesinde aralarındaki ilişkiler barışçıl düzeyde seyretmiştir. II. Dünya Savaşı'nın hemen ardından İngiliz yönetiminin bölgeden ayrılmasından sonra, özellikle sınır anlaşmazlıkları bu iki ülke arasındaki ihtilafların temel gündemi hâline gelmiştir. Sınır anlaşmazlıklarına ilaveten Tibet'teki Budist dini lider Dalay Lama'nın 1959 yılında Hindistan'dan sığınma talep etmesi iki ülke arasındaki ilişkileri daha da gergin bir hâle getirmiştir. II. Dünya Savaşı'nın ardından "barış içinde birlikte yaşama" prensiplerine imza atan Hindistan ve Çin, 1962 yılında hem sınır sorunları hem de Dalay Lama'nın, Çin'in baskıcı politikalarından mustarip Tibetliler üzerindeki etkisi nedeniyle savaşmıştır. Bu savaşa rağmen sınır çatışmaları çözüme kavuşturulamamış, aksine, iki ülke arasındaki sorunlara tartışmalı Keşmir bölgesinin de katılmasıyla ilişkiler daha da karmaşık bir hâl almıştır. Günümüze kadar gelen süreçte, Hindistan ve Çin arasındaki çatışmalar hâlen belirli aralıklarla devam etmekte ve uluslararası toplumun dikkatini bu bölgeye çekmektedir.

İki ülke arasında sınır çatışmaları, Dalay Lama'nın etkisi ve bölgesel siyasette nüfuz arayışı gibi konularda baş gösteren rekabet, tüm Hint Okyanusu'nda ve Asya kıtasında hissedilir olmuştur. Hindistan ve Çin, uzun zamandır birbirlerini dengelemeye çalıştıklarından, karşılıklı olarak çevreleme stratejilerini devreye sokmuşlardır. Ancak Hindistan kendisini Çin'in genişleme stratejileri sebebiyle çevrenmiş hissederken;

Çin, barışçıl ve ticari amaçlı faaliyetler izlediğini öne sürmektedir. Kendisini özellikle ABD tarafından çevrelenmiş hisseden Çin ise, Hindistan'ı Washington'ın tarafında yer almakla suçlamaktadır. Hem karada hem denizde devam eden bu jeopolitik rekabet, Hindistan ve Çin'in, 1962'deki ilk büyük savaşın ardından, ikinci bir büyük savaşa girip girmeyeceği sorusunu gündeme getirmektedir. İki ülkenin, sınır anlaşmazlıkları nedeniyle 2020 Mayıs'ında yeniden başlattıkları çatışmalar, ikinci bir büyük savaş endişesini arttırmaktadır.

Bu endişeden hareketle her iki ülkeye detaylıca bakmayı ve büyük güçler rekabetinde, iki ülke arasındaki dengeleri yeniden gözden geçirmeyi amaçlayan bu tez, Hindistan ve Çin'in izlemekte oldukları jeopolitik stratejileri göz önünde bulundurarak yeni bir savaş çıkma olasılığını analiz etmektedir. Tezin ana hipotezi Hindistan ve Çin arasında ikinci bir büyük savaşın çıkma olasılığının şu an için mümkün olmadığıdır. Tezde kullanılan yöntem nitel bir araştırma yöntemi olan karşılaştırmalı betimsel analizdir. Araştırma yapılırken, kuramsal altyapı klasik jeopolitik teori üzerine kurulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Hindistan, Çin, dış politika, jeopolitik teori, sıfır toplamli oyun, Doğu'ya Bakış Politikası, İnci Dizisi Politikası.

ABSTRACT

2000'Lİ YILLARDA HİNDİSTAN-ÇİN İLİŞKİLERİNDE BÖLGESEL REKABET: JEOPOLİTİK BİR OKUMA

Gülseçgin, Ahmet

Master's Thesis, Department of International Relations

Supervisor: Assoc. Prof. Helin SARI ERTEM

March 2021. 108 Pages

India, who obtained its independence and China, who embraced a communist ruling style after the 2nd World War (WW2), have been two of the historically and politically significant countries of Asia in every phase of the history. Before the modern times, the relations between the two had been peaceful thanks to religious similarities. However, following Britain's leave from the region after the WW2, the border conflicts have been the main cause of controversies between India and China. The Buddhist religious leader, Dalai Lama's seek of asylum in India in 1959 increased the tension between the two countries. The two, which had signed a peaceful coexistence bill after the WW2, fought a war in 1962 due to border disputes and Dalai Lama's influence. After the war, border disputes have not been resolved, but even got complicated with the inclusion of the Kashmir conflict.

The competition between India and China, stemming from border disputes, Dalai Lama's influence and search for regional political control etc., has begun to be felt throughout the whole Indian Ocean and the Asian continent. India and China have long been trying to balance each other, thus following containment strategies. While India feels itself contained due to China's geopolitical strategies, China claims that these strategies are peaceful and commerce oriented. On the other hand; China, who feels contained especially by the USA, accuses India of being on the side of Washington. The ongoing geopolitical competition between India and China both on land and at sea, makes one think whether there will be a second war between the two countries

after the first big one in 1962. The clashes between them since May 2020 due to chronic border disputes, increase the concern about a possible second big war.

Taking root from this concern, this thesis, which focuses on these two countries once again and reviews the balancing efforts between them, analyses the possibility of a second big war while looking at their geopolitical strategies. Using comparative-descriptive analysis, which is a qualitative research method, the main hypothesis of this thesis is that a second big war between India and China is not possible at the moment. During the research, the theoretical background has been based on classical geopolitical approach.

Keywords: India, China, foreign policy, geopolitical theory, zero-sum game, Look East Policy, String of Pearls Policy.

İÇİNDEKİLER

İMZA SAYFASI (ONAY)	i
ÖNSÖZ.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR	x
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xi
GİRİŞ	1
1. BİRİNCİ BÖLÜM: ULUSLARARASI İLİŞKİLERDE JEOPOLİTİK TEORİLER VE SIFIR TOPLAMLI OYUN KAVRAMI.....	8
1.1 JEOPOLİTİĞİN ARKAPLANI	8
1.2 BİR KAVRAM OLARAK JEOPOLİTİK.....	13
1.3. JEOPOLİTİK TEORİLER.....	18
1.3.1. Deniz Hâkimiyet Teorisi.....	18
1.3.2. Kara Hâkimiyet Teorisi	20
1.3.3. Kenar Kuşak Teorisi	21
1.3.4. Hava Hâkimiyet Teorisi.....	23
1.3.5. Domino Teorisi	24
1.3.6. Tarihin Sonu Tezi	25
1.3.7. Medeniyetler Çatışması Tezi.....	27
1.4 SIFIR TOPLAMLI OYUN KAVRAMI.....	29
2. İKİNCİ BÖLÜM: HİNDİSTAN-ÇİN TARİHİ İLİŞKİLERİ.....	32
2.1. HİNDİSTAN'IN KISA TARİHİ	32
2.2. ÇİN'İN KISA TARİHİ	38
2.3. HİNDİSTAN-ÇİN İLİŞKİLERİNİN TARİHÇESİ	43
3. ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: HİNDİSTAN-ÇİN JEOPOLİTİK REKABETİ	51
3.1. HİNDİSTAN'IN ÇİN'E YÖNELİK POLİTİKALARI	52

3.1.1 Doğu'ya Bakış ve Doğu'ya Hareket Politikası (Look East and Act East Policy)	52
3.1.2. Myanmar Üzerindeki Rekabet	61
3.2. ÇİN'İN HİNDİSTAN'A YÖNELİK POLİTİKALARI	66
3.2.1. İnci Dizisi Politikası	66
3.2.2. Kuşak ve Yol Girişimi Politikası	70
3.2.3. Çin'in Pakistan Politikası.....	75
3.3. HİNDİSTAN-ÇİN İLİŞKİLERİNİN GELECEĞİNE DAİR BİR DEĞERLENDİRME.....	80
SONUÇ.....	87
KAYNAKÇA	93

KISALTMALAR

GSYH	:Gayrisafi Yurtiçi Hâsıla
ABD	:Amerika Birleşik Devletleri
BIMSTEC	:Bengal Körfezi Çok Sektörlü Teknik ve Ekonomik İş Birliği Örgütü (Bay of Bengal Initiative for Multi-Sectoral Technical and Economic Cooperation)
ASEAN	:Güneydoğu Asya Uluslar Birliği (Association of Southeast Asian Nations)
ARF-ASEAN	:ASEAN Bölgesel Forumu (ASEAN Regional Forum)
BCIM-EC	:Bangladeş-Çin-Hindistan-Myanmar Ekonomik Koridoru (The Bangladesh, China, India and Myanmar Economic Corridor)
BJP	:Hindistan Halk Partisi (Bharatiya Janata Party)
BRI	:Kuşak ve Yol Girişimi (Belt and Road Initiative)
CPEC	:Çin-Pakistan Ekonomik Koridoru (China-Pakistan Economic Corridor)
ÇKP	:Çin Komünist Partisi (Chinese Communist Party)
INCP	:Hindistan Ulusal Kongre Partisi (Indian National Congress Party)
NATO	:Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (North Atlantic Treaty Organization)
NSC-68	:Amerikan Ulusal Güvenlik Konseyi Belgesi-68
SSCB	:Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
RCEP	:Bölgesel Kapsamlı Ekonomik Ortaklık (The Regional Comprehensive Economic Partnership)

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1. Mackinder'a göre dünya	21
Şekil 2. Spykman'a göre dünya	22
Şekil 3. Huntington'a göre dünya.....	28
Şekil 4. Harita Üzerinde Keşmir ve Tibet	37
Şekil 5. Hindistan'ın Doğu'ya Bakış ve Doğu'ya Hareket Politikaları Kapsamında Hint Okyanusu'ndaki Stratejik Rota ve Koridorlar	56
Şekil 6. Hindistan'ın Ev Sahipliği Yaptığı 2012 ASEAN Zirvesi.....	58
Şekil 7. İnci Dizisi Stratejisi ve Çin'in Hint Okyanusu'ndaki Donanma Üsleri.....	67
Şekil 8. Bangladeş, Çin, Hindistan ve Myanmar Ekonomik Koridoru.....	73
Şekil 9. Kuşak ve Yol Girişimi'nin Muhtemel Güzergahı.....	75
Şekil 10. Çin-Pakistan Ekonomik Koridoru.....	76

GİRİŞ

Jeopolitik, uluslararası ilişkileri anlamada en önemli fikir yürütme araçlarından biridir. Etimolojik olarak Yunanca *geo* ve *politika* kelimelerinin birleşimiyle meydana gelmiş olup; coğrafya, ekonomi, demografi gibi faktörlerin bir devletin dış politikasına olan etkilerinin incelenmesi anlamına gelmektedir (URL1, 2020). Bu terim ilk olarak İsveçli Rudolf Kjellén tarafından 20. yüzyıla girerken kullanılmış; I. ve II. Dünya Savaşları zamanında tüm Avrupa'ya yayılmıştır (Deudney, 2013). Jeopolitik dendiği zaman akla genellikle uluslararası ilişkilerde realist teoriler gelmektedir. Realist teorilerin uluslararası ilişkilerin çatışmacı ve mücadeleci tarafını öne çıkardığı göz önünde bulundurulduğunda bu düşünce çoğu zaman doğru olabilmektedir.

En önemli ve en tanınmış jeopolitik teorilerden biri Alfred Thayer Mahan'ın Deniz Hâkimiyet Teorisi'dir. Bu teoriye göre denizlere hâkim olan bir devlet tüm dünyaya hâkim olacaktır. Mahan, deniz hâkimiyetinin önemine üç önerme ile vurgu yapmıştır. İlki büyük güçlerin ekonomik başarılarının arkasında deniz ticaretinin olduğu, ikincisi bir devletin kendi ticaretini sürdürüp düşman bir ülkenin ticaretini kısıtlamaya çalışmasının en iyi yolunun denizlerdeki gücünü devam ettirebilecek savaş gemilerine sahip olması, üçüncüsü ise deniz hâkimiyetine sahip bir devletin karada üstün olan bir ülkeyi yenebileceğidir (Mütercimler, 2017, s. 324).

Bir milyardan fazla nüfusu, binlerce yıllık tarihi ve kültürü olan; birçok dine ev sahipliği yapan; 1974'ten beri nükleer silaha sahip; aynı zamanda dünyada toprak büyüklüğü bakımından ilk onda yer alan Hindistan, bölgesinin ve dünyanın en önemli devletlerinden biri olagelmıştır. Hindistan, artan ekonomik potansiyeli, mevcut nükleer güç kapasitesi ve yükselen film endüstrisi ile, sert ve yumuşak güç araçları açısından dünyada söz sahibi ülkeler arasına girmeye başlamıştır. 2.6 trilyon dolar Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYH)'ya sahip olan bu ülke 2050 yılına kadar GSYH'sini ve nüfusunu en fazla arttıran ülke olacaktır (Hawksworth & Cookson, 2006, s. 8). Birleşmiş Milletler tahminlerine göre 2028 yılında Çin'in nüfusunu geçmesi beklenen Hindistan, böyle giderse yakın zamanda dünyanın en fazla nüfusa sahip devleti konumuna ulaşacaktır. Hindistan'ın son rakamlara göre nüfusu 1 milyar 339 milyondur ve kişi başında düşen milli gelir açısından çok fakir bir ülke olmasına

rağmen, sahip olduğu yer altı kaynakları, nükleer ve teknolojik kapasitesi bakımından büyük bir potansiyele sahiptir. Ancak artan siyasi ve ekonomik gücüne rağmen Hint nüfusunun yarıdan fazlası köylerde yaşamakta, ülkede fakirlik hâlâ büyük bir sorun teşkil etmektedir. Bu sebeple ülkedeki küçük esnaf küreselleşmenin getirdiğı faydaların aksine zararlarından daha çok etkilenmektedir.

1600'lerden beri İngilizlerin egemenliğı ve etkisi altında bulunan, 1947 yılında Birleşik Krallık'tan bağımsızlığını elde eden Hindistan, sahip olduğu nüfusu ve yönetim biçimi düşünüldüğünde dünyanın en büyük demokrasisi olarak nitelendirilmektedir. 22 eyalet ve merkezi yönetime bağılı dokuz birlik toprağından oluşan Hindistan'da birçok siyasi parti mevcuttur, ancak en önemli iki parti Bharatiya Janata Party (Hindistan Halk Partisi) ve Indian National Congress Party (Hindistan Ulusal Kongre Partisi)'dir.

Benzer şekilde Çin de, son yıllardaki muazzam ekonomik büyümesiyle bölge ve dünya siyasetinde çok önemli bir konuma yerleşmiştir. Şu anki GSYH'si 12.2 trilyon dolar olan Çin'in, 2050 yılına kalmadan ABD'yi geride bırakıp dünyanın en büyük ekonomisi konumuna ulaşması beklenmektedir. Hindistan'a benzer şekilde, binlerce yıllık tarihi, medeniyeti ve kültürü olan Çin, sahip olduğu 1,4 milyarlık nüfusu ve hızla yükselen ekonomisi ile dikkat çekmektedir. 1912 yılında Çin'de hanedanlıklar dönemi sona ermiştir ve milliyetçi Kuomintang Partisi yönetime gelmiştir. Daha sonra milliyetçilerle Mao Zedong önderliğindeki komünistler arasındaki savaştan komünistler zaferle ayrılmış ve iktidarı ele geçirmişlerdir. 1949 yılında kurulan Çin Halk Cumhuriyeti'nde tek parti yönetimi benimsenmiştir ve iktidardaki Çin Komünist Partisi (ÇKP) ülkedeki tüm güç unsurlarını elinde tutmaktadır.

1914 yılında, o tarihte Hindistan'da yönetimi elinde tutan İngilizlerle Çinliler arasında, Hindistan'ın İngiliz yöneticilerinden biri olan McMahon tarafından çizilen hat, iki ülke arasındaki sınırı belirlemiştir.¹ Modern Hindistan ve Çin'in İkinci Dünya Savaşı'nın ardından kurulmasından sonra bu iki devlet arasındaki ilk çatışma 1962 yılında gerçekleşmiştir. Bu çatışmanın zeminini hazırlayan olay, Çin'in 1950'lerde iki ülke

¹ 1914 yılında Britanya, Çin ve Tibet arasında imzalanan Simla Antlaşması'yla Britanya yönetimindeki Hindistan ile Tibet arasındaki sınır çizilmiş ve daha sonraları bu hat McMahon Hattı olarak anılmıştır (Tenpa, 2014, s. 57)

sınırında yer alan Tibet'i işgalidir. İşgal sonrasında Tibet'te ayaklanmalar başlamıştır. Ayaklanmaların ardından Tibet Budizminin lideri ve Tibet halkının ruhani lideri Dalay Lama², 1959 yılında Hindistan'a sığınmış ve sığınma hakkı elde etmiştir. Dalay Lama'nın Hindistan'a sığınmasından sonra, Tibet'e yakın bölgeye ve hatta McMahon Hattı'nın kuzeyine asker gönderen Hindistan'a karşılık olarak, Çin de bölgeye asker göndermiştir. Çin ayrıca, Dalay Lama'nın Hindistan tarafından siyasi bir nüfuz aracına dönüştürülmesinden de endişe duymuştur. Tüm bunlar, 1962 savaşına giden yolun yapı taşlarıdır. Çin tarafında 722 ölü 1697 yaralı, Hindistan tarafında ise 1383 ölü ve 1047 yaralının olduğu bu savaş, tam bir ay sürerek 21 Kasım günü Çin'in üstünlüğü ve tek taraflı ateşkes ilanı ile son bulmuştur. İki ülke o tarihten bu yana ikinci bir büyük savaşa girmese de mevcut sorunlar çözülmeden devam etmekte; Çin ve Hindistan'ın artan ekonomik, siyasi ve askeri kapasitesi, yeni bir savaş endişesi doğurmaktadır.

Araştırmalara göre önümüzdeki 30 yıllık süreç içinde, dünyanın birinci ve ikinci büyük ekonomisinin Asya kıtasından çıkacak olması, bu ülkeler arasındaki iş birliği kadar rekabet ortamını da pekiştirmektedir. Hindistan ve Çin'in aynı zamanda sınır komşusu olmaları ve çözülmemiş bir takım çatışma konularına sahip olmaları, bu rekabeti arttırmakta; 2020 yılı içinde Keşmir sorununda yaşanan gerginlikte görüldüğü gibi, iki ülke arasında yeniden büyük bir savaş yaşanma olasılığı, bölgesel ve küresel dengeler açısından incelenmeye değer hâle gelmektedir.

Bilindiği üzere, 19. yüzyıldaki Rusya ve Britanya imparatorluklarının jeopolitik mücadelesi, "Büyük Oyun"³ olarak nitelendirilmiştir. Çin-Hindistan ilişkileri de özellikle Hint medyası ve siyasi analistler tarafından yeni bir "Büyük Oyun" olarak nitelendirilmektedir. Fukuyama'nın "Tarihin Sonu" ve Huntington'un "Madeniyetler Çatışması" tezleri, iki ayrı ideoloji ve kültüre sahip Hindistan ve Çin'in rekabetlerini anlamada yardımcı olabileceği gibi, jeopolitik teoriler içerisinde Kara Hâkimiyet Teorisi'ni geliştiren Mackinder'in "Avrasya'yı kontrol eden Dünya Adası'nı kontrol eder; Dünya Adası'nı kontrol eden de Dünya'yı kontrol eder" ifadesinin yanında,

² 1950'den beri Dalay Lama'lık görevini devam ettiren Tenzin Gyatso, tarihteki 14. Dalay Lama'dır. Aynı zamanda Tibet'i özgürlüğe kavuşturmak için şiddet içermeyen mücadelesi sebebiyle 1989'da Nobel Barış Ödülü'nü kazanmıştır. Günümüzde halen Hindistan'da yaşamaktadır.

³ Büyük Oyun kavramı 1830'larda ortaya atılmış, ancak 1900'lerin başında popüler hale gelmiştir. 19. ve 20. yüzyıllarda Britanya ve Rus imparatorluklarının Orta Asya üzerindeki siyasi üstünlükleri için giriştikleri mücadeleleri anlatan bir ifadedir (Edwards, 2003, s. 83)

Kenar Kuşak Teorisi'ni geliştiren Spykman'ın "Kenar Kuşağı kontrol eden Avrasya'yı kontrol eder; Avrasya'yı kontrol eden Dünya'yı kontrol eder" ifadesi, Çin ve Hindistan'ın Kenar Kuşak'ta bulunduğu göz önüne alındığında yine ilgi çekici bir araştırma alanı yaratmaktadır (Scott, 2008, s. 3).

Bu bağlamdan bakıldığında Çin ve Hindistan'ın özellikle ekonomik alanda son yılların yükselen iki devi olması sebebiyle denizlerde de çıkar çatışmaları içerisine gireceği öngörülmektedir. Sadece Hindistan ve Çin'in değil, Güney Asya'daki Vietnam, Filipinler, Myanmar gibi diğer devletlerin de jeopolitik açıdan birbirleriyle rekabet içerisine girmesi beklenmektedir. Çeşitli raporlarda belirtildiği üzere 2050 yılında Hindistan ABD'yi geçerek satın alma gücüne göre GSYH ile ikinci sıraya yerleşecek; Çin ise birinci sırada yer alacaktır (Sarı Ertem & Karadeniz, 2019). Bu durum geleceğin iki ekonomik devinin kendi bölgelerinde ve küresel ölçekte atacakları adımların incelenmeye değer olduğunu göstermektedir.

Çin'in ekonomik anlamda büyümesi ve bölgedeki devletlerle ilişkilerini geliştirmeye çalışması Hindistan'ı endişelendirmektedir. Bu sebeple Hindistan, bölgede Çin'i dengelemek adına "Doğu'ya Bakış Politikası" (*Look East Policy*) geliştirmiştir. Esasında bu politika Hindistan'ın Güney Asya ve Asya-Pasifik ülkeleriyle olan ekonomik ilişkilerini geliştirmesi üzerine kurulmuştur. Ancak bu politikanın eleştirel bir yorumu, "Doğu'ya Bakış Politikası"nın Çin'in Güney Asya ve Asya-Pasifik üzerindeki askeri ve ekonomik etkisine karşı koymak olduğunu öne sürmüştür (Batabyal, 2006). Hindistan'ın bu politikası; Myanmar'daki etkisini kaybetmemek; Bangladeş, Hindistan, Myanmar, Sri Lanka, Tayland, Bhutan ve Nepal'den oluşan Bengal Körfezi Çok Sektörlü Teknik ve Ekonomik İş Birliği Örgütü'nü (BIMSTEC) ileriye taşımak; Asya-Pasifik'te Japonya gibi ülkelerle stratejik bağlantılar geliştirmek; ASEAN⁴ Bölgesel Forumu'na (ARF-ASEAN) katılmak ve etkin olmak gibi temeller üzerine kurulmuştur (Batabyal, 2006, s. 5).

Benzer şekilde, Çin de "İnci Dizisi Politikası" (*String of Pearls Policy*) ile Hindistan'ın bölgedeki diğer ülkelerle yakın ilişkiler kurmasının önüne geçmek ve kendi ticari ve ekonomik çıkarlarını sağlama almak amacıyla limanlar inşa etmekte veya satın

⁴ 1967'de kurulan Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği ASEAN, Endonezya, Malezya, Tayland, Filipinler, Singapur, Bruney, Vietnam, Laos, Myanmar ve Kamboçya'dan oluşan bir örgüttür.

almaktadır. Bu amaçla Çin, Pakistan'dan Sri Lanka'ya, Güney Çin Denizi'ndeki ihtilafli adalardan Afrika'ya uzanan büyük bir deniz bağlantısını hayata geçirmeye çalışmaktadır. Bu bağlamda Pakistan'daki Gwadar Limanı'nı 43 yıllığına kiralayan, Sri Lanka'daki Hambantota Limanı'nın hisselerinin büyük oranını eline alan Çin, kendi ticaret ağının üzerinde bulunan çeşitli yerleri adeta birer inci tanesi gibi birbirine bağlamaktadır.

Bu tezde Soğuk Savaş sonrası dönemde hem ekonomik hem de stratejik önem kazanan Hindistan ve Çin ele alınacak olup, 2000'li yıllarda iki devlet arasındaki ilişki jeopolitik bir bakış açısıyla incelenecektir. Bu bağlamda Hindistan'ın "Doğu'ya Bakış Politikası", Myanmar üzerindeki rekabet, Çin'in "İnci Dizisi Stratejisi" gibi konular değerlendirilecek; bu sayede aralarındaki jeopolitik rekabetin hangi yöne doğru evirileceği tahmin edilmeye çalışılacaktır.

Özellikle Hindistan'ın "Doğu'ya Bakış Politikası" temelinde Güney Asya ülkeleriyle ekonomik ilişkilerini arttırma çabası ve ASEAN'la girdiği ilişkiler Çin'in ekonomik ve siyasi nüfuzunu engelleme çabası olarak değerlendirilmiştir (Sikri, 2009; Haokip, 2011). Ancak bunun yanında ülkeler arasındaki ekonomik iş birliği ve diplomatik yakınlık kurmanın da bu politikanın hedefleri arasında olduğunu belirten görüşler mevcuttur (Chatterjee, 2007; Saikia, 2010). Aynı şekilde Çin'in "İnci Dizisi Politikası"nın, bu stratejinin güzergâhındaki devletlerden deniz üssü elde etme çabası olduğunu öne sürerek, Pekin'in askeri ve ticari hedeflerini geliştirmeyi amaçladığını iddia eden görüşler de mevcuttur (Kleven, 2015; Samaranayake, 2019).

Görüldüğü üzere Hindistan ve Çin, bulundukları bölgede son yıllarda büyük gelişim gösteren iki devlettir. Her ne kadar Çin ekonomik anlamda çok daha ileride olsa da ve ABD'yi bile geride bırakabilecek bir potansiyel taşısa da, Hindistan'ın yazılım sektöründe elde ettiği başarılar ve nüfusunun hızla artıyor oluşu, bu ülkeyi de bölgesel ve küresel denklemlerde önemli bir konuma oturtmaktadır. Çin'in Pakistan'la, ABD'nin de Hindistan'la iyi ilişkiler geliştirip rakiplerini dengeleme siyaseti izlemesi, bu durumun dünyanın seyrini değiştirebilecek olaylara gebe olabileceğini akla getirmekte ve konuya duyulan akademik ilgiyi arttırmaktadır.

Benzer bir ilgi ve merak ile ortaya çıkan bu tezde Hindistan ve Çin arasındaki ilişkiler, jeopolitik teori çerçevesinde ele alınacak; yöntem olarak ise Uluslararası İlişkiler disiplininde realizm üst başlığı altında ve çatışmacı teoriler arasında sayılan jeopolitik teori çerçevesinde, nitel araştırma yöntemlerinden biri olan karşılaştırmalı betimsel analiz yöntemi uygulanacaktır. Uluslararası İlişkilerde yine realizm çerçevesinde kullanılan oyun teorisinin de bu iki ülke arasındaki rekabeti açıklamada klasik jeopolitik teoriler kadar faydalı olacağı düşünülmektedir. Oyun teorisi içinde yer alan “sıfır toplamı oyun” (*zero-sum game*) kavramı, kanaatimizce Hindistan-Çin ilişkilerinin seyrini anlamamız ve açıklamamız açısından kullanışlı bir kavramdır. Dolayısıyla bu tezde bir analiz aracı olarak, her ikisi de realist paradigma altında, çatışma ve rekabeti açıklamak için kullanılan klasik jeopolitik teori ve oyun teorisi, beraber ele alınacaktır. Tezin amacı, Hindistan-Çin ilişkileri geleneksel jeopolitik teori çerçevesinde incelendiğinde, iki devlet arasında “barış içerisinde birlikte yaşama” (*peaceful coexistence*) durumunun devam edip etmeyeceği yönünde bir sonuca ulaşmaktır. Tezin ana varsayımı Hindistan ve Çin arasındaki rekabetin büyük bir savaşa şu an için neden olmayacağı yönündedir. Tez sonunda elde edilen bulgular bu varsayımı onaylar durumdadır.

Bu bağlamda tez üç bölümden oluşacak olup, bu bölümler sırasıyla Uluslararası İlişkilerde jeopolitik teoriler ve oyun teorisi altındaki sıfır toplamı oyun kavramı, Hindistan-Çin tarihsel ilişkileri ve 2000’li yıllarda Hindistan-Çin jeopolitik rekabetidir. Bu amaçla tezde aşağıdaki sorulara cevap aranacaktır:

- Uluslararası İlişkilerde jeopolitik teoriler ve sıfır toplamı oyun kavramı nedir?
- Jeopolitik teoriler bağlamında Hindistan-Çin ilişkileri nasıl değerlendirilebilir?
- Hindistan ve Çin’in birbirleriyle olan ilişkisi tarihsel anlamda nasıldır?
- Hindistan-Çin ilişkilerindeki genel sorunlar nelerdir?
- Hindistan-Çin savaşının nedenleri, sonuçları ve etkileri nelerdir?
- Hindistan’ın “Doğu’ya Bakış Politikası” nedir?
- Çin’in “İnci Dizisi Politikası” nedir?
- Çin’in “Kuşak ve Yol Girişimi” nedir?
- Hindistan ve Çin dış politikasında Güney Asya’nın yeri nedir?
- Myanmar üzerinden Hindistan-Çin rekabeti nasıl açıklanabilir?

- Güneydoğu Asya Uluslar Birliği (ASEAN) bağlamında Hindistan-Çin ilişkileri ve diğer bölge ülkeleriyle ilişkiler nasıl değerlendirilebilir?
- ABD ve Pakistan'ın Hindistan-Çin ilişkilerindeki yeri nedir?

Tezde incelenen jeopolitik teoriler ve sıfır toplamlı oyun kavramının Hindistan-Çin ilişkilerindeki rekabeti anlamada etkili olduğu görülmüştür. İki ülkenin konum olarak birbirlerine yakın olmaları bölgede bir rekabetin oluşmasını ve çevrelerindeki ülkelerle etkin ilişkiler kurmalarını gerektirmiştir. 1962 yılındaki savaş sonunda aralarındaki sorunları çözüme kavuşturamamışlardır. 2000'li yıllardan itibaren iki ülkenin büyük gelişim göstermesi, aralarında çıkması muhtemel ikinci bir savaşın maliyetinin yüksek olması sonucunu doğurmuştur. 1962'deki savaşın sorunları çözmekte etkili olamaması da ikinci bir büyük savaş ihtimalini güçsüz kılmaktadır. Bununla birlikte iki ülke arasındaki rekabet, taraflardan birinin bölgedeki etkisini yok etme tehlikesi yaratırsa, büyük bir savaş ihtimali yeniden gündeme gelebilecektir. Bu tezin kısıtlarından biri, ABD ve Rusya gibi diğer büyük güçlerin Hindistan-Çin ilişkilerindeki rolünün analize katılmamış olmasıdır. Tezin diğer bir kısıtı da Hindistan ve Çin'deki siyasi iktidar değişiklerinin yaratabileceği olası etkilerin analize dahil edilmemesidir.

Tezin özgün katkısı Hindistan ve Çin ilişkilerini realist bir düşünce yapısıyla ele almış olması ve bunun için jeopolitik teoriler ile oyun teorisinden faydalanmış olmasıdır. Bununla birlikte, iki ülke arasındaki rekabetin daha çok realist paradigma üzerinden incelenmesi, iki ülke arasındaki iş birliği noktalarını okumada başka teorik bakış açılarının da devreye sokulması ihtiyacına işaret etmektedir. Konuyla ilgili yapılacak yeni çalışmalarda, liberal bir perspektiften bölgesel ortaklıklar ve ekonomik entegrasyon olasılıklarını incelemek, karşılaştırmalı sonuçlara ulaşmamız açısından faydalı olabilecektir.

BÖLÜM I

1. ULUSLARARASI İLİŞKİLERDE JEOPOLİTİK TEORİLER VE SIFIR TOPLAMLI OYUN KAVRAMI

1.1. JEOPOLİTİĞİN ARKAPLANI

Uluslararası ilişkilerde jeopolitik rekabet kavramı aktörler arasındaki ilişkileri anlamada yardımcı olabilmektedir. Aktörler çeşitli nedenlerle birbirleriyle rekabet içerisine girmekte, çıkarlarını korumaya ve genişletmeye çalışmaktadırlar. Aktörler arasındaki rekabeti açıklayan en önemli alanlardan biri coğrafi-jeopolitik rekabettir. Devlet olabilmenin şartlarından biri, bir toprak parçasına sahip olmaktır. Bu toprak parçası üzerindeki egemenlik sadece sahip olunan toprağın korunması anlamına gelmemekte, devletin çıkarlarını da koruma anlamına gelmektedir. Bilindiği üzere, bir devlet jeopolitik pozisyonunu bölgesel tehditlere, halkının isteklerine, askeri ve ekonomik gücüne göre belirlemektedir. Ancak politik amaçlar için agresif bir yayılma şekli, şüphesiz içinde bulunulan bölgeye istikrarsızlık getirmektedir. Zayıf siyasi iradelerin varlığı durumunda ise komşulardan savaş tehdidi gelebilmektedir (Pathak, 2018).

Jeopolitik rekabet; küresel, bölgesel ya da yerel seviyede liderlik için rekabet eden devletler arasındaki çekişme veya jeopolitik çevrede devletler arasındaki potansiyel zorlayıcı müzakere etkileşimleri şeklinde tanımlanabilir (Kovalev, Kasyanov, Bortsov, Goloborodko, & Skudnova, 2017). Her devlet için bu zorlayıcı etkileşimlerin artması durumunda jeopolitik rekabet de artmaktadır. Jeopolitik rekabetin seviyesi üç bileşenle açıklanabilir: devletin coğrafi konumu, diğer devletlere karşı göreceli ekonomik gücü, diğer devletlerle uyumlu çıkarları (Kovalev, Kasyanov, Bortsov, Goloborodko, & Skudnova, 2017). Bir devletin jeopolitik rekabeti ne kadar artarsa, askeri harcamalara yaptığı masraflar da artmaktadır. Bu askerî harcamaları yapmamaları hâlinde devletler, diğerleri tarafından çeşitli müzakere ortamlarında etkisiz duruma getirileceklerinden endişe etmektedirler. Jeopolitik rekabetin diğer nedenleri arasında her devletin birbirini tehdit olarak gördüğü varsayımı da vardır. Jeopolitik rekabet bir devletin askeri güç artırımına gidecek siyasi iradeyi ve ekonomik

gücü oluşturması sonucunda diğerk devleti tehdit edecek duruma gelişiyle başlamaktadır. Kısaca jeopolitik rekabetin ana kaynağı devletlerin birbirlerinden algıladıkları tehdittir. (Markowitz & Farris, 2018).

Uluslararası ilişkilerde realist paradigmanın öne sürdüğü güç ve çıkarlar devletlerin birbirlerine karşı konum almalarına neden olmaktadır. Bir devletin gücünü artırıp, güçler dengesini asimetrik konuma getirmesi diğerk devletler tarafından hoş karşılanmaz. Bu devletin güç asimetrisi yapabilmesini de yaptığı askeri harcamalar ve ekonomik gelişim oluşturmaktadır. Artan bu harcamalar devletin daha fazla kaynağı ihtiyaç duymasını, ticaretini daha fazla arttırmak istemesini doğurmaktadır. Bunun karşısında bölgedeki diğerk devletler bu güç kaymasından endişe duyarlar. Dolayısıyla diğerk devletler de aynı güç artırımına gitmenin yolunu aramaya başlarlar.

Devletlerin yükselen bir bölgesel güç karşısında rekabet edebilmesi için ittifaklar da önem arz etmektedir. Bölgesel güçlerin ilişkileri, küresel seviyedeki güç dağılımından gelmektedir. Çift kutuplu bir dünyada ittifaklar daha stabil iken, dengesiz, çok kutuplu bir dünyada ittifaklar daha esnek ve değışken olmaktadır (Balta, 2019). Jeopolitik rekabet sadece ulusal çıkarların korunması sebebiyle oluşmamakta, aynı zamanda ulusal güvenliğı tehdit eden bağımsız bir faktör olarak da hareket etmektedir. Ulusal çıkarların çatışması durumunda ortaya çıkan jeopolitik rekabet, aktörlerin iş birliğı ve ortaklık vasıtasıyla sorunları çözmedeki isteksizlikleri veya yetersizlikleri sonucunda meydana gelir. Bunun sonucunda uluslararası siyasette gerilimler, çevrenin yasadışı şekillerde kullanılması, istihbarat alanında çatışmalar veya direkt askeri çatışmalar şeklinde seyreden bir jeopolitik rekabetle sonuçlanabilir. Nihai olarak ise bu rekabet; ittifak blokları oluşturulmasına, silahlanmanın artmasına, ekonomik savaşlara veya ideolojik rekabete dönüşebilir (Kovalev, Kasyanov, Bortsov, Goloborodko, & Skudnova, 2017).

Jeopolitik rekabetin ekonomik boyutu ise rakip aktörlerin yeni pazarlara ulaşmasını, pazarlardaki pozisyonlarını arttırmasını ve nihayetinde ekonomik ticarete hükmetmesini meydana getirir. Bir devletin ithalat için uyguladığı gümrük vergileri diğerk devletin ihracatını engellediğinde o devlet siyasal olarak korumasız bölgelerde yeni pazarlar aramak zorunda kalır. Ekonomik emperyalizm temelde aktörlerin

ticaretlerini siyasi olarak korumasız bölgelere yayma mücadelesidir (Polanyi & MacIver, 1944, s. 217).

Ekonomik rekabet bölgesel rekabete dolayısıyla genel anlamda jeopolitik rekabete dönüşebilir. Aktörler yeni pazarlara erişebilmek adına ve kendi ülkelerindeki üretimi arttırabilmek adına ticari yolların güvenliğınden endişe edebilir. Bu durum daha ileri giderek ticari yolların kontrolünün sağlanması şekline de dönüşebilir. Bölgesel rakipler arasında meydana gelebilecek bir durum istikrarsızlığa yol açıp, ilişkilerin gerilmesine ve aktörlerin diğer alanlarda birbirlerine karşı stratejiler geliştirmesine neden olabilmektedir.

Aktörlerin bölgelerinde agresif genişleme çabaları başta bölgesel rakipleri olmak üzere diğer devletleri rahatsız edip, rekabetin tüm alanlara yayılmasına neden olabilir. Artan rekabet, askerî alana daha fazla yayıldığında güvenlik ikilemi oluşacak, aktörlerin askerî harcamalarının daha da artmasına sebep olacaktır. Uluslararası İlişkilerin temel kavramlarından olan *güvenlik ikilemi* John Herz tarafından ortaya atılmış; bu kavramla devletlerin; niyetlerinden bağımsız olarak kendi güvenlik ihtiyaçlarını karşılamalarının diğer devletlerin kendilerini güvensiz hissetmelerine sebep olacağı ve bu sebeple onların da askerî harcamalarını arttırmalarına yol açacağı öne sürülmüştür (Herz, 1950, s. 157). Realist paradigmada *güvenlik ikileminin* anarşi sebebiyle kaçınılmaz olduğu ve/veya devletlerin diğer devletlere güvenememesi sebebiyle ortaya çıktığı savunulmuştur. Wendt gibi inşacı teoristlere göre ise, bu durum devletlerin birbirlerinin amaçları hakkında en kötü senaryoyu varsaymaları sebebiyledir (Brewster, 2014). Uluslararası sistemin anarşik yapısı, yani üst bir otoritenin devletleri koruması her devleti kendi güvenliğini sağlamak zorunda bırakmıştır. Bu sebeple devletler, kendi güçlerini ekonomik, stratejik ve askerî alanlarda arttırma yoluna gitmektedirler. Bu durumsa komşu devletlerin kendilerini daha güçsüz hissetmesine sebep olmaktadır. Bu komşu devletler ise en kötü senaryoya hazırlıklı olabilmek adına karşı önlemler almaktadırlar. Kısacası iki devlet de kendini güvensiz hissedirse *güvenlik ikilemi* başlamaktadır (Garver, 2002).

Tüm bu güvensizlik hissiyatları jeopolitik algılamalardan başlamaktadır. Devletler üzerinde bulundukları toprakta egemenliğe sahiptirler ve bu toprakların korunması sınırların ötesinden başlamaktadır. Dolayısıyla devletler için alan, bölge ve konum

önemlidir. Çıkarların korunması bölgelerini korumaktan başlamaktadır. Komşu devletler için bu durum daha da önem arz etmektedir. Güçleri birbirine yakın iki komşu devletin bölgesel rekabeti de şiddetli olacaktır. Devletler kendilerini güvende hissedene kadar bu rekabeti sürdürecektir ve gerektiğinde ittifaklara yöneleceklerdir. Bu durum rekabeti daha da arttırarak istikrarsızlığa neden olabilmektedir.

Jeopolitik husumet mekânsal güvenlik uygulamalarıyla ilişkilidir. Bölgesel genişleme, ilhak, ittifak kurma, askerî kapasite arttırma, stratejik görüşmeler yapma, silahlanma yarışına girme gibi durumlar jeopolitik düşmanlıkları arttırmaktadır. Hatta bunların sonucunda sınırlar yeniden çizilebilmekte, farklı anlamlar kazanabilmektedir (Pan, 2014).

Devletler çeşitli stratejiler geliştirerek bölgelerinde etkin olmayı, kendilerini güvende hissetmelerini sağlamak istemektedirler. Bunu tehdit olarak algılayan diğer bölge devletleriyle rekabet içerisine girmektedirler. Bir devletin refahının denizlerden gelen ticarete bağlı olması ve yapılan ticaret miktarının sınırlı olması rekabeti beraberinde getirmektedir. Böylece ticareti koruma adına mücadeleler başlamaktadır. Deniz gücünün temel noktası çatışma beklentisinin olmasıdır (Baer, 1996, s. 12). Jeopolitik rekabet özellikle denizlerde önemlidir. Devletlerin ticaretinin büyük bir kısmı denizlerden yapılmakta, bu sebeple de devletler donanmalara ihtiyaç duymaktadırlar. Deniz ulaştırma yollarının ve ticaret limanlarının güvenliği devletler için hayati bir konudur. Rekabet sadece bununla kalmamakta, bir devletin yaptığı ticaret diğer devletin ürünlerini satamamasına da sebep olabilmektedir. Tüm bu durumlar jeopolitik rekabeti artırarak aktörlerin birbirlerine karşı çeşitli stratejiler geliştirmesine, ittifaklar kurarak kendilerini güvende hissetmelerine neden olmaktadır.

Devletlerin sınırlarının ötesini ele alan dış politikalarının nasıl işleyeceğinin kodları şeklinde tanımlanabilen *jeopolitik kod* kavramı, aktörlerin jeopolitik davranışlarını belirtmektedir. Bu operasyonel kodlar bir devletin sınırları ötesinin stratejik önem ve potansiyel tehdit bakımlarından değerlendirilmesini de içermektedir (Adhikari, Krishna Sinha, & Kamle, 2008). Bir devletin komşularına veya dünyayla ilgili algılamalarına karşı oluşturduğu hareket biçimleri olan *jeopolitik kodlar*, devletlerin anarşik ortamda güvenlik ihtiyaçları için nasıl hareket edeceklerini belirlemektedir. Bölgelerinde güçlü iki devletin birbirlerini tehdit olarak algılamaları birbirlerine karşı

mücadele etmelerine neden olmaktadır. Bu rekabet içerisinde aktörlerin hangi durumlarda nasıl davranacakları bu jeopolitik kodları oluşturmaktadır.

Uluslararası ilişkilerde devletler arasındaki ilişkileri anlamamızı sağlayan ve dünyada devletler arasındaki olayların neden bazı şekillerde cereyan ettiğini açıklayan çeşitli teoriler mevcuttur. Bunlardan ikisi jeopolitik teoriler ve oyun teorisidir. Bu teoriler uluslararası ilişkilerin realist paradigması altında konumlandırılmaktadır. Realist paradigma altındaki teoriler uluslararası ilişkilerde devletlerin ana aktör olduğunu belirtirken, uluslararası kuruluşların devletler kadar etkin olmadığını, onların devletlerin hegemonyası altında hareket ettiğini öne sürerler. Morgenthau'ya göre realizm; siyasetin, kökünü insan doğasından alan nesnel kanunlarla yönetildiğine inanır. Bu sebeple, bu nesnel kanunları yansıtan rasyonel teorilerin geliştirilebilmesi de mümkündür (Morgenthau, 1948, s. 4). Bir neoliberal olan Keohane'e göre de realizm; güç, rasyonalite ve çıkarları ön plana çıkarttığı için uluslararası ilişkilerin analizinde önem arz etmektedir (Keohane, 1986, s. 159). Tüm teorilerin üzerinde anlaştığı uluslararası sistemin anarşik olması, diğer bir deyişle devletler üzerinde bir üst otoritenin olmaması durumu, güç ve kendi kendine yeterlik kavramlarının önemli hâle gelmesine neden olmuştur. Realistler aynı zamanda dünya siyasetini güç dengelerinin meydana getirdiğine inanırlar (Mearsheimer, 2005). Tarihsel açıdan bakıldığında jeopolitik teoriler de gücü ön plana çıkarmış; gücü elinde tutanın dünyayı idare etme hakkını elinde bulundurduğunu iddia etmiştir. 19. yüzyılda Darvinci fikirlerle ve sanayi devrimiyle gelişen küresel jeopolitik, küresel anlamda güç ve güvenlik ilişkilerine odaklanmıştır (Deudney, 2000, s. 78) Klasik jeopolitik anlayışta bir aktörün kazancı diğer aktörün kaybı anlamına geldiği için devletler gücü ellerinde bulundurmak ve kendi işlerini kendileri halletmek durumunda kalmışlardır. Daha sonraları gelişen eleştirel jeopolitik yaklaşım ile bu durum sorgulanmış, devletlerin bu anlayışı yayılmacı politikalarında bahane olarak kullandıkları öne sürülerek, eleştiri getirilmiştir.

Eleştirel jeopolitik ve eleştirel düşünce, hâlihazırda var olan durumların nasıl meydana geldiğini inceleyerek sadece konuya odaklanmaz, daha iyiye ulaşmak için muhtemel değişimleri de araştırarak geniş bir perspektiften inceleme yapar (Dalby, 1991, s. 266).

Bununla birlikte eleştirel jeopolitik, coğrafyanın değişmez ve sabit oluşunu ve klasik jeopolitik anlayışın deterministik yapısını da reddetmiştir (Erşen, 2014, s. 86).

Daha çok iktisat alanında kullanılan oyun teorisinin Uluslararası İlişkiler disiplindeki yansımalarında ise yine realist paradigmanın izleri görünmekte; aktörler arasındaki rekabet ve bu rekabetten kazançlı çıkmanın farklı yolları vurgulanmaktadır. Oyun teorisindeki mevcut modellemeler, uluslararası ilişkilerde politik ekonominin ve askeri-siyasi stratejik analizlerin oluşturulmasında kullanılmaktadır. Bununla birlikte, oyun teorisinin realist paradigmaya katkısı, rasyonel aktör modellerini sadece çatışma alanından çıkartarak iş birliği alanına da yayması olarak gösterilebilir (Snidal, 1985, s. 25). Rasyonel akılla aktörler arasındaki ilişkilere yaklaşan oyun teorisinde; çatışma çözümlerinden, ayrılıkçı hareketlerdeki dış müdahalelere kadar birçok alanda hâlen istifade edilmeye devam edilmektedir.⁵

1.2. BİR KAVRAM OLARAK JEOPOLİTİK

Jeopolitikten bahsetmeye başlamadan önce jeopolitiğin coğrafya ile ilişkisine değinmek gerekmektedir. Latince *terra* kelimesi toprak anlamına gelmekte ve bir coğrafi ilişkiyi belirtmektedir. Bu bağlam aynı zamanda sınırları da belirlemekte, o sınırlar etrafındaki her şeyin kontrol edilmesi olarak algılanmaktadır. Jeopolitik ile coğrafya kavramı; iklim, jeoloji, doğal sınırlar bağlamında ele alınabilecek coğrafya, tarihsel bellek bağlamında ele alınabilecek mekân ve siyasi sınır ile kimlik bağlamında ele alınabilecek vatan şeklinde incelenebilmektedir (Durgun, 2011, s. 15). Bu bağlamda, jeopolitiğin ortaya çıkmaya başladığı ve emperyalist ülkelerin aralarındaki rekabetin en yoğun olduğu 1870-1945 arası dönem, gelişen teknoloji ile bu ülkelerin çevrelerine yayılma çabalarının olduğu dönemdir. Bu dönemde bu ülkeler çevrelerindeki topraklara yayılmanın çeşitli yöntemlerini aramışlardır. Klasik jeopolitik düşünceler de bu vesileyle ortaya çıkmaya başlamıştır (Yeşiltaş & Durgun, 2020, s. 13).

Klasik jeopolitik terimi üzerinde her ne kadar uzlaşılmış bir tanım olmasa da genel kabul görmüş tanımlamalar yapılabilmektedir. İbn Haldun'a atıfla sıklıkla belirtilen

⁵ Bkz. Z. Bashir, S. Mahnaz, M. G. A. Malik, Conflict Resolution Using Game Theory and Rough Sets, *International Journal of Intelligent Systems*. 2020; C. Healy, Foreign Interference in Secession Movements Through the Lens of Game Theory, *Perspectives on Secession*, 2020

“coğrafya kaderdir” ifadesinde olduğu gibi, klasik jeopolitik düşünce deterministtir. Kissinger ve Brzezinski gibi düşünürler, jeopolitiği stratejik analizleri rasyonelleştirme veya politika önerilerini meşrulaştırma olarak tanımlar (Wu Z. , 2018, s. 787). Eleştirel jeopolitikçiler ise, klasik görüşün tersine, jeopolitiği uluslararası yayılmacılığın meşrulaştırılması olarak görür (Massaro & Williams, 2013, s. 574).

Klasik jeopolitik; değişmez ve objektif coğrafyanın devletlerin eylemlerine yön veren, karalarla veya denizlerle çevrili olmayı devletlerin politika önceliklerine yansıtan, devletlerin askeri güç odaklı karasal ve ekonomik olarak genişlemesini şekillendiren mekânsal ilişkiler ve tarihsel nedenselliklere dayanan bir kavramdır (Sloan, 2017, s. 2). Owens’a göre jeopolitik, coğrafyanın siyaset ve stratejiyle olan ilgisinin uluslararası güç kazanma açısından incelenmesi iken (Owens, 1999, s. 60), Fettweiss’a göre, coğrafi faktörlerin siyasi faaliyetler üzerindeki etkisidir (Fettweis, 2015, s. 233). Eleştirel jeopolitikçi Dalby ise, jeopolitiğin bir toprağı kontrol etmek, küresel güç edinmek ve süper güç rekabetine girmek için geliştirilen güç ilişkileri ile ilgisi olduğuna vurgu yapar (Dalby, 1990, s. 172).

Eleştirel jeopolitik açısından olaya yaklaşanlarca bu terim daha farklı tanımlanmıştır. Eleştirel jeopolitik, klasik jeopolitiğin devlet merkezli doğasının karşısına toplumsal süreçleri koyar ve iktidarın ürettiğı bilgiyi sorgular; böylece jeopolitiğin tamamen bir söylem olduğunu ileri sürerek postmodern kuramlardan faydalanır. Ayrıca eleştirel jeopolitik, modern devletin iktidar ilişkilerinden bağımsız olamayacağını ileri sürer (Yeşiltaş & Durgun, 2020, s. 10,11). Eleştirel jeopolitiğin en önemli temsilcilerinden olan Tuathail ve Agnew’e göre jeopolitik; devlet entelektüellerinin uluslararası politikayı söylemler vasıtasıyla mekânlaştırmaları ve uluslararası siyaseti belirli insanlar, olaylar ve mekânlar tarafından karakterize edilmiş bir dünya şeklinde temsil etmeleridir (Tuathail & Agnew, 1992, s. 192). Daha net bir tabirle jeopolitik çalışmaları uluslararası siyasetin hegemonik güçler tarafından mekânlaştırılma; diğer bir deyişle mekânsal konum açısından değerlendirilerek incelenme çabasıdır. Yine Agnew’in 1998 yılındaki çalışmasında belirttiğı gibi jeopolitik kavramı uzun yıllardır coğrafi temsiliyet çalışması olarak kullanılmış, son zamanlarda uluslararası sınır anlaşmazlıkları, küresel finansın yapısı, seçim sonuçlarının coğrafi gösterimleri gibi çok daha farklı alanlarda kullanılmaya başlamıştır (Agnew, 1998, s. 5).

Jeopolitiği anlamak için öncelikle coğrafyanın devlet davranışlarındaki etkisini göz önünde bulundurmak gerekir. Tarih boyunca coğrafya hem insanların göç rotaları açısından, hem de toplumların birbirleriyle ilişkilerini başlatmaları ve devletlerin çıkarlarını savunmaları açısından belirleyici etmen olagelmıştır. Jeopolitik, milattan önceki yıllarda yaşamış Herodot, Platon, Aristo, Strabon, Machiavelli gibi düşünürlerin ve tarihçilerin yazdıkları eserlere, coğrafya ve devlet arasındaki ilişkiyi inceleme çabalarına kadar ulaşan uzun bir geçmişe sahiptir ve İbn Haldun gibi Müslüman düşünürler de coğrafya ve devlet arasındaki ilişki üzerinde çalışmışlardır (İşcan, 2004). Machiavelli'nin Prens adlı eserinde belirttiği gibi coğrafya ustalığı siyaseten hayatta kalmanın en önemli bileşenidir ve bir prensin sahip olması gereken özellikler arasında yerleşim yerlerinin doğasını bilmek, dağların, vadilerin ve düz arazilerin nasıl oluştuğunu öğrenmek gibi çeşitli özellikler vardır (Machiavelli, 1994, s. 98; Sloan, 2017, s. 1).

Ancak 15. yüzyılla beraber coğrafi keşiflerin yapılmasıyla coğrafyanın önemi de artmaya başlamıştır. Özellikle Kant'ın coğrafyaya doğanın temeli olarak bakması kendisinden sonra gelen ve jeopolitik teorilerde önemli bir isim olan Ratzel'i etkilemiştir ve coğrafya ile devlet üzerine çalışmalar yapmasına önayak olmuştur (İşcan, 2004, s. 53,54). Ancak kelime köken olarak ilk kez, İsveçli siyaset bilimci Rudolf Kjellén tarafından 1899 yılında kullanılmıştır ve iki dünya savaşı arası dönemde dünyada yayılıp daha sonraki yıllarda daha fazla kullanılır hâle gelmiştir. Özellikle Alman coğrafyacı ve antropolog Ratzel'in öğrencisi olması ve onun 1897'de yazdığı Politik Coğrafya adlı kitabından etkilenmesi sebebiyle, Kjellén bu konuda çalışmalarına devam etmiş ve Ratzel'in organik devlet teorisini, jeopolitik kavramını da kullanarak geliştirmeye çalışmıştır. Kjellén, Nazi Almanyası'nın en önemli generallerinden olan Haushofer'i de derinden etkilemiştir.

Kjellén jeopolitiği, coğrafi oluşum veya mekân içerisinde bilimsel olarak devletin incelenmesi, devlet varlığının tabiat kanunları ve insanların davranışları açısından araştırılması ve değerlendirilmesi şeklinde tanımlamıştır (Yılmaz S. , 2015). Kjellén'in devlet varlığını doğa kanunlarıyla ilişkilendirip devleti adeta doğup büyüyen ve en nihayetinde de ölen bir oluşum olarak görmesi, onun hocası Ratzel'den ve Ratzel'in organik devlet teorisinden ne kadar etkilendiğini göstermektedir. Nazi Almanyası'nın

fikir babası olan ve Lebensraum (yaşam alanı) fikrini ortaya atan Haushofer de Versay Antlaşması'nın getirdiği aşağılanmışlık duygusunu ve bağımlılığı atmanın yolu olarak, devletin bir canlı organizma olduğu anlayışıyla hareket etmiştir ve güçlü devletlerin genişlemesinin doğal olduğunu öne sürmüştür (Sevgi, 1988, s. 220). Haushofer'in düşünce yapısına göre genişleyemeyen bir devlet yok olmaya mahkûmdur.

Alman jeopolitik düşüncesi Birinci Dünya Savaşı'nın ardından Almanya'nın yenilmesiyle yükselmiştir. Versay Anlaşması imzalanmış, Almanya'nın Afrika'daki ve Batı Pasifik'teki kolonileri alınmış, Almanya toprakları küçülmüştür. Önemli bir bölge olan Alsas-Loren Fransa'ya geçmiş, sınırlar komşu ülkeler lehine düzenlenmiştir. Bu sebeple Alman halkının sosyal ve etnik birliği de zarar görmüştür. Bu dönemdeki en önemli teorisyen Haushofer savaştan sonra siyasi coğrafya çalışmalarına ağırlık vermiş, eserleri Ratzel, Kjellén ve Mackinder'den etkilenmiştir. Haushofer'e göre jeopolitik, bir devletin dış politikasının idare edilebilmesi için coğrafi bilginin kullanılması şeklinde anlaşılabilir (Tovy, 2015, s. 18).

Büyüyen ve genişleyen bir organizma olarak görülen devlet, Lebensraum (yaşam alanı/hayat sahası) kavramıyla yakından ilişkilidir. Pan-Germanism ve yayılmacı devlet anlayışı Almanya'nın genişlemesinin, Doğu Avrupa'nın ve Sovyetler'in bazı bölümlerinin ele geçirilmesinin önünü açmıştır. Lebensraum'a göre bir devlet; siyaseten, ekonomik olarak ve kültürel olarak hayatta kalabilmek adına genişlemek, yaşam alanları bulmak zorundadır. Lebensraum, bölgesel genişleme ile ham metallere ulaşmak üzerine kuruludur. Böylece Alman yaşam alanı Doğu Avrupa üzerinde yoğunlaşmıştır. Denizaşırı bölgelere ve eski kolonilere ulaşmanın çok zor olması Almanya'yı Doğu Avrupa'ya ve Balkanlar'a yöneltmiştir. Haushofer'in dünyayı ABD, Almanya ve Japonya olarak üç güç merkezine bölmeye çalışması ile Almanya Avrasya ve Afrika'yı, ABD Amerika kıtasını, Japonya ise Asya ve Avustralya'yı kontrol edecekti (Tovy, 2015, s. 18,19). Haushofer'in bu düşünceleri eşliğinde savaşı kaybeden Almanya'nın ardından jeopolitik kavramı, yayılmacılığa meşruiyet kazandırdığı gerekçesiyle akademide, en azından bir süreliğine, daha az kullanılır hâle gelmiştir çünkü jeopolitik kavramı, İkinci Dünya Savaşı'nın bitiminden sonra özellikle Nazilerin bu kavramı benimseyiş biçimlerinden negatif olarak etkilenerek, devletlerin yayılmak için ürettikleri bahaneler olarak algılanmış ve dışlanmış. Bu süreçte

kavram giderek itibarsızlaşmış; Kuzey Amerika ve Avrupa’da göz ardı edilmiştir. Soğuk Savaş’tan önce başlayan jeopolitik, klasik jeopolitik olarak değerlendirilmiş ve bu alandaki teorilere de klasik jeopolitik teoriler denmiştir. İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra uluslararası siyasetin anlamlandırılmasında savaş çıkarılmasına meşruiyet kazandırdığı gerekçesiyle bir süreliğine göz ardı edilen jeopolitik kavramı, özellikle 1970 ve 1980’lerden itibaren küresel ve bölgesel problemlerin analizinde tekrar sıklıkla kullanılır hâle gelmiştir (Hepple, 1986).

İki kutuplu dünya düzeninin hâkim olması jeopolitik kavramını söylemsel açıdan da etkilemiştir. İki süper güç arasındaki ilişkiyi, daha çok negatif betimlemelerle, salt jeopolitik olarak addeden tanımlar ortaya atılmıştır. Örneğin, Robert Cox’a göre Soğuk Savaş iki süper güç arasındaki karşıtlık ve bağımlılık olarak tanımlanan iki zıt ilişkiyi temel alan ve tarafların birbirleri karşısında üstünlük kazanmak amacıyla dünyayı “bizim”, “sizin” ve “tartışmalı bölgeler” olmak üzere üçe ayırdıkları bir jeopolitik sistemdir (Cox, 1981; Atmaca, 2011, s. 161). Aynı şekilde Colin Flint’in tanımladığı gibi Soğuk Savaş, bölgeler üzerinde kontrol sağlamak için jeopolitik olarak oluşturulmuş ve meşruiyet kazandırılmış, Batı açısından “Demir Perde”, “Özgür Dünya” ve komünizm tehdidinin engellenmesi; SSCB açısından da Amerikan emperyalizminin engellenmesi için girişilen çatışmalardır (Flint, 2006, s. 13).

1.3. JEOPOLİTİK TEORİLER

Jeopolitiğin bir kavram olarak öne çıkmasını takiben, devletler arası ilişkilere ışık tutacak yeni teoriler de gelişmeye başlamıştır. Mekânsal olarak devletin ve onu etkileyen faktörlerin anlaşılabilmesi için ortaya koyulan bu teoriler, 19. yüzyılın sonunda oluşturulmaya başlanmışsa da özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrasında en etkili dönemini yaşamıştır. Bu teorilerin Soğuk Savaş döneminde etkili olmasının sebepleri arasında iki süper gücün birbirlerini dengeleme ve birbirlerine karşı yayılma isteği vardır. Nazi Almanyası döneminde jeopolitiğin bir yayılma ve emperyalizm aracı olduğu düşüncesi, onun daha sonraları akademik dünyada dışlanması sebep olsa da, pratikte ABD-SSCB çekişmesi jeopolitik yaklaşım üzerinden yürümüştür. Savaş sonrası Avrupa'yı komünizm tehlikesi altında bırakmamak için ABD tarafından yardımlar yapılmış, Kore ve Vietnam'da anti-komünist müdahalelere gidilmiş, NATO kurulmuş ve genişletilmiştir. İkinci Dünya Savaşı sonunda Avrasya'yı kontrol eden bir konuma gelen SSCB'ye karşı ABD tarafından Çevreleme Stratejisi geliştirilmiştir. Geliştirilen bu teoriler günümüzde de farklı şekillerde yorumlanıp, varlıklarını sürdürmektedirler.

1.3.1. Deniz Hâkimiyet Teorisi

1841-1914 arasında yaşamış bir askeri tarihçi olan Alfred Thayer Mahan tarafından geliştirilen Deniz Hâkimiyet Teorisi'ne göre denizlere hâkim olmak tüm dünyaya hâkim olmak demektir. İngiliz Deniz Kuvvetleri tarihini inceleyerek yazmış olduğu, 1890 yılında yayımlanan “Deniz Gücünün Tarihe Etkisi, 1660-1783” adlı eseriyle tarihte İngiliz ve Fransızların birbirleriyle mücadelelerini incelemiş, savaşın merkezi unsuru olarak deniz gücü tanımlamasını geliştirmiştir (Mahan, 1890). Deniz hâkimiyetinin çok önemli olduğunu vurgulayan Mahan'a göre deniz gücünün korunması 6 faktöre bağlıdır; coğrafi konum, ülkenin fiziksel yapısı, coğrafi alan, nüfus gücü, toplumsal yapı, ülke yönetim yapısı (Kocakenar, 2015, s. 7).

Mahan'a göre bir ülkenin deniz gücü küresel siyasi mücadelelerde her zaman belirleyici güç olagelmıştır. Bu açıdan, Arabistan ve Hindistan arasında kalan bölgeyi

1902 yılında Orta Doğu olarak tanımlamış ve buranın deniz stratejileri açısından önemli olduğunu belirtmiştir. Ayrıca Hint ve Pasifik okyanuslarının jeopolitik kaderin esas noktaları olduğunu belirterek buradan devletlerin Avrasya kenar kuşağına ve Orta Asya'ya uzanan siyasi gelişmeleri kontrol edebileceğini söylemiştir (Mahan, 1902; Kaplan, 2009, s. 2).

Mahan'a göre deniz hâkimiyeti sadece siyasi olarak güç demek değildi; uluslararası ticarete de sahip olmak anlamına geliyordu. Buna göre ABD ekonomisi zamanla kendi ürettiği ürünleri tamamıyla tüketememeye başlayacaktı ve bu yüzden ABD, denizaşırı pazarlara yönelmek zorundaydı. Mahan'ı bu konuda ilgilendiren kısım Amerikan hükümetinin uluslararası pazarlara erişim garantisi vermesiydi. Bu da üç unsura bağlıydı: Amerikan mallarını açık denizlerden yeni pazarlara taşıyabilme kapasitesine sahip ticari bir donanma, düşman gemilerini caydırabilecek veya yok edebilecek savaş gemileri ve bu büyük donanma için yakıt ve ikmal kapasitesine sahip, ABD ve yeni pazarlar arasındaki ticaret yollarının ve iletişimin açık kalmasını sağlayan deniz üs ağları (URL2).

Buna göre Mahan denizleri kontrol eden devletin hem siyasi açıdan hem de uluslararası ticaret açısından güçleneceğini öne sürmektedir. Bu bağlamda, geniş savaş filolarına sahip olunması, gücün bir alana yoğunlaştırılarak okyanusların kontrol edilmesi, denizlerden ambargolar uygulanması, belirli adalarda, kıtaların çevrelerinde üslerin alınması düşmanın teslim olmasını hızlandıracak etmenlerdir. Denizlerde üs sahibi olmak geniş toprakların kontrol edilmesinden daha değerlidir ve denizaşırı koloniler bir devletin refahının, ticaretinin devamı için hayati derecede önemlidir (Kennedy, 1974, s. 40).

ABD'nin 20. Yüzyılın hemen başlarında, Theodore Roosevelt'in başkanlığı döneminde bir dünya gücü olma yolunda donanmaya büyük önem vermesi ve gerekirse emperyalist politikalar izleyeceğini belirtmesinde Mahan'ın görüşlerinin yoğun etkisi olduğu bilinmektedir. Benzer şekilde pek çok dünya gücü, tarihin farklı dilimlerinde deniz gücünü arttırarak etki alanını genişletmiş, sınır ötesindeki üsler ve geniş askeri kapasitesi sayesinde dünya üzerinde söz sahibi olmayı başarmıştır. Deniz gücünün bugün de önemini koruduğu görülmektedir.

1.3.2. Kara Hâkimiyet Teorisi

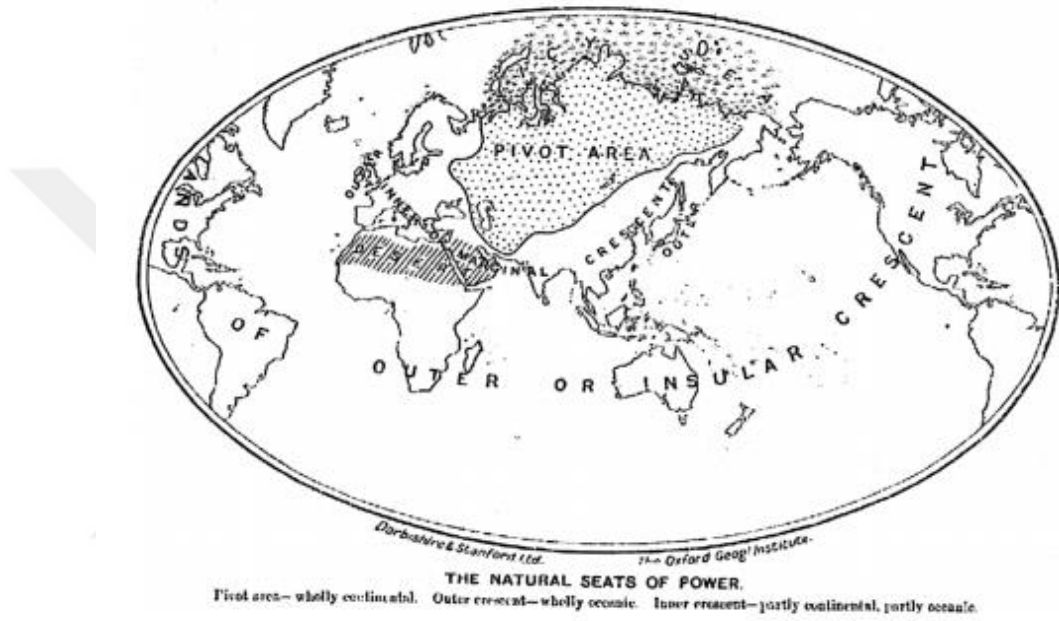
Halford Mackinder 1904 yılında *The Geographical Pivot of History* adlı eseriyle fikirlerini İngiliz Kraliyeti Coğrafya Cemiyeti'ne sunmuş, böylece Kara Hâkimiyet Teorisi'ni geliştirmiştir. 1905 yılında Kraliyet Coğrafya Cemiyeti'nde yaptığı konuşmada yeni coğrafya paradigmasının devletin kontrolünde olması gerektiğini öne sürmüş, dünyadaki topraklar hakkında gereksiz bilgiler toplanmaması gerektiğini söylemiş, toplanan bilgilerin devletin hizmetine sunularak pratik faydalar üretilmesi gerektiğinden bahsetmiştir (Yeşiltaş & Durgun, 2020, s. 13). Mackinder'a göre devletler güce sahip olmaları bakımından kara ve deniz devletleri olarak sınıflandırılmıştır.

Mackinder tarihi süreç içerisinde kara ve deniz dengelerinin değişebileceğini savunmuş, ancak küresel sistem içinde dünya egemenliğini kara gücüne sahip devletlerin sağlayacağını öne sürmüştür. Mackinder coğrafi açıdan merkezin bir devlet için en uygun yer olduğunu söylemiş, dünyanın merkezi ve gücün belirlediği yer olarak Avrasya'nın iç bölgelerini görmüştür. Mackinder Volga Nehri'nden Yangtze Nehri'ne güneyde Himalayalar'dan kuzeyde kutba kadar olan büyük bölgeyi Heartland (Kalpgâh) olarak tanımlamıştır ve bu bölgeyi kendi kendine yeter bir bölge olarak görmüştür (Mackinder, 1942, s. 262; İşcan, 2004, s. 60). Avrasya olarak bilinen bu bölge kara gücünün deniz gücüne karşı bir sembol kavramı olarak önem kazanmıştır (Erşen, 2014, s. 185). O dönemde demiryolları hatlarının geliştiği, Heartland'daki yer altı kaynaklarının keşfedilmesi ve buranın fethedilmesinin de zor olması göz önünde bulundurulacak olursa Mackinder'ın burayı dünyanın merkezi olarak tanımlaması anlam kazanacaktır.

Ayrıca Mackinder; Asya, Afrika ve Avrupa'yı Dünya Adası olarak tanımlamıştır. Avrupa ve Asya ise ona göre Avrasya'dır. Mackinder'ın 1919'da yazdığı ve bu teorisini geliştirdiği *Democratic Ideals and Reality* (Demokratik İdealler ve Gerçek) adlı kitabında belirttiği gibi Doğu Avrupa'ya hâkim olan Heartland'a hükmeder, Heartland'a hükmeden de Dünya Adası'na hükmeder, Dünya Adası'na hükmeden de tüm dünyaya hükmeder (Mackinder, 1942, s. 50). Paris Konferansı devam ederken yayımlanan bu eserde ayrıca Almanya'nın Rusya ile bağlantısının kesilmesi için arada

bağımsız devletler oluşturulmasının öneminden bahsetmiştir (Mackinder, 1942, s. 111).

Ayrıca Mackinder Heartland'ı çevreleyen kuşaklar oluşturmuştur. Bunlar İç Hilal (*Inner Crescent*) ve Dış Hilal (*Outer Crescent*)'dir. İç Hilal'deki bazı ülkeler Türkiye, Hindistan, Avusturya, Çin, Almanya; Dış Hilal'deki bazı ülkeler ise İngiltere, Avustralya, ABD, Kanada, Güney Afrika ve Japonya'dır.

Şekil 1. Mackinder'a göre dünya

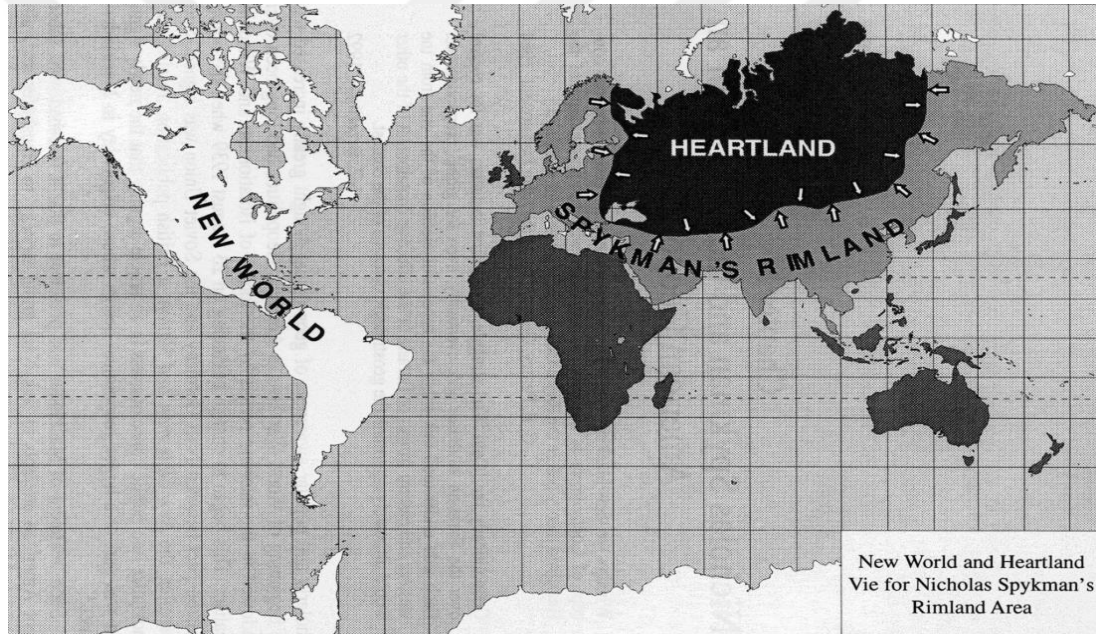
Kaynak: (Ashworth, Realism and the Spirit of 1919: Halford Mackinder, Geopolitics and the Reality of the League of Nations, 2010)

1.3.3. Kenar Kuşak Teorisi

Soğuk Savaş yıllarında Amerikan jeopolitiğinin temellerini belirleyen en önemli teorilerden biri olan Kenar Kuşak Teorisi, Birinci ve İkinci Dünya Savaşları arası dönemde Nicholas Spykman tarafından ortaya atılmıştır. Spykman'a göre coğrafya dünya siyasetindeki en önemli faktördür. Spykman, dış politika ve coğrafya arasındaki ilişkiyi öne sürerek bir devletin dış politikasında takip edilecek politika seçeneklerini belirledikleri için boyut, dünyadaki konum ve bölgesel konumun çok önemli rol

oynadığından bahsetmiştir (Spykman, Geography and Foreign Policy, 1938, s. 236; Gökmen, 2010, s. 50).

Mackinder'in teorisini biraz daha farklı yorumlayan Spykman'a göre Heartland'dan ziyade Rimland yani Mackinder'in İç Hilal'ine denk gelen bölge dünya hâkimiyetinde daha önemlidir. Önce 1942 yılındaki "Dünya Politikasında Amerikan Stratejisi", sonra 1944 yılında yayımlanan "Barışın Coğrafyası" adlı eserleriyle Rimland-Kenar Kuşak Teorisi'ni geliştiren Spykman, jeopolitiği ABD'nin güvenliği şeklinde yorumlamış ve ABD'nin İç Hilal veya Rimland'daki denize kıyısı olan ülkeleri kontrol ederek Heartland'a sahip olan devleti çevreleyip onun gücünün sınırlandırılabilceğini belirtmiştir (Spykman, 1944, s. x; Taban, 2013).

Şekil 2. Spykman'a göre dünya

Kaynak: (Kocakenar, Amerikan Dış Politikasında Jeopolitik Teoriler ve Pratikler, 2015)

Spykman ayrıca daha önceki jeopolitikçiler gibi dünyayı Eski Dünya ve Yeni dünya şeklinde tanımlamış, Yeni Dünya'ya hâkim gücün ABD olduğunu, Eski Dünya'da ise Avrasya Kıtası, Afrika ve Avustralya'daki devletlerin bulunduğunu belirterek ancak buradaki devletlerin birleşmesi hâlinde ABD'ye meydan okuyabileceklerini yazmıştır. Bu sebeple Spykman ABD'nin gücünün diğerlerine oranla arttığını belirterek, eskiden Avrupa devletlerinin yaptığı gibi bir güçler dengesi politikası izlemesi gerektiğini

belirtmiştir. Bunun için ABD'nin pasif, izolasyoncu ve içe kapanık bir devlet olmaması gerektiğini belirtmiş, ABD'nin Eski Dünya'daki devletleri kendisine karşı birleşmemeleri için güç dengesini oluşturup sürdürmesi gerektiğini öne sürmüştür (Flint, 2006). Spykman ve Mackinder'ın etkileriyle şekillenen ABD Soğuk Savaş stratejisi, SSCB'ye karşı çevreleme politikasının sınırlarını çizmiştir.

Spykman ayrıca Hint ve Pasifik okyanuslarına hâkim olmanın Avrasya'daki hâkimiyetin anahtarı olduğunu belirtmiş, böylece Rusya'nın kontrol edilmesi açısından buraların öneminden söz etmiştir. Diğer yandan İkinci Dünya Savaşı henüz bitmemişken Spykman, savaş sonrası dönemde Çin'in yükseleceğini görerek Japonya'nın ABD tarafından savunulması ihtiyacının doğacağını sezmiş, savaş sonrası dönemde de birleşmiş bir Avrupa'nın ABD için tehlikeli olabileceği hususunda uyarılarda bulunmuştur (Kaplan, 2009).

1.3.4. Hava Hâkimiyet Teorisi

İtalyan General Giulio Douhet tarafından temelleri atılan ve daha sonra Renner, Seversky, Slessor, gibi isimlerin de katkıda bulunduğu bu teori aslında Kara Hâkimiyet Teorisi'nin uygulanmasında hava gücünün önemini anlatır (Douhet, 1921; Slessor, 1936; Renner, 1942; Seversky, 1942). İkinci Dünya Savaşı'nın ardından önem kazanan hava gücüyle beraber bu teorinin de önemi artmıştır. Mackinder'ın Heartland'inin denizden izole olması onun havadan istila edilebilmesini gerektirmiştir. Ayrıca hava kuvvetleri kara ve deniz kuvvetlerinin ulaşamayacağı yerlere de ulaşabilmektedir.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra yüzölçümü açısından en büyük ülke konumunda olan SSCB, Doğu Avrupa ve Heartland'e sahipti. Dolayısıyla Mackinder'a göre önce Dünya Adası sonra da tüm dünyaya egemen olacaktı. Bu durumda Sachaklian'ın görüşüne göre SSCB'nin bir tehdit olmasının engellenmesi ve Dünya Adası'nı hâkimiyetine almasını önlemek için en önemli faktör hava kuvvetleriydi. Aynı şekilde Mackinder'ın teorisine göre İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra hem Heartland'e hem de Doğu Avrupa'ya hâkim olan SSCB'nin dünyaya egemen olması beklenirken, bunun

olmamasının sebebi Amerikan Hava Kuvvetleri olmuştur (Caşın, 2004; Mütercimler, 2017, s. 339).

Hava Hâkimiyet Teorisi'ne göre üstün hava gücüne sahip olan devletler konumları ne olursa olsun hem savaşlarda hem de caydırıcılık anlamında dünyaya hükmedebilir. Havacılık biliminin gelişmesiyle Avrasya Heartland'i, Kuzey Kutup Arktik bölgesi üzerinden Anglo-Amerika'yla birleşerek Büyük Heartland'i oluşturmuştur (Aslan & Karadoğan, 2003, s. 6). Bu bölge hem hava, hem deniz, hem de kara yollarının avantajları üzerinde bulunduğundan Heartland için çok büyük öneme sahiptir ve dünya hâkimiyetine giden yolun anahtarıdır (Sen, 1975).

Hava Hâkimiyet Teorisi'ne göre dünya hâkimiyeti Heartland'e sahip olmakla başlar, buraya sahip olan Doğu Avrupa'ya da egemen olur ve bu devlet hava kuvvetleriyle durdurulamazsa Dünya Adası'na hükmeder; Dünya Adası'na hükmeden ise tüm dünyaya egemen olur. Ancak bunun için hava kuvveti üstünlüğüne sahip olunması şarttır (Mütercimler, 2017, s. 341).

1.3.5. Domino Teorisi

İkinci Dünya Savaşı sonrasında oluşan dünya düzenindeki Doğu-Batı çekişmesinde komünist olmayan bir devletin komünist olmasıyla, ona komşu diğer devletlerin de kısa sürede komünist olacağını ileri süren Domino Teorisi ilk olarak ABD Başkanı Henry Truman tarafından kullanılmış ve bu sayede Yunanistan ve Türkiye'ye yardım yapılmıştır. Ancak ilerleyen yıllarda bir diğer ABD başkanı Dwight Eisenhower'ın Güney Vietnam'a askeri yardım göndermesiyle bu teori daha da belirgin hâle gelmiştir. ABD'nin ilerleyen yıllarda Vietnam'a müdahalesi için de dayanak noktası olan bu teori, başta John Kennedy ve Lyndon Johnson olmak üzere tüm Soğuk Savaş dönemi ABD başkanlarının politikalarının temeli olmuş, ABD'nin Soğuk Savaş boyunca benimsediği dış politikanın genel çerçevesi hâline gelmiştir (Britannica, 2020). Eleştirel Jeopolitikçi Dalby'ye göre Domino Teorisi, komünist devletlere yakın konumdaki devletlerin, "Özgür Dünya" diye tabir edilen Batı tarafından yapılacak bir askeri müdahale olmazsa komünist yönetimlerin eline düşeceği düşüncesiyle Soğuk Savaş yıllarına damga vurmuştur (Dalby, 1990, s. 179).

Soğuk Savaş yıllarında Çevreleme Stratejisi ile birlikte, ABD dış politikasına güçlü bir şekilde yön veren Domino Teorisi, aslında jeopolitik anlamda, Heartland'a hâkim konumda bulunan SSCB'nin yayılmasını önleme çabasıdır. ABD'nin SSCB'deki diplomatı George Kennan'ın 1946'da kaleme aldığı "*Long Telegram*" makalesinde, SSCB'ye karşı çevreleme stratejisi geliştirilmesini önermesinin temelinde yine Domino Teorisi yatmaktadır (Flint, 2006).

Özellikle Hindini bölgesi özelinde ve Vietnam merkezli düşünülen bu teori aslında ABD'nin bu bölgedeki yeraltı kaynaklarının Batı ittifakı için yararlı olması ve Doğu Bloku'nun bundan mahrum kalması üzerinden de okunabilir. ABD'nin İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki hedefi Hindini bölgesini kontrol altında tutmak suretiyle Avrupa'nın ve Japonya'nın güvenliğini sağlayarak komünist idare altına düşmesini engellemektir. 1950'de Çin'de komünistlerin idareyi ele almalarıyla ve daha sonra Kore Savaşı'yla Domino Teorisi'nin önemi anlaşılmış oldu. Bu sebeple de Başkan Eisenhower'den itibaren bu teori ABD dış politikasının temelinde yer aldı (Smith, 2007). Tıpkı Domino Teorisi'nin belirttiği gibi Güney Asya'da da Hindistan ülkelerin Çin'in etki alanına girmesinden endişe edebilir. Bu endişe göz önünde bulundurularak, Hindistan bölge ülkeleri ile ekonomik, askeri, stratejik ilişkiler geliştirmek suretiyle bu ülkelerin kendi yanında yer almasını isteyebilir. Aksi takdirde, Çin'in büyük ekonomik avantajı sayesinde bölge ülkeleri birbiri ardına Hindistan'dan uzaklaşıp Çin'e yönelebilir. Bu sebeple Domino Teorisi Hindistan-Çin ilişkilerindeki boyutları anlamamızda yardımcı olabilmektedir.

1.3.6. Tarihin Sonu Tezi

ABD'li siyaset bilimci Francis Fukuyama Soğuk Savaş'ın bitimine atıfta bulunarak 1989'da "Tarihin Sonu" adlı bir makaleyi; daha sonra 1992'de bu konuyu daha da genişleterek "Tarihin Sonu ve Son İnsan" adlı kitabı yazmıştır. Fukuyama'ya göre liberal demokrasi ve serbest pazar kapitalizminin ve Batı hayat tarzının Soğuk Savaş'ın bitimiyle tüm dünyaya egemen olması insanın sosyokültürel gelişiminin son noktasıdır. Soğuk Savaş'ın bitimiyle ve SSCB'nin dağılmasıyla insanlık sadece Soğuk Savaş sonrası bir düzene geçmemiş, aynı zamanda ideolojik gelişiminin son noktasına

varmış ve Batılı liberal demokrasinin evrenselleşmesiyle tarihin sonuna ulaşmıştır (Fukuyama, 1989).

Fukuyama'ya göre tarih evrimsel bir süreçtir ve tarihin sonunda yine dünyadaki olaylar devam edecektir, ancak teknolojinin kontrol edilemez hâli nedeniyle, insanlığın geleceği ile ilgili kötümserlik vardır. Fransız İhtilali'nden beri demokrasinin tüm idare şekillerinden iyi olduğunu belirten Fukuyama'ya göre tarihin sonu dünyadaki olayların tamamen bitmesi anlamına gelmemekte; liberal demokrasinin tüm devletler için en üstün yönetim şekli olduğu ve bu yönetim şeklinden daha gelişmiş alternatif bir idare şeklinin olmadığını ifade etmektedir. Ayrıca, liberal demokrasi dışındaki diğer yönetim şekillerinin başarısızlığı, insanlara refah ve özgürlük sunamaması yüzündendir (Ceylan, 2006, s. 234). Fukuyama tarihi süreçten de örnekler vererek tezini güçlendirmeye çalışmıştır. Sovyet sisteminin zayıflığı, Latin Amerika ve Güney Avrupa'da demokrasiye geçişler ve Doğu Asya'daki liberalizme yöneliş kendi tezini desteklemektedir. Fukuyama, Hegel ve Kant gibi filozofların görüşlerine de dayanmıştır. Hegel'e göre insanlığın tam rasyonaliteye ulaşması insanlık tarihidir, Kant'a göre ise tarihin son noktası insan özgürlüğüdür (Fukuyama, 1992, s. 58). Ayrıca Fukuyama gelecekte dünyanın Avrupa Birliği gibi kuruluşları çoğunlukla barındıracağını öne sürmüştür.

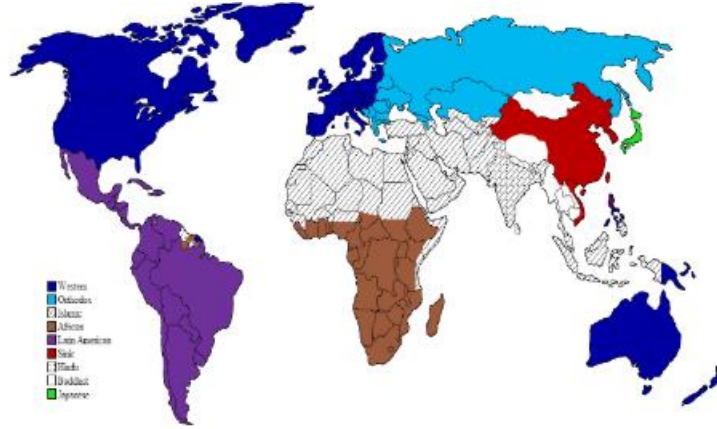
Bu tezi destekleyen görüşlere göre gelişmiş ve olgun demokrasiler birbirleriyle savaşa girmezler (Doyle, 2005, s. 464), ancak dünyada sıcak savaş dışında istihbarat savaşları gibi çeşitli savaş yöntemleri de mevcuttur ve gelişmiş demokrasi, olgun demokrasi gibi kavramların muğlaklığı Fukuyama'ya yöneltilen eleştirilerdendir. Tarihin Sonu tezine en önemli eleştiri ise Samuel Huntington tarafından getirilmiştir. Fukuyama'nın Tarihin Sonu ve Huntington'un Medeniyetler Çatışması tezleri Soğuk Savaş sonrası dünya düzeninde ABD dış politikasına yön veren en önemli çalışmalar olmuştur (Atmaca, 2011). İki farklı ideolojinin ve yönetim biçiminin mevcut olduğu Hindistan-Çin ilişkilerinde Fukuyama'nın Tarihin Sonu tezi de ön plana çıkmaktadır. Liberal demokrasinin son nokta olduğunu söyleyen bu görüşe göre, komünist idare altındaki Çin'in durumu ilginç olmaktadır. Bunun karşısında demokrasi ile yönetilen Hindistan bulunmaktadır. Bu tez karşısına Huntington, diğer bir görüş öne sürmüştür. Medeniyetler Çatışması'nda belirtilen şekliyle dünya üzerindeki mücadelelerin ve

çatışmaların artık kültürler üzerinden cereyan edeceği düşüncesi iki ayrı medeniyete ve tarihe sahip Hindistan ile Çin'in ilişkilerinde de önem arz etmektedir. Bölgesel olarak birbirleriyle rekabet içerisine giren bu iki devlet, bu rekabeti kültürlerini de ön plana çıkaracak şekilde yapmaktadır. Bunun en önemli örneği Hindistan'ın Mausam Projesi'ni hayata geçirme çabasıdır. Buna göre bir sembol olarak Muson rüzgarlarının Hint Okyanusu'ndaki ülkelerin dünya algılamalarını birbirine benzettiği vurgulanarak bu ülkeler birbirine yaklaştırılmaya çalışılmaktadır. Bu tarihi ve kültürel bağların uyandırılmaya başlanması da bir jeopolitik atılımdır.

1.3.7. Medeniyetler Çatışması Tezi

Francis Fukuyama'nın tezine eleştiri şeklinde 1993 yılında Medeniyetler Çatışması öngörüsünü geliştiren Samuel Huntington ABD'li bir siyaset bilimcidir. Soğuk Savaş sonrası düzende Fukuyama'nın aksine tarihin sonunun gelmediğini, ancak savaşların devletler arasında değil kültürler arasında cereyan edeceğini, çatışmaların temel sebebinin sadece ideolojik veya ekonomik değil, kültürler olduğunu öne sürmüştür (Huntington, 1993). İdeoloji çağının bittiğine inanan Huntington'a göre Soğuk Savaş'tan önce devletler arasındaki mücadeleler hanedanlıklar, ideolojiler ve milletler arasında iken, Soğuk Savaş'tan sonra dünya, Batılı olmayan medeniyetlerin artık Batı tarafından sömürülmediği bir döneme girmiştir ve bu medeniyetler de dünyanın şekillenmesinde söz sahibi olacaktır (Baylis, Smith, & Owens, 2011).

Özellikle İslami aşırılığın dünya barışına en büyük tehlike olduğunu söyleyen Huntington, Soğuk Savaş sonrası jeopolitik düzeni istikrarsızlığın kaçınılmazlığı olarak tanımlamıştır. 1996 yılında yazdığı ve makalesini genişlettiği "Medeniyetler Çatışması ve Dünya Düzeninin Yeniden Kurulumu" adlı kitabında dünyayı; Batı, Latin Amerika, İslam, Çin, Hindistan, Ortodoks, Japon, Budist ve Afrika medeniyetleri olmak üzere dokuz medeniyete ayıran Huntington'a göre Soğuk Savaş sonrası düzende çatışmalar ve savaşlar öncekinden daha fazla olacaktır, çünkü artık anlaşmazlıklar ideolojik değil kültürelidir. Yugoslavya'nın dağılmasından sonra meydana gelen çatışmalar, Çeçenistan, Hindistan-Pakistan savaşları hep bu kategoride değerlendirilmiştir.

Şekil 3. Huntington'a göre dünya

Kaynak: (Alkan, Is There Really A Clash of Civilizations? The Nature of the Present World Order after Huntington and the Explanations of Clashes within Civilizational Orbits, 2014)

Aynı zamanda Huntington Batı'dan diğer medeniyetlere ekonomik, askeri ve siyasi güç geçişi olacağını öne sürmektedir. Bu geçişte öne çıkan iki medeniyeti ise İslam ve Çin medeniyeti olarak göstermiştir. Ona göre Çin ilerleyen yıllarda bölgesel hegemon olma yolundadır ve Asya'daki diğer ülkeler de Çin'in güdümünde yer alacaktır. Çin'in İslam medeniyetiyle muhtemel müttefik olabileceğini düşünen Huntington, bu iki medeniyetin Batı'yla mücadele içerisinde olmasından bahsetmektedir. Hindistan ve Çin'in farklı kültürler taşıdıkları düşünüldüğünde gelecekte birbirleriyle mücadeleleri bu teori üzerinden düşünülebilir. Hindistan-Çin ilişkilerinde ekonomik rekabetten ziyade kültürel rekabet de ön plana çıkmaktadır. Hindistan'ın Mausam Projesi buna bir örnektir. Çin'in tarihte, bölgesinde kültürel olarak etkileyen konumunda olması, günümüzde de çekim noktası hâline gelmesi de aynı şekilde örnekler olarak sunulabilir.

2013'ten beri İpek Yolu'nun tekrar uyanması olarak lanse edilen Kuşak ve Yol Girişimi Çin tarafından çok taraflı ve ikili anlaşmalarla oluşturulmaya başlanmıştır. Tarihteki İpek Yolu kavramını da kullanarak kültürel olarak etkileşimi yoğunlaştırmak isteyen Çin, medeniyeti yeni bir barış, saygı ve uyum çağına girmede dış politikanın bir değeri olarak görmüştür. Bu sebeple Hindistan'a da ziyaretler yapan, Hindistan'daki tarihî, medeniyetsel ve kültürel yapıları inceleyen Xi Jinping'e Modi bir nevi turist rehberliği de yapmıştır. Shiva Tapınağı'nı ziyaret eden ikili burayı bir

ortak miras olarak görmüşlerdir. 2020 yılının Hint-Çin ilişkilerinde yetmişinci yıl dönümü olması sebebiyle bu yıl Hint-Çin Kültürel ve halklararası etkileşim yılı olarak ilan edilmiştir. Ancak bilindiği üzere Çin bu kültürel yakınlaşmaları ve canlanmaları modern İpek Yolu'nun daha sağlam temeller üzerine kurulması için öne çıkarmaktadır. Hindistan tarafında ise bu proje gerginlikle karşılanmaktadır. Hindistan'ın da bölgede kültürel etkisi büyüktür ve kendi kültürel projelerini hayata geçirmektedir. Bu durum karşısında Hindistan ve Çin nüfuzlarını daha geniş alanlara yaymak istediklerinde kaçınılmaz bir şekilde jeokültürel mücadelelerle karşılaşabilirler (Singh & Winter, 2019). Kültürel yakınlaşmalar ve etkileşimler artsa da jeokültürel rekabet de artabilir.

Hindistan ve Çin tarihteki şanlı geçmişlerini geleceğe aktarmak istemekte medeniyetsel geçmişlerini ve başarılarını daha da büyütmek istemektedirler. Bunun şartı ise sosyal etkililik ve siyasi olarak diğer devletlerin bu büyük kültürleri kabul etmesidir. Hindistan ve Çin bölgelerindeki eski medeniyetlerin varisleri olarak kendilerini görmekte ve bölgelerinde kültürel merkez oluşturabilecek kapasiteye sahip olmaktadır. Tarihte olduğu gibi ticaret rotaları sadece malları değil, kültürleri ve dinleri de taşınmıştır. Bu durum bölgenin mutlak güç ile kontrol edilmesi yerine ortak bir uluslararası sistem kurulmasına yardımcı olmuştur (Bajpai, 2018). Budizm'in Hindistan'dan Çin'e yayılmasında olduğu gibi Çin'in İpek Yolu projesi ile Taoizm, Konfüçyanizm gibi Çin nüfuzu eskisinden de fazla bölge ülkelerine yayılabilir. Konfüçyanizm'deki bir gücün diğerlerinden üstün ve onlara egemen olması ile gelen istikrar düşüncesi, Çin'in bölgede kendisini bir lider olarak görmesine dönüşmektedir. Bu durum ve Yeni İpek Yolu projesi bölgede etkin olmak isteyen Hindistan'ı endişelendirmektedir. Çin ve Hindistan arasındaki siyasî rekabet kültürel desteklemelerle de varlığını sürdürmektedir.

1.4 SIFIR TOPLAMLI OYUN KAVRAMI

Uluslararası İlişkilerde Oyun Teorisi başlığında incelenen sıfır toplamlı oyun kavramı sabit toplamlı oyunlar kategorisinde incelenmektedir. Bu durumlarda rakiplerin birbirlerinden tamamen farklı düşündükleri ve aksiyonlarını da ona göre aldıkları yani aktörlerin birbirleriyle tam rekabet içinde oldukları ve aktörlerin birinin kazancının diğerinin kaybına eşit olduğu durumu yansıtılmaktadır. Bu sebeple matematiksel bir

düşünce yöntemiyle iki aktörün kazanç ve kayıplarının toplamı sıfır olarak ortaya çıkmaktadır. Kazanç ve kayıp toplamı sıfır olduğundan sabit toplam sıfır olmaktadır. Bu oyunlarda aktörler bağımsız kararlar verirler ve oyun sonucunda bir aktör kazanırken diğer aktör ise aynı oranda kaybetmektedir (Bozdağ & Duman, 2004).

Sıfır toplamlı oyunlar rekabet ortamını bize göstermektedir. İki farklı aksiyon alan aktörlerden biri kazanırken diğeri aynı oranda kaybettiği için rekabet ortamı mevcuttur. Dolayısıyla burada bir iş birliği imkânı yoktur.

Hindistan-Çin ilişkileri Oyun Teorisi'ndeki sıfır toplamlı oyunlar başlığı altında değerlendirilebilir. Bir aktörün kazandığı, diğer aktörün ise kaybettiği bir ortam Hindistan-Çin genel ilişkilerinde görülebilmektedir. Çin'in başlattığı Kuşak ve Yol Girişimi şu an için Hindistan'dan geçmemekte, bunun yanı sıra Pakistan, Myanmar gibi kritik ülkelerden geçmektedir. Dolayısıyla, Çin ve bölgedeki diğer bazı ülkeler bu girişimden fayda sağlarken, Hindistan bu girişimin dışında kalması hâlinde zarar elde edecektir. Buna göre bu durum sıfır toplamlı bir oyun olarak nitelendirilebilir.

Oyun teorisindeki bu modellemeler aktörlerin birbirleriyle çatışma ve iş birlikleri durumlarını göstermekte, bu durumlar üzerine rasyonel çıkarımlar yapılmasına yardımcı olmaktadır. Hindistan ve Çin ilişkilerinde de göz önünde bulundurulabilecek bu modeller, bu devletlerin hamlelerini analiz edebilir. Bölgesel rekabette birinin kazancı diğerinin kaybı olarak nitelendirilmekte olduğundan, bir aktör rekabetten vazgeçtiğinde diğer aktör büyük kazanç elde edecektir. Ancak, birlikte hareket edip iş birliği yapmaları hâlinde iki aktör de kazanacaktır; ancak buna yanaşmamaktadırlar. Hindistan-Çin ilişkileri tek seferlik bir oyun olmadığından iş birlikleri düşünülebilecekken; askerî, stratejik ve ekonomik asimetri bu aktörleri rekabete yöneltmektedir. Bu durum da aktörleri çoğu zaman birbirlerine karşı konumlandırmakta, rekabet-çatışma hamlelerini öne çıkarmaktadır.

Hindistan ve Çin'in tarihteki ilişkileri coğrafyanın da etkisiyle barışçıl geçse de özellikle Britanya'nın bölgeye gelmesinden sonra çatışma ortamı başlamıştır. Hindistan ve Çin gibi Asya'nın iki büyük gücünün tarihlerini anlamak, aralarındaki ilişkilerin nasıl şekilleneceği hakkında fikir verecektir. Özellikle 1940'lardan itibaren yakınlaşan iki devletin jeopolitik teoriler ve oyun teorisi modellemelerinden yardım

alınarak ilişkileri incelenebilir. İki devletin Asya'daki ilişkileri ele alındığında birbirleriyle bir rekabet içerisinde oldukları görülmektedir. Bu rekabet ekonomik ve askerî alanlarda öne çıkmaktadır. Jeopolitik önemi olan noktalarda ve devletlerde Hindistan ve Çin'in etkisini görmekteyiz. Özellikle Hint Okyanusu, Güney Çin Denizi, Pakistan, Myanmar gibi noktalarda bu rekabet daha fazla görünür olmaktadır. Hindistan ve Çin'den birisi bu rekabetten vazgeçtiği takdirde diğer aktör büyük kazanç elde etmiş olacak ve bölgesel hatta küresel etkisini sağlamlaştıracaktır. Bu durum diğerinin çıkarlarına darbe vuracaktır. Dolayısıyla bu iki aktör rekabetten vazgeçmemekte, birbirlerini dengelemeye uğraşmaktadırlar. İşte bu durum sıfır toplamı oyun kavramının Hint-Çin ilişkilerindeki yerini göstermektedir.

Hindistan veya Çin'den birisi rekabette geri düşerse diğeri avantaj sağlayacaktır. Bu da birinin kazancının diğerinin kaybına eşit olduğunu gösterir. Biri kazandığında diğeri aynı oranda kaybetmektedir. Kendi çıkarlarını korumak adına diğerinin çıkarlarına meydan okumak zorunda kalan bu iki devlet rekabetlerini bölgeye yaymışlardır. Çin'in çeşitli jeostratejik politikaları göz önüne alındığında Hindistan'ın hareket alanı daralmış olacaktır. Hindistan ise kendi jeostratejik politikalarını yürürlüğe koymuştur. İşte bu jeopolitik rekabet bölgede kendini göstermekte, sıfır toplamı oyunu ortaya çıkarmaktadır.

BÖLÜM II

2. HİNDİSTAN-ÇİN TARİHİ İLİŞKİLERİ

2.1. HİNDİSTAN'IN KISA TARİHİ

Güney Asya'nın nüfus, yüz ölçümü, ekonomi, uzay çalışmaları gibi alanlarda en önemli ülkesi konumunda bulunan Hindistan'ın tarihi binlerce yıl öncesine dayanmaktadır. Tarım için önemli olması sebebiyle M.Ö. 4500 civarlarında İndus vadisi çevresinde genişlemeye başlayan medeniyet, zengin kaynaklar sayesinde varlığını devam ettirmiştir. İndus gibi bugünkü Pakistan-Hindistan sınırında bulunan Ghaggar vadisi civarlarında gelişen toplulukların, diğer ilk çağ uygarlıklarında olduğu gibi nehir kenarlarında yerleştikleri görülmektedir. Özellikle Ghaggar vadisinde daha fazla su akışı olması önemli tercih sebeplerinden biridir.

Merkezi Magadha olan ve Ganj Nehri'nin güneyinden uzanan bir imparatorluk olan Magadha Krallığı MÖ 500 – MÖ 321 yılları arasında hüküm sürmüş ve çevresindeki küçük kabile tarzı cumhuriyetçikleri yenilgiye uğratarak kendi ideolojisini ve kurallarını dayatmıştır. Bu açıdan Magadha Krallığı Hindistan'da kurulan ilk devlettir denebilir. Ancak Hindistan'da bulunan çok çeşitli geleneklerin varlığı tarihsel tasnifi de zorlaştırmıştır. Klasik bir biçimde tarihsel periyotları ayırma şekli olan eski çağ, orta çağ ve modern çağ gibi ifadeler Hindistan'daki bu çok farklı gelenekler sebebiyle keskin hatlarla ayrılamamıştır. Bundan dolayı tarihçiler Hindistan tarihini; Hindu, Müslüman ve İngiliz dönemleri olarak sınıflandırmışlardır (Kulke & Rothermund, 2002).

Eski Hindistan'da, ilk büyük imparatorluk olarak Maurya İmparatorluğu gösterilebilir. M.Ö. 322 – M.Ö. 185 tarihleri arasında hüküm sürmüş bu imparatorluğun kurucusu Chandragupta Maurya, Büyük İskender'in doğu seferinin ardından bölgeden çekilmesiyle oluşan boşluğu doldurarak güç kazanmıştır. Selevkosları yenilgiye uğratarak varlıklarını başlatmış olan ve hızla büyüyen bu imparatorluk, Hindistan'ın

kuzeydoğusunda bulunan ve varlığını uzun yıllardır sürdüren Magadha Krallığı'na saldırmış ve bu bölgeyi de ele geçirmiştir (Basu, 2016).

Hükümdar Maurya zamanında devlet yönetimindeki en etkili isim devletin veziri Kautilya olmuştur. Chanakya ismiyle de bilinen bu vezir, Maurya İmparatorluğunun genişlemesine önemli katkılar sağlamıştır. Kautilya, Uluslararası İlişkilerde realist paradigmanın ilk örneklerinden biri olarak görülen siyaset anlayışı ile Hint alt kıtasında önemli toprak kazanımları yapılmasına katkı sağlamıştır. Kautilya'nın küresel alanda galip olma arzusu, imparatorlukları gelecekte kaçınılmaz düşmanlar olarak görmesi, ileride bozmak için çevre ülkelerde anlaşmalar yapması, ne yapmak istediğini bilemediği bir lidere ileride uğraşmamak için savaş açması, diğer ülkelerin liderlerini öldürten ve orada karışıklık çıkartan kimliği belirsiz temsilcileri desteklemesi, kadınları savaş aracı olarak kullanması ve yanlış bilgiyi yayması onun dış politikada yayılmacı ve saldırgan olduğunu göstermektedir. İç politikada ise hanedanlığın mutluluğunun ve güvenliğinin her türlü yolla sağlanması gerektiğini belirtmesi onun, realist anlamda Machiavelli çizgisine yakın olduğunu göstermektedir (Sheikh & Rashid, 2020).

Kautilya'nın en meşhur eseri olan Arthaşāstra'da devlet yönetiminin esasları belirtilmiştir (Kautilya, 2018). Eserde hükümet sistemi ve yönetim, ekonomi, hukuk, dış politika, savunma ve savaş konuları incelenmiştir. Hükümet sisteminin hiyerarşik ve otoriter olduğu belirtilerek kralın tüm sistemin başı olduğu söylenmiştir. Yasama, yürütme ve yargı erklerinin kralın elinde bulunduğu devlet yönetiminde, işlerin hızlı yürümesi amacıyla devlet illere bölünmüştür. Kautilya'ya göre gücün ve karar almanın merkeziliği imparatorluğun güvenliği ve refahı açısından çok önemlidir.

Otorite ve hesap verilebilirliğin dengede olduğu Arthaşāstra'da hükümdarın meşruluğu için halkın mutluluğu ve gelişimi şart koşulmuştur. Ancak otoritenin uygun usullerde kullanımıyla bu amaçları gerçekleştirmesi savunulmuştur. Kralın *Dharma* diye bilinen doğru, ahlaklı ve adil hayat tarzının aleyhine hareket ettiği durumlarda halkın, kralın meşruiyetini sorgulama hakkı olduğu belirtilmiştir. Kautilya'ya göre halkın ve krallığın çıkarlarını kişisel çıkarlarından üstün gören kişiler lider olmalıdırlar. Aynı zamanda ideal bir kral halkın her alanda başarılı olmasını sağlayan ve halkın refahını huzurla yaşatan bir kraldır (Sharma, 2020).

Kautilya ulusal güvenliği her şeyden üstün tutmuştur; ona göre devletin tüm organları ulusal güvenliği korumak ve güçlendirmek için uyumlu hareket etmelidir. Bu sebeple devlet ekonomisi savaş ekonomisi olarak görülmüştür (Saad & Wenxiang, 2020). İmparatorluğun iç güvenliği hakkında da tavsiyelerde bulunulan eserde ajanlar ve muhbirler kullanarak ulusal güvenlik sağlanmalıdır denmektedir.

Hindistan alt kıtasının büyük bölümüne sahip olan Babür İmparatorluğu ise Delhi Sultanlığı'ndan sonra kurulmuştur. Sultan Babür'ün erken ölümünden sonra başa geçen Hümayun, sınırları genişletmek istemiş ve Gücerat ve Delhi'nin güney doğusunda bulunan Bihar'a seferler yapmıştır. Gücerat'a yapılan başarılı seferin aksine Bihar'a yapılan seferde başarılı olamayan Hümayun İran'a sığınmıştır. 1556 yılındaki ölümünden sonra genç yaşta imparatorluğun başına geçen torunu Ekber ise devlet adamlarının da yardımıyla Babür İmparatorluğu'nu daha fazla seferler yaparak topraklarını genişletmiştir. Hüküm süresi sırasında Müslümanların azınlığı oluşturması Ekber'in gayrimüslimlerden alınan cizye vergisini kaldırmasına da neden olmuştur (Pardesi, 2017).

1600 yılında Portekiz ve İspanya'nın elinde bulundurduğu Uzakdoğu ve Hindistan ticaretinden pay almak amacıyla Birleşik Krallığın izniyle kurulan İngiliz Doğu Hindistan Şirketi, Hindistan'daki ilk faaliyetini 1612 yılında Gücerat'ta yapmıştır. 1717 yılına gelindiğinde Babürlülerden imtiyaz hakları kazanmış ve bölge ticaretinde daha güçlü bir konuma çıkmıştır. Şirketin faaliyet gösterdiği bölgelerde Fransız Doğu Hindistan Şirketi de ticaret yapmaya çalışmış ancak İngilizler bu durum karşısında askeri faaliyetlere girişerek savunma hatları kurup güçlendirmişlerdir. Şirketin bu askeri faaliyetleri, dönemin Bengal Nevvabı Siracüddevle'de endişe uyandırmış, şirketin kendisinden izin almadan hareket ettiğini savunmuştur. Buna ek olarak İngilizlerin ticari çıkarlarını arttırma amacıyla kendisine karşı bir plan kurarak iktidardan indirmeye çalıştığını öne sürmüştür. Bunun üzerine Kalküta'ya ilerleyip İngilizlerle bir muharebeye giren hükümdar şehri İngilizlerden almıştır. Bir yıl sonra 1757 yılına gelindiğinde Robert Clive komutasındaki İngiliz ordusu ile Plassey muharebesi yaşanmış, Siracüddevle muharebeyi kaybetmiştir. Plassey Muharebesi'yle İngilizlerin Hindistan'daki varlığı artık kesinleşmiş ve Hindistan tarihinde bu olay bir dönüm noktası hâline gelmiştir (Özcan, 2020).

İlerleyen yıllarda İngiliz Doğu Hindistan Şirketi'nin askeri faaliyetlere girerek çıkarlarını korumak istemesi çok ağır ekonomik sorunlar göstermiştir. 1773 yılında şirketin Britanya hükümetinden yardım istemesi Hindistan Kanunu çıkarılmasına, bir genel vali gönderilmesine ve tüm sömürge topraklarıyla şirketin Britanya hükümetince denetim altına alınmasına neden olmuştur. Bu durum sonucunda eski gücünü kaybetmeye başlayan ve 1813 ve 1833 yıllarında çıkarılan kanunlarla ticaret tekeli elinden alınan şirket, sadece idari bir kurum hâline dönüşmüştür. Dolayısıyla 1850'li yıllara gelindiğinde şirketin sahip olduğu topraklar da Britanya hükümetinin sınırları dâhilinde kabul edilmiştir. İngilizlerin Hindistan'daki yönetimleri Müslüman halk tarafından benimsenmemiştir ve siyasi olarak hâkimiyetin İngilizlere geçmesi halkı memnun etmemiştir. Bundan dolayı 1857 yılına gelindiğinde bir isyan başlamış ancak İngilizler tarafından bastırılmıştır. Bunun üzerine Britanya hükümeti şirketin Hindistan'daki statüsünü iptal etmiş ve yönetimi tamamen kendi hâkimiyetine alarak bölgeyi kolonileştirmiştir (Özcan, 2020).

19. yüzyılın sonlarından itibaren kurulmaya başlanan parlamenter sistem ve siyasi partiler Hindistan'da yıllar geçtikçe yaygınlaşmıştır. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra hızla artan milliyetçilik ve İngiliz karşıtlığı Hindistan'ın bağımsızlığa giden yolunu çizmiştir. 1885 yılında kurulan Hindistan Ulusal Kongre Partisi'nin 1930'larda seçimleri kazanması, İngilizler tarafından yapılan küçük reformların Hintlileri memnun etmediğini gösteriyordu. İkinci Dünya Savaşı'yla beraber had safhaya çıkan bağımsızlık düşüncesi o zamana kadar Britanya hâkimiyetinde olan alt kıtanın Hindistan ve Pakistan olarak iki devlete ayrılmasıyla sonuçlanmıştır. 1935'ten beri İngilizlerin *Act of India* yani Hindistan Yasası olarak nitelendirdikleri anayasa ile yönetilen Hindistan, 1950 yılında kendi anayasasını hazırlamış ve yürürlüğe koymuştur. Bu anayasa ile seküler, demokratik, liberal, birlik toprakları ve eyaletlerden oluşan bir devletin oluşumu sağlanmıştır. Bu yönüyle bakıldığında Hindistan nüfusu itibarıyla dünyanın en büyük demokrasisidir.

Bağımsızlık sırasında ve sonrasında Hindistan için en önemli karakter tabi ki Mohandas Gandhi'dir. Hindistan'ın tarihe mal olmuş bu önemli ismi, bir avukat ve anti sömürgeciydi. Gandhi, Hindistan'ın bağımsızlık sürecinde şiddet içermeyen direnişlere imza atarak bağımsızlığın önünü açmıştır. İkinci Dünya Savaşı sırasında

Ulusal Kongre Partisi'nin lideri olarak Nazileri kınamış ancak İngilizler tarafından Hindistan'a bağımsızlık garanti edilene kadar savaşmayacaklarını belirtmiştir. Gandhi, Hindistan'ın ilk başbakanı Nehru ile beraber ülke bağımsızlığının en önemli siyasi figürleri arasında olmuştur. Bağımsızlık sırasında Hindistan Müslüman Birliği de Hindistan'daki Müslümanlardan oluşan Pakistan adıyla ayrı bir devlet kurmuştur.

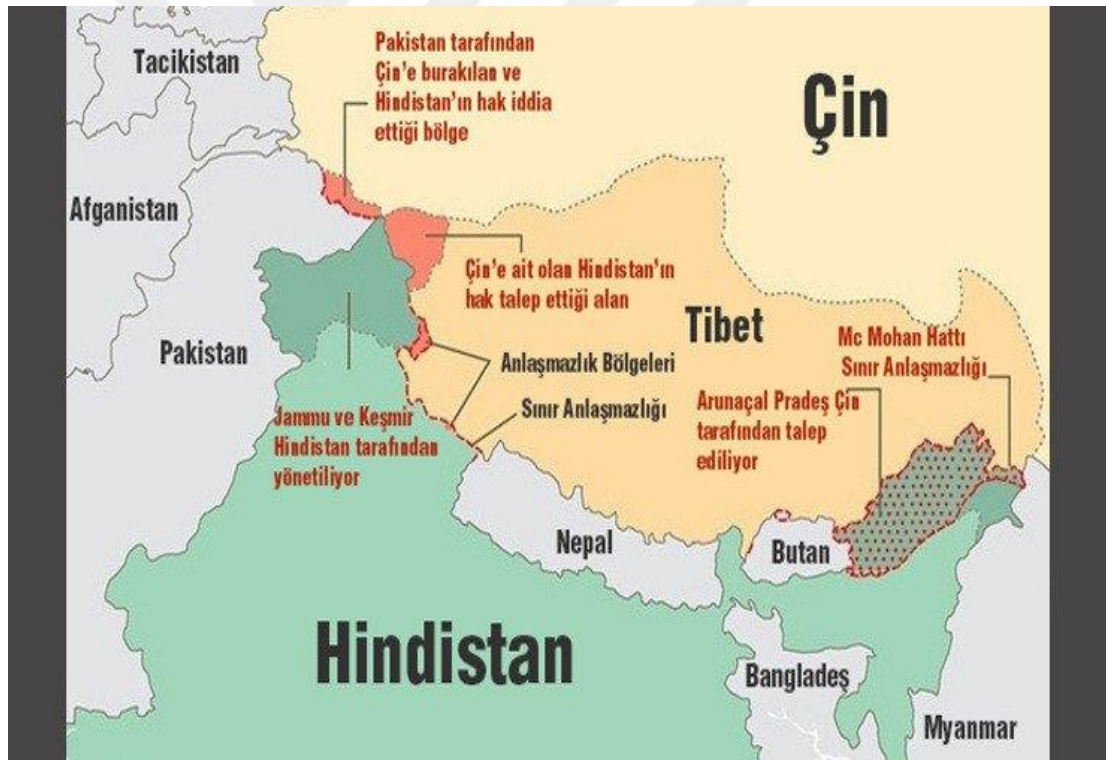
İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra dünyanın Doğu ve Batı Bloku olarak ideolojik açıdan ikiye bölünmesi, bunun karşısında hiçbir tarafa eklemlenmeyen Bağlantısızlar Hareketi'nin oluşmasına neden olmuştur. Aslına bakılırsa 120 üye ülke ve 17 gözlemci ülkenin bulunduğu bu hareket, dünya nüfusunun çoğunluğunu temsil eden bir harekettir. Hindistan'ın 1947 yılında bağımsız olmasından sonra Soğuk Savaş yıllarında hiçbir kutba bağlanmaması, Doğu ve Batı kutuplarıyla olan diplomatik ve ticari ilişkilerini daha rahat bir şekilde ilerletmesine fayda sağlamıştır.

Bununla birlikte Hindistan'ın jeopolitik konumu da önemli kazançlar elde etmesini sağlamıştır. Hindistan'ın Doğu Bloku ve Çin'e yakın konumu bu Blok'tan teknoloji yardımı almasını ve hatta tartışmalı Keşmir bölgesi için Birleşmiş Milletler'de Sovyetler Birliği'nin desteğini garantilemesini sağlamıştır. Bu ilişkiler sonucunda 1950'li yılların sonunda Hindistan'da yükselen Hindistan Komünist Partisi'nin üye sayısı, 258.000'e çıkmıştır. Partinin, 1957'de Kerala eyaletinde de yönetime gelmesi, ABD'li yetkilileri fazlasıyla endişelendirmiş; Domino Teorisinden kaynaklanan korku ile, Amerikan Çevreleme Stratejisinin bu ülkeyi de kapsamasına neden olmuştur. Hindistan'da Amerikan etkisi bu dönemden sonra artış göstermiş; Hindistan'a ekonomik yardımlar yapılmış ve ülke bölgede komünizme karşı dengeleyici bir devlet olarak görülmeye başlamıştır (McGarr, 2019).

Bu dönemde Keşmir meselesi ve Çin ile yaşanan sınır savaşı Hindistan için önemli olmuştur. Bağımsızlığın ardından Keşmir bölgesi Pakistan ve Hindistan arasında paylaşılamayan bir bölge hâline gelmiştir. 1947 yılında Hindistan'ın ve Pakistan'ın iki ayrı devlet olarak kurularak bağımsız olmasıyla 1700'lü yıllardan beri bu bölgede olan Britanya çekilmiş, ancak bu çekilme ve bağımsızlık net bir şekilde tamamlanamamıştır. Hindistan ve Pakistan bağımsız olduklarına bütün Müslümanlar Pakistan'da veya bütün Hindular Hindistan'da yaşamamaktaydı. Keşmir bölgesinde

durum daha vahimdi. İngilizler bölgeden çekilirken bölgedeki prensliklere üç seçenek tavsiye etmişlerdi; Hindistan'a katılmak, Pakistan'a katılmak, bağımsız olmak.

O dönemde Keşmir'in yöneticisi Hindu halkı ise Müslümanlardan oluşmaktaydı. Halkı Müslüman olmasına rağmen Hindistan'a katılma kararı alan yönetici, bir katliam başlatmış ve bu olaylarda binlerce Müslüman hayatını kaybetmiştir. Bunun sonucunda 1947 yılında Pakistan, Keşmir bölgesinin nüfusunun çoğunluğunun Müslüman olması sebebiyle burada hak iddia ederek bölgeye asker göndermiştir. Bu hareket bölge yöneticilerinin ve Hindistan'ın tepkisini çekmiştir. Sonuç olarak Hindistan ve Pakistan arasında yaşanan ilk savaş 1947 yılında başlamıştır. Daha sonra ise durum BM'ye intikal ederek bölgede bir plebisit yapılması kararlaştırılmıştır. Ancak Hindistan'ın bunu kabul etmemesi sebebiyle plebisit yapılamamıştır. Güncel durumda Keşmir bölgesi bu iki ülke ve Çin'in arasında bölünmüş bir durumdadır.

Şekil 4 . Harita üzerinde Keşmir ve Tibet

Kaynak: <http://mulkiyehaber.net/mutlu-ejderler-ulkesi-neden-mutsuz/>

2.2. ÇİN'İN KISA TARİHİ

Çin felsefesine önemli katkılar yapan Zhou hanedanlığı M.Ö. 1046-256 yıllarında yaşamıştır. Çin tarihinde varlığını en uzun süre sürdürmüş devlet bu hanedanlıktır. Bu dönemde Çin felsefesinin en önemlilerinden Konfüçyüsçülük, Taoculuk ve Legalizm gelişmeye başlamıştır. Zhou hanedanlığının sonlarında ortaya çıkan Savaşan Devletler Dönemi bu felsefelerin gelişmesini sağlamıştır. Savaşan Devletler Dönemi'nden önce feodal beyliklerin güçlenerek Zhou'ya ve birbirlerine meydan okuması sonucunda geniş çaplı ve kaotik bir ortam oluşmuştur. Böylesine bir kaotik ortamda düzen arayışları sonucunda, yukarıda bahsi geçen bu üç felsefi akım gelişmiştir.

Mandate of Heaven yani Cennet'in Krallığı olarak bilinen ve Çin hükümdarlarına yönetme meşruiyeti verdiğine inanılan bu terimin önemini bilen ve kötü yönetimin tüm halka ve idarecilere yayıldığını öne süren Konfüçyüs, istikrarın korunması için uyum, düzen ve itaatin gerekli olduğunu belirterek kralın halkıyla, babanın oğluyla, abinin kardeşiyle, erkeğin eşiyle ilgilenmesi gerektiğini ve karşılığında da itaat edilmesinin şart olduğunu belirtmiştir. Bunların arasında eşit durumdaki tek ilişki ise arkadaşın arkadaşına karşı ortak bir ilgi göstermesi ve itaat etmesidir. Konfüçyüs'e göre bu beş özellik yaygınlaşırsa toplum da düzelir (Chen & Chung, 1994, s. 7).

Taoculuk ise insanlığın kaderini yaşaması gerektiğini, bunu değiştiremeyeceğini, pasif olması gerektiğini, duruma alışıarak o şekilde yaşamasının daha iyi olduğunu öne sürmüştür. Taoculuk'a göre bu kaotik ortamın oluşmasının sebebi insanın arzularıdır. Bu sebeple bu felsefenin önemli kavramlarından olan *Wuwei* yani dünya ve devlet işlerinden çekilmek önemlidir. Buna ek olarak insanın doğa ile uyumlu bir şekilde yaşaması gerektiğini ve iç huzura ulaşmasını önermiş, ne kadar az devlet olursa o kadar rahat yaşanabilir iddiasına öne sürmüştür.

Savaşan Devletler Döneminde öne çıkan üçüncü görüş Legalizm ise önceki iki felsefi görüşün tam aksine realist ve reelpolitik açıdan Kautilya'nın Arthaşāstra'sı ve Machiavelli'nin Prens'i ile ilişkilendirilebilir. Legalizm'e göre etik, ahlak, alışılmış kurallara uymak ve insan doğasını huzura kavuşturmak gibi ifadeler anlamsızdır. Buna karşılık insanların değil; hukukun, kanunların emrediciliğinin ve yöneticiliğinin

üstün tutulması önemlidir. Legalizm'e göre kanunlar objektif olmalı, suç işleyenler de katı bir şekilde cezalandırılmalıdır. Savaşan Devletler Dönemi'nden galip çıkan Qin hanedanlığı da bu felsefi görüşü benimsemiş ve düzeni bu şekilde sağlamıştır (Kulmar, 2014, s. 176).

Bu açıdan bakıldığında Çin tarihi çeşitli zorluklarla ilerlemiştir ve bu noktada Çin'in üç başarısı öne çıkar. Birinci başarı ülke bütünlüğüdür. Nitekim bu felsefi akım günümüze kadar etki etmiş ve uzun yıllar boyunca saldırılara ve iç karışıklıklara rağmen bozulmadan bir bütün hâlinde bugüne ulaşan bir Çin ortaya çıkmıştır. İkinci başarı ise Çinlilerin birbirlerine ve kültürlerine olan bağlılığıdır. Tarihte her zaman nüfusu en fazla olan ülke konumunda olan Çin'de yaşayan halk, aynı dili, kültürü, yazı sistemini günümüze kadar korumayı başarmıştır ve kendisini büyük bir aile olarak görmektedir. Üçüncü başarı ise medeniyettir. M.Ö. 3. yüzyıldan itibaren gelişimini ve şeklini tamamlamış bulunan Çin, yazısıyla, teknolojiyle, siyasi kurumlarıyla hem kendi halkına hem de Doğu ve Güneydoğu Asya'daki insan topluluklarına, örneğin Japonya'ya, Kore'ye ve Vietnam'a etki edebilme ve ilham kaynağı olabilme başarısını yakalamıştır (Bozhong, 2018).

Qin'den sonra gelen Han hanedanlığı dönemi ise Çin tarihinin altın çağı olarak görülmektedir. M.Ö. 206-MS 220 yılları arasında yaşamış bu hanedanlık Çin tarihindeki ikinci imparatorluk olarak görülür. Bu dönemde Çin kültürel, teknolojik ve siyasi alanlarda gelişmiş; ayrıca topraklarını da genişletmiştir. Çin'in toprakları günümüzde Sincan, Yunnan, Hainan, Gansu, Kuzey Kore ve Vietnam'ın bulunduğu bölgelere kadar büyümüştür (Hui, 1962).

21. yüzyılda yeniden canlandırılmaya çalışılan ünlü ticaret güzergâhı İpek Yolu da M.Ö. 2. yüzyılda oluşmaya başlamıştır. Zhang Qian isimli Çinli bir diplomat o tarihlerde imparator tarafından Çin dışındaki ülkelerle ilişki kurma amacıyla yurtdışına gönderilmiş ve bugünkü Afganistan'a ulaşmıştır. Burada bambu kumaşların krallıklar üzerinden o bölgeye taşındığını görmüş ve ülkesine geri döndüğünde bir ticaret yolu haritası hazırlamıştır. Zamanla bu yol sıklıkla kullanılmaya başlanınca, İpek Yolu adını alarak ün kazanmıştır. Han döneminin sonlarına doğru da kâğıt icat edilmiştir. Sarayda görevli Cai Lun, bambu, kenevir, kumaş, balık ağları, dut ağacı kabuğu gibi

maddeleri su ile karıştırarak ve düz bir şekilde kurutarak bugünkü anlamda bilinen ilk kâğıdı icat etmiştir (History.com Editors, 2019).

Ming'den sonra Çin'de etkili olan Qing hanedanlığı 1644-1911 yılları arasında hüküm sürmüştür. Mançuların liderliğinde çok uluslu bir federasyon şeklinde kurulan ve yaklaşık üç yüz yıl Çin'i idare eden bu hanedanlık Çin'in son hanedanlığı olmuştur. Tibet, Uygur bölgesi ve Tayvan'ı topraklarına katarak büyüyen Qing döneminde Çin, 1795 yılına gelindiğinde dünyanın en fazla nüfuslu, en geniş topraklara sahip ve en güçlü imparatorluğu hâline gelmiştir. 1793 yılında İngilizler Çin'e ilk defa George Macartney liderliğinde diplomatik misyon gönderdiklerinde dışarıdan ticari anlaşmalara veya teknolojik gelişmelere ihtiyaçları olmadığını söylemişlerdir (Berg, 2006, s. 270; Yılmaz Y. , 2016, s. 325).

En güçlü zamanlarını yaşayan Çin, Asya'daki ülkelerle dış politika yürütürken kendisini en güçlü ve en saygı duyulması gereken devlet olarak kabul ettirmiştir. Nitekim Batılı ülkeler bu dönemde, Çin'in Asya'daki baskın rolünü kabul eder gibi gözükp ülkeye elçiler göndermiş, bu elçiler imparatorun karşısında diz çökerek onun üstünlüğünü kabul etmişlerdir. Çin'in Asya'da en güçlü ülke konumunda olarak bu ritüeli uygulatması çevre ülkelerle ticari ve askeri anlaşmalar yapılmasının ve diplomatik ilişkiler kurulmasının ön şartı olmuştur. Otoriteye saygıyı, liyakati ve derin ahlâkı teşvik eden bu Konfüçyen anlayış, Çin'in Asya ülkelerine her alanda etki ettiğini göstermiş ve böylece dönemin siyasal hayatında da kendine yer bulmuştur (Sayın, 2013, s. 225).

İmparatorluğun çok güçlenmesi tarım üretiminin artmasını, nüfusun hızlıca yükselmesini sağlamış; ancak vergilerin düşük tutulması sanayi ve teknolojinin geri kalmasına neden olmuştur. Ekonominin kötü gidişatı sebebiyle mali krizler yaşanmış, bu durum İngilizlerin Lintin Adası'nı afyon ticareti üssü olarak almalarına kadar gitmiştir. 1839'da Çin ile Britanya; Birinci Afyon Savaşı'na girmiştir. Bu yıla kadar Çin'e yasadışı yollardan afyon sokan İngilizlerin afyon stoklarına el koymasıyla başlayan bu savaş, Britanya'nın zaferiyle sonuçlanmıştır.

1715'te Çin'in günümüzdeki Guangzhou şehrinde bir ticaret noktası açmalarına izin verilen İngilizlerden sonra çeşitli Batılı ülkeler de Çin'e tütün ve afyon sokmaya

başlamışlardır. İngiliz Doğu Hindistan Şirketi ise 1773'te Bengal'de ve 1830'da Bombay'da afyon tekeli kurmuştur. Çin, İngilizlerin ülkelerinde artan nüfuzunu ancak 1799 yılına gelindiğinde fark edebilmiştir. Bu tarihlerde Çin hükümetinin baskısıyla İngiliz Doğu Hindistan Şirketi Çin'e doğrudan afyon satışını durdurmuş, ancak afyonu Hindistan Kalküta'daki tüccarlara satarak, Çin'e ulaşmak için yeni bir yol bulmuştur. Bu tüccarlar afyonu Çin'e taşımış; böylece İngiliz şirketi sorumluluk almamıştır. 19. yüzyılın başlarında afyon satışı için daha katı kurallar getirilmiştir. Sadece afyon ticareti değil, yozlaşmış bir ordu, zayıflamış bürokrasi ve yavaşlayan ekonomi sebebiyle Çin, mali açıdan oldukça zora girmiştir. Hem bu durumu düzeltmek hem de afyon ticareti vasıtasıyla etki alanını genişleten İngilizlerin gücünü kırmak için Çin, kesin bir tavır almış ve İngiliz afyon stoklarını yok etmiştir. Sarhoş İngiliz bir denizcinin bir Çinli köylüyü öldürmesine rağmen Çin mahkemelerinde yargılanması engellenince, Çin İngiliz gemilerine saldırmış ancak yenilgiye uğratılarak, teslim olmaya zorlanmışlardır. Yenilginin ardından, 1842 yılında iki taraf arasında Nanjing Anlaşması imzalanmıştır (Feige & Miron, 2008).

Nanjing Anlaşması ile Hong Kong İngilizlere verilmiş ve İngilizler yeni ticaret limanları elde etmiştir. İngiliz denizcilerin Çin mahkemelerinde yargılanmaları yasaklanmış; ayrıca İngilizler Çin'den uluslararası ticarete en çok kayırlan ülke statüsünü almıştır. Bununla birlikte İngilizler afyonun yasal olup devlet tarafından vergilendirilmesini istemiş, ancak imparator bunu reddetmiştir. Yine anlaşmaya göre o zamana kadar Çin'e yapılan ticaretin tümünün Guangzhou'ya yapılması gerekliliği kaldırılmış; böylece Çinli tüccarların Çin'deki ayrıcalıkları da son bulmuştur. Nihayetinde dört ayrı ticaret limanı daha açılarak, yabancı tüccarların istediği kişilerle ticaret yapması serbest bırakılmıştır.

Buna göre Britanya bütün Çin'in İngiliz ticaret şirketlerine açılmasını, afyon ticaretinin yasallaştırılmasını, korsanlığın önlenmesini, İngiliz büyükelçisinin Pekin'de ikamet etmesini ve anlaşmalarda İngilizcenin Çince'den üstün olmasını talep etmiştir. Nanjing Anlaşması'nda belirtilen ticaret limanlarında İngilizlere verilen ayrıcalıkların Çinli tüccarlar tarafından da kullanılması için Çinli gemilere İngilizler tarafından İngiliz bayrağı çekilerek bu gemiler İngiliz tesciline alınmıştır. Bunun üzerine *Arrow* adlı eskiden korsanlar tarafından kullanılan ancak daha sonra Çinlilerce

ele geçirilip satılan ve İngiliz tesciline geçirilen gemi Çinliler tarafından basılıp on iki Çinli mürettebatı da esir alınmıştır. Çinlilerin gemiyi ele geçirme sebebi tescilin süresinin bitmiş olmasıdır, ancak gemide hâlâ İngiliz bayrağı dalgalanmaktadır. Bunun üzerine ticari ayrıcalıklarının genişletme çabası içerisinde olan Britanya gemileri Guangzhou'yu bombalamaya başlamış ve böylece 1856'da Çin; bu kez İngilizler ve onlara ilaveten, Fransızlarla İkinci Afyon Savaşı'nı yaşamıştır. (Phillips, 2011). Savaşta ABD ise, İngiliz-Fransız ittifakına dışarıdan destek vermiştir. Çinlilerin yenilgisiyle sonuçlanan savaşın ardından, 1858'de Tianjin Anlaşması imzalanarak Batılılara daha fazla ticari yetki verilmiştir. Bu anlaşma ile daha fazla Çin limanı dış ticarete açılmış; Pekin'de elçilikler bulundurulmaya başlanmış; Hristiyan misyonerlerin faaliyetlerine izin çıkmış ve afyon ithali de yasallaştırılmıştır.

Afyon Savaşları'nın Çin tarihinde yeri büyüktür. Modern Çin'in başlangıcı olarak kabul edilmekle beraber Çin'in Batı ve daha sonra Japonya karşısında aldığı yenilgilerden dolayı uluslararası hukuku kendi çıkarlarını, egemenliğini korumak ve siyasi amaçlarını gerçekleştirmek için kullanmaya başlaması bu tarihlere dayanmaktadır (Chan, 2014).

1898 yılında ise imparator Guangxu reform yanlısı destekçileriyle beraber birtakım düzenlemeler yapmıştır. Bu reformlar ile Batı ve Çin öğretilerinin bir arada öğrenilebileceği bir şekilde Pekin Üniversitesi açılmış; her ilde tarım okulları kurulmuş; matematik ve fen bilimlerinin okutulduğu modern bir eğitim sistemi hayata geçirilmiş; hanedan mensuplarının yurtdışında okuması teşvik edilmiş; kapitalizmin ilkeleri uygulanmaya başlanmış; ticaret okulları açılmış; maden ve demiryolları bürosu kurulmuş ve devlet mutlak monarşiden anayasal monarşiye geçirilmiştir. Ancak bazı muhafazakâr ve yabancı karşıtı devlet yöneticileri, bu reformlar ile Çin'in daha da güçsüzleştiğini öne sürerek, imparatoriçe Dowager Cixi yardımıyla bir darbe yapmıştır.

Bu sırada yapılan reformlar ise Qing hanedanlığının sonuna kadar devam etmiştir. Bu reformlar ekonomi, siyasi, ordu, hukuk, polisiye alanlarına kadar genişlemiştir. Bu reformlar sadece öncekilerden daha geniş ve farklı olması sebebiyle değil, 1912 ve sonrası cumhuriyet dönemlerini etkilemesi sebebiyle de devrimseldir (Fang, 2012). 1911'de Çin'de binlerce yıldır süregelen hanedanlık dönemi kaldırılmış; demokratik

bir düzen kurulmuş ve bu devrimle beraber gelecek yıllarda Çin'i etkileyecek sosyalizm, feminizm ve komünizm gibi radikal fikirlerin oluşmasına ortam yaratılmıştır. 1911 devrimi, Çin tarihinde bu nedenle önemlidir (Castrillón, 2012).

Asya'daki ilk cumhuriyetin kurulmasını sağlayan bu devrimle yabancılara ve aynı zamanda Mançu ırkına mensup Qing hanedanlığına karşı Gelaohui gizli örgütü de devrimde etkin rol oynamıştır. Ming hanedanlığının ilk imparatoru olan ve "barbarları" Çin Seddi'nin dışına kovan Yuanzhang'ı kahraman olarak gören bu örgütün mensupları, 20.000 kadar Mançu'yu da katletmiştir (Leibold, 2014).

1927-1937 arasında Çin'in kuzeyindeki fraksiyonlara karşı ittifak kuran milliyetçiler ve komünistler arasındaki mücadele Japonların yenilgisinden sonra devam etmiştir. Çin Komünist Partisi Mao Zedong liderliğinde mücadeleyi kazanarak 1949'da Çin Halk Cumhuriyeti'ni kurmuştur. Milliyetçiler ise Tayvan'a çekilerek burada yönetimi devam ettirmişlerdir. Günümüzde hâlâ tartışılan bu konuda milliyetçiler ve komünistler tüm Çin'in meşru hükümeti olduklarını öne sürmektedirler.

1958'de sosyalizmin ve devlet kontrollü ekonomin tüm ideolojilerden üstün olduğunu savunan Mao Zedong, Büyük İleri Atılım adı altında bir ekonomik plan hayata geçirmiştir. Bu plana göre tarihten beri hep tarım ekonomisine dayalı olan Çin'de sanayileşmenin başlaması planlanmıştır. Böylece Mao, kolektifleştirme ile sosyalist bir toplum oluşturulmasını istemiştir. Buna göre Çin'de bireysel tarım yapmak yasaklanmıştır. Plan, Çin halkına yeterli tarım mahsulü sağlayamayınca kıtlık oluşmuş ve başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Bu dönemde yaşanan kıtlıkta tarihte görülen en büyük insani dramlardan biri yaşanmıştır. 1962'ye gelindiğinde Çin'de yaşanan bu kıtlık yüzünden en az 45 milyon insan hayatını kaybetmiş, en az 2 milyon insan da tarlalarda yeteri kadar çalışmadıkları iddiasıyla işkenceye uğramıştır (Dikötter, 2010).

2.3. HİNDİSTAN-ÇİN İLİŞKİLERİNİN TARİHÇESİ

Çin ve Hindistan arasındaki modern ilişkiler 1950 yılında, Hindistan'ın Tayvan ile olan resmi ilişkilerini sonlandırarak Çin'i tanımasıyla başlamıştır. İlk dönemde Hindistan, kendisi gibi, Çin'i emperyalist ülkelerden kurtulmuş dost bir ülke olarak görmekteydi. İki devletin yönetim sistemlerinin farklı olmasına rağmen büyük iş

birliklerinin gelişebileceği düşünülmüştü. Bu iyi niyetlere rağmen iki ülke arasındaki ilişkilerde sorunlar baş göstermeye başlamıştı. Özellikle sınır anlaşmazlıkları sorunların sebebi hâline gelmeye başlamıştı. Örneğin, Tibet sorunu ikili ilişkilere büyük zarar vermiştir.

1950’de Çin ordusu Tibet’e girerek kontrolü ele geçirince, Tibet’in de facto lideri 14. Dalay Lama, Çin ile 1951 Tibet’in egemenliğinin Çin’e ait olması için bir anlaşma imzalamıştır. 1959’a gelindiğinde Çin ve komünizm karşıtı bir isyan Tibet’te patlak vermiştir. Çin kontrolünde bulunan Tibet’te isyan sebebiyle baskılardan uzaklaşmak amacıyla Dalay Lama buradan ayrılmıştır. İlerleyen günlerde Çin Halk Kurtuluş Ordusu bu isyanı bastırması ve Tibet yerel hükümeti feshedilerek siyasi güç Tibet Hazırlık Komitesi’ne geçirilmiştir. Bu durum üzerine Dalay Lama Hindistan’a geçerek sığınma hakkı istemiştir. Bu sığınma isteği o zamana kadar dostluk ve iş birliği şeklinde ilerleyen Çin-Hindistan ilişkilerinin bozulmasının başlangıcı olmuştur. 1959 yılının sonlarında ikili ilişkilerdeki sınır anlaşmazlıkları gündeme gelmiş ve sınırda çeşitli çatışmalar başlamıştır. Bununla birlikte 1960’ta kurulan Merkezi Tibet Yönetimi, 1951’deki anlaşmanın baskı altında imzalandığını belirterek geçersiz saymıştır. Aynı şekilde ABD de Tibet’e bu anlaşmanın geçersiz olduğunu ilan etmesini istediğini iletmiştir.

1959’a kadar Hindistan-Çin ilişkilerinde barışçıl bir durum yaşanmaktaydı. Hatta 1954 yılında barış ve uyum içerisinde yaşayarak uluslararası ilişkilere ilkeler getirmek amacıyla Çin ile Hindistan “Barış İçinde Birlikte Yaşamanın Beş İlkesi” ya da *Panchsheel* adıyla bir anlaşma dahi imzalamışlardır. Buna göre bu beş ilke şunlardır; karşılıklı toprak bütünlüğü ve egemenliğe saygı, karşılıklı saldırmazlık, karşılıklı iç işlerine müdahale etmeme, eşitlik ve ortak fayda ile barış içinde birlikte yaşama. Soğuk Savaş yıllarında böyle bir anlaşmanın imzalanması Bağlantısızlar Hareketi’nin de temel ilkelerini oluşturmuştur. Post-kolonyal dünyada birçok ülke tarafından arzulanan barış ve kalkınma bağlamında gelişen bu anlaşma bu iki büyük medeniyetin tarihi ve kültürel köklerinin bir yansıması olarak da kabul edilmiştir (Government of India, 2004).

Bu girişimlere rağmen Tibet mevzusu iki ülke arasında bir sorun olarak kalmıştır. Özellikle sınır konusu ilişkileri karmaşık hâle getirmiş; Tibet’in Çin ordusunun askeri

kontrolünün genişlemesini sağlaması iki ülke arasında ciddi bir krize yol açmıştır. Hint tarafının Tibet'in aradaki tampon bölge olma durumunun, Çin ordusunun Tibet'te bulunmasının bu tampon bölge oluşumuna zarar vermesinin ve bunun gibi diğer endişelerinin Çin tarafında yankı bulmaması, Dalay Lama'nın Hindistan'a sığınması, Çin'in inşa ettiği yolun Hindistan tarafından hak iddia edilen Aksay bölgesinden geçmesi ve diğer sınır anlaşmazlıkları⁶ 1962 yılında bir Hint-Çin Savaşı'na yol açmıştır (Jian, 2006).

Hindistan ve Çin arasında çıkan savaş günümüze kadar gelen rekabetin ilk görüntüsüdür. Asya'nın iki dev ülkesi arasındaki savaşın görünür nedeni sınır anlaşmazlıkları olsa da geri plandaki bazı diğer sebepler arasında Çin'in Tibet'i ele geçirmesinden sonra Hindistan'ın kuzeyindeki bazı bölgeleri kendi sınırları içinde göstermesi de vardır. Yapılan müzakerelere rağmen bir sonuç elde edilememesi üzerine Çin 20 Ekim 1962'de Hindistan'ın kuzeydoğu bölgesinde Namka Chu Nehri'nin güneyine asker çıkarmıştır. Az sayıda bulunan Hint kuvvetleri savaşa hazırlıksız yakalanmıştır. 1914'te Britanyalı yönetici McMahon tarafından çizilen ve Hindistan'ın kuzeydoğusu ile Tibet arasındaki sınırı belirleyen hattın da altına inen ve Çin karşısında daha fazla kayıp vermekten endişe eden Hindistan geri çekilmiştir.

Savaş batıda da devam etmiş, Aksay bölgesinde Çin tüm tartışmalı bölgeyi ele geçirmiştir. Çin'in bu ilerlemelerinden sonra Hindistan'a anlaşma mektubu gönderilse de Hindistan tarafı, ABD ve diğer bazı devletlerin desteğiyle bunu kabul etmemiştir. Savaş sonunda Çin, Aksay bölgesini ele geçirmiş ve oluşturulan sınır korunmuştur. İki devlet arasındaki bu savaştan sonra birçok küçük çaplı çatışma yaşanmıştır. 1967'de o zaman Hindistan protektorası altında bulunan Sikkim eyaletinde çıkan Nathu La ve Cho La çatışmalarında bu kez Hindistan göreceli zaferle ayrılmış; Çin kuvvetleri daha fazla zarar almıştır (Reddy, 2017, s. 118).

Bunların dışında 1975, 2013, 2014, 2015, 2017 ve en son 2020 yılında küçük çaplı da olsa çatışmalar yaşanmıştır. Bu çatışmaların temel sebepleri sınır anlaşmazlıkları olsa da geri planda Çin'in ekonomik olarak güçlenerek etki alanını arttırmaya çalışması ve ABD'nin Hindistan'a verdiği destekten endişe duyması etkili olmuştur. Çatışmalar

⁶ İki ülke toplam 3400 km'lik bir sınırı paylaşmakta; bu uzun sınır boyunca her iki taraf da birbirleriyle çelişen bazı hak iddialarında bulunmaktadır.

devam ederken iki devlet arasında sınır tartışmalarına yönelik beş ikili anlaşma daha yapılmıştır. İlki 1993 yılında olmak üzere en son 2013'te yapılan bu beş anlaşmanın temel amacı Hindistan-Çin sınır alanlarındaki fiili kontrol hattı boyunca barış ve huzurun korunması; güven arttırıcı önlemler alınması; alınan önlemlerin uygulanma protokollerinin oluşturulması; istişare ve koordinasyon için çalışmalar yapılması ve sınır savunma iş birliği anlaşmaları oluşturulmasıdır (Çetinkaya, 2020).

Görüldüğü üzere, 1950'lerde dostluk ilişkisi içerisinde ilerleyen ikili ilişkiler 1960 ve 1970'lerde düşmanca bir tavra dönüşürken, 1980'lerde ise tekrar yakınlaşma ve ikili ilişkilerin gözden geçirilmesi şeklinde devam etmiştir. Soğuk Savaş sonrası dönemde iki ülkenin de ticaretten sanayiye birçok sektörde iş birliği ve üretim odaklı ilişkiler içerisine girme çabası; bölgedeki barış, istikrar, güvenlik ve refahın artması olarak görülmüştür. 1962 yılındaki savaş ve sonrası ise, bu çabaların gelişmesini bir süre engellemiştir. Ortak tarihi geçmişi, medeniyet değerlerini ve benzer sosyo-ekonomik şartları taşıyan iki devlet arasında bir savaş çıkması beklenmemesine rağmen sınır anlaşmazlıkları ve güvenlik kaygısı, ayrıca Çin'in komünist oluşu savaşa neden olmuştur.

Savaştan sonraki dönemde Hindistan dış politikası ve savunmasında katı realizm benimsenmiştir. 1971'de Hindistan'ın Bangladeş'i Pakistan'dan ayırma çabaları, 1974'te ilk nükleer testi yapması ve Sikkim eyaletindeki askeri yapılanmalar; bu dönemde Hindistan dış politikasında katı realist güç politikalarının uygulandığını göstermektedir (Jain, 2004). 1980'lerde başlayan yakınlaşma çabaları Çin dışişleri bakanının Hindistan'ı ziyareti ile devam etmiştir. Bu ziyaret ile iki devlet; tartışmalı olmayan konularda, örneğin ikili ekonomik ve ticari ilişkilerin geliştirilmesi üzerinde anlaşmışlardır.⁷ 1986'ya kadar beş ayrı görüşme daha yapılmış, altıncı ve yedinci görüşmelerde kesin bir çözüm bulunana kadar sınırdaki statükonun korunması kararlaştırılmıştır. 1986 yılında Hindistan'ın kuzey doğusunda Çin ile anlaşmazlık hâlinde bulunan Arunachal Pradesh eyaletine Hindistan tarafından verilen eyaletlik yetkisi ve buranın Hindistan'ın toprağı kabul edilmesi, Çin'in protestolarına sebep olsa da herhangi bir savaş çıkmamıştır.

⁷ Bu tarihlerden başlayan yakınlaşma çabaları 2008 yılında Çin'in Hindistan'ın en büyük ticaret partneri olmasıyla zirveye ulaşmıştır; ancak sınır anlaşmazlığı konusu çözüme kavuşturulamamıştır.

Soğuk Savaş yıllarında Sovyetler Birliği ile Çin'in kendi aralarında uyuşmazlıkları Sovyetler'in Hindistan'ı desteklemesine sebep olmaktaydı. Aynı şekilde ABD de Hindistan'ı Çin'e karşı alternatif bir demokratik ülke olarak görmekte ve desteklemekteydi. Soğuk Savaş bittikten sonra Sovyetler'in dağılması Çin'in bir rakibinin yok olmasına ve Hindistan'ın da bir destekçisinin kaybolmasına sebep olmuştur. Bu durum sıfır toplamı bir oyun olarak, Çin'in kazancı Hindistan'ın kaybı şeklinde görülmüş olsa da, ilerleyen yıllarda Hindistan'ın dış politikasında çeşitlendirmeye gitmesini ve farklı ülkelerle ilişkilerini arttırmasını sağlamış, Çin'in tek büyük komünist ülke olarak kalmasına sebep olmuştur (Mansingh, 1994).

Bu dönemden sonra Çin'in Güney Asya ülkelerine yaptığı yardımlar Hindistan tarafından kendisinin çevrelendiği izleniminin oluşmasına sebep olmuştur. Örneğin Çin'in Pakistan'a yardımları; Bangladeş, Myanmar ve Sri Lanka gibi ülkelerde oynadığı roller bu anlayışı pekiştirmiştir. Çin'in Bengal Körfezi'ne ve Hint Okyanusu'na konuşlandığı donanmanın oluşturduğu güvenlik endişesi, Hindistan ve Çin'in denizde bir çatışma içerisine girmesine ortam hazırlamakta; bununla beraber denizlerde Çin'in söz konusu aktiviteleri olmasa dahi, iki ülke arasında önemli bir gerilim potansiyeli yaratmaktadır. Bu gerilimi görece güçsüz sayılabilecek Hindistan daha yoğun hissettiği için, Çin'in bölgedeki askeri aktivitelerinden oldukça rahatsız olmaktadır (Basrur, Mukherjee, & Paul, 2019). Hindistan'ın Çin karşısındaki güç asimetrisi, onun sınır anlaşmazlıkları, denizlerdeki çekişmeler ve ticaretteki dengesizlikler hakkında aktif rol almasını engellemektedir. Diğer taraftan Çin ise sahip olduğu askeri avantajıyla Hindistan'ı kendisine karşı aktif bir askeri ittifaka itmemek için çok fazla zorlamamaktadır (Garver, The China–India Rivalry in the Globalization Era, 2020).

2017'de Çin, Butan ve Hindistan arasında bulunan Doklam ve Donglang platolarında Çin'in yol genişletme girişimlerine karşı çıkan Hindistan tarafı, bu bölgenin Butan'a ait olduğunu savunmuştur. Çin'in bu yol genişletme girişimi Hindistan'ın yedi kuzeydoğu eyaletine Çin'in daha fazla yaklaşması olarak görülmüş ve şiddetle karşı çıkmıştır. Asya'nın iki devi arasındaki sınır anlaşmazlıklarının sebep olduğu çatışmaların en sonuncusu 2020 yılında meydana gelmiştir. İlki 10 Mayıs'ta Sikkim

eyaletinin Nathu La bölgesinde meydana gelen gerginlikte dört Hint askeri, yedi Çin askeri yaralanmıştır (URL4, 2020).

17 Haziran 2020 tarihinde ise 45 yıldır ilk kez ölümlü bir çatışma yaşanmıştır. Hindistan kontrolündeki Keşmir ve Çin kontrolündeki Aksay bölgesinin arasındaki Galwan Vadisi'nde yer alan sınırın tartışmalı bölgesine, Çin'in bir yapı inşa etmek istemesi üzerine çıkan gerilimde silahlar ateşlenmemiş; ancak demir sopalar ve taşların kullanıldığı kavgada 20 Hint askeri hayatını kaybetmiştir. Çin tarafı kayıplarla ilgili bir açıklama yapmamış, ancak Hint tarafı en az 40 Çin askerinin hayatını kaybettiğini öne sürmüştür (URL5, 2020).

Çin tarafı, Hindistan ile olan sınırlarında savunma hattını güçlendirmek için tartışmalı bölgelerin kendi sınırları dâhilinde olduğunu iddia etmekte, aynı zamanda Güney Çin Denizi'nde tarihten gelen hakları olduğunu ileri sürerek ticari faaliyetler içerisine girmektedir. Filipinler ve Endonezya tarafından hak iddia edilen adalara da askeri baskı uygulamaktadır. Çin'in bu genişleme çabası özellikle Hindistan tarafından tehdit olarak algılanmaktadır. Bunun bir göstergesi olarak, 2019 yılında Hindistan'ın anayasasında yer alan, Keşmir'in özerk statüsü hakkındaki 370. maddenin kaldırılarak, bölgenin ikiye ayrılıp Hindistan Birlik Toprakları'na dâhil edilmesiyle Çin kontrolündeki Aksay bölgesi de Hindistan topraklarına ait olarak gösterilmiştir. ABD'nin 2018-19 döneminde Çin'i geçerek, Hindistan'ın en büyük ticaret ortağı olması da Çin'in büyüyen ekonomik ve askeri gücüne bir tepki olarak görülmüştür. 2019-2020 yılında Hindistan-Çin ikili ticari ilişkileri 88.75 milyar ABD doları olmuştur (URL6, 2020). Çin'in büyüyen ekonomisi ve askeri kapasitesi ABD-Hindistan yaklaşmasını arttırarak jeopolitik dengelerin değişmesine de yol açmaktadır (Anupama, 2020).

ABD-Hindistan yaklaşmasının Çin'e karşı bir hamle olduğu üç gerekçe ile gösterilebilir. İlk olarak Hindistan'ın son yirmi yılda önemli stratejik aktör olarak küresel noktada yükselmesi, ABD'nin ekonomik ve askeri kapasitesine meydan okuyabilecek tek devlet olan Çin ile nihayetinde bir büyük güç rekabeti oluşmasına neden olabilir. Dolayısıyla Hint-Pasifik, ABD-Hindistan ilişkileri bu anlamda güçlenebilir. İkinci gerekçe Çin'in Doğu Asya'dan daha ileriye, Hint Okyanusu'na uzanan noktalara ulaşan askeri amaçlarıdır. Çin'in bu bölgelerden Afrika'ya uzanan

lojistik üsleri, Hint Okyanusu'nda daha fazla rol oynamak istediğini göstermektedir. Bu sebeple, Çin'in küresel ekonomideki ABD'ye meydan okuması sadece Asya'da değil, Afrika'ya kadar uzanan bir rota üzerindedir. Üçüncü olarak, Hint-Pasifik bölgesi, Hint ve Pasifik Okyanuslarının birbirine bağlanan noktası üzerinde bulunmaktadır. Çin'in ve Asya'daki diğer ülkelerin enerji ihtiyaçlarının artması bu bölgenin önemini de artıracak, enerji güvenliği sorununu gündeme getirecektir. ABD için bu durum enerji güvenliği anlamında hayattır. Bu sebeplerle ABD'nin çıkarları Hindistan ile örtüşmektedir. Hint-Çin rekabeti arttığında Çin'in hedeflerini Hint Okyanusu'nda çevreleme Hindistan'ın dış politika amacı olacaktır (Singh S. , 2019, s. 79,80). Kuşak ve yol Girişimi kapsamında Hint-Çin iş birliği ortamının oluşmaması Hindistan'ı ABD ile yakınlaşmaya itmektedir. Hindistan bu girişimden en az etkilenmek ve Çin'in bölgede daha fazla amaçlarını gerçekleştirmesinin önüne geçebilmek için ABD ile yakınlaşmaktadır. ABD ise Çin'in demokrasiye, hukukun üstünlüğüne, şeffaflığa ve Hint-Pasifik bölgesindeki seyir özgürlüğüne saygı gösteren bir ülke olmadığını söylemekte ve Hindistan'ı desteklemektedir. ABD Dışişleri Bakanı Pompeo ile Savunma Bakanı Esper'in, Hindistan'ın Çin ile Ladakh bölgesinde yaşadığı sınır sorunları devam ederken Hindistan'ı ziyaret etmesi, ABD-Hindistan yakınlaşmasının Çin'e bir mesaj olduğunu ortaya koymaktadır (Taşcı, 2020). Ayrıca, Pompeo'nun şu sözleri bu iş birliğini göstermektedir:

“ABD, egemenliğine ve özgürlüğüne karşı tehditlerle mücadele eden Hindistan'ın yanındadır. ABD ve Hindistan, sadece Çin Komünist Partisi'nden gelen tehditlere karşı değil, her türlü tehdide karşı iş birliklerini geliştirmek için adımlar atmaktadır. Geçen yıl iş birliğimizi siber konularına genişlettik ve donanmalarımız Hint Okyanusu'nda ortak tatbikatlar yaptı.” (Suciu, 2020).

Diğer yandan Hindistan ve Çin birbirlerine karşı riski dengeleme (*hedging*) stratejilerine başvurumaktadırlar. Uluslararası ilişkilerde, Neo-realizm teorisine göre devletlerin birbirlerinin güçlerini dengelemeleri doğal bir durumdur. Devletler bu dengeleri gözeterek hayatta kalırlar. Bu dengeler, iç dengeleme, dış dengeleme, peşine takılma gibi yöntemlerle yapılabilir. Bu durumların yeterli gelmediği durumlarda, örneğin askeri kapasitesi yetersiz bir devletin dünyanın süper gücü karşısında nasıl bir denge yöntemi izlemesini açıklayan yumuşak dengeleme stratejisi de günümüzde öne çıkmaktadır. Buna göre; ekonomik, diplomatik ve kurumsal araçlarla, askeri

yöntemler kullanmadan, dengelenmek istenen devlete direkt meydan okumadan, onun amaçlarını baltalamak; onu hedeflediği politikaları ertelemeye zorlamak, uygulayamaz hâle getirmek yumuşak dengeleme olarak nitelendirilebilir (Pape, 2005, s. 10). Bu bağlamdan bakıldığında, Hindistan-Çin ilişkilerinde bu durum görülebilir. Çin'in Hindistan'a direkt meydan okumadan Pakistan'a yardım yapması, projelere dâhil etmesi, Çin-Pakistan Ekonomik Koridoru'nu hayata geçirmesi, aynı şekilde Myanmar ile başka bir ekonomik koridorun oluşturulması, çevre ülkelerde limanlar kiralanması Çin'in Hindistan'a karşı dolaylı dengeleme stratejisi izlediğini gösteriyor olabilir. Hindistan ise Çin'i dengeleme adına ASEAN ülkeleriyle yakınlaşmakta, Japonya ile ekonomik projeler üretip Kuşak ve Yol Girişimi'yle rekabet etmekte (Paul, 2018), bölgedeki kültürel ortaklıkları meydana çıkararak ülkeleri Çin'den uzaklaştırmaya çalışmaktadır. Benzer şekilde 2018 yılında Hindistan ve Çin arasındaki dostane ilişkileri görüşmek üzere toplanan Wuhan zirvesi devam ederken, Hindistan'ın Tibet sınırına polis noktaları yerleştirmesi Modi'nin diplomatik ve askeri kararları birbirinden ayırma isteğini göstermekte (Mishra, 2018), aynı zamanda zirvenin getirdiği fırsatı yumuşak dengeleme ile kullandığını göstermektedir. Yine Hindistan, Çin'e karşı Güney Çin Denizi gibi uluslararası konulara, toplantılara katılmak suretiyle Çin'i karşısına direkt almadan rekabet etmekte, aynı zamanda Çin ile iş birliği imkânlarını da devam ettirmektedir.

BÖLÜM III

3. HİNDİSTAN-ÇİN JEOPOLİTİK REKABETİ

Nüfus bakımından dünyada birinci ve ikinci sırada bulunan, Asya'nın iki devi Çin ve Hindistan; 21. yüzyılda süper güç olma çabasına girişmişlerdir. Önceki bölümlerde de değinildiği üzere, dönem dönem barışçıl ilişkiler içerisine girmiş olsalar da, Tibet sorunu ve sınır problemleri nedeniyle bu ilişkiler bozulmuştur. Son yıllarda iki ülkenin artan ekonomik, askeri ve diplomatik kabiliyetleri aralarındaki çekişmeyi ve bölgesel rekabeti arttırmıştır. Bu sebeple Çin'de Hindistan'a karşı bir güvensizlik baş göstermiş; Hindistan'ın kendisine rakip olacak şekilde yükselmesinden hoşnut olmayan Çin, bu ülkenin Güney Asya'da da önemli bir rol oynamasını istememiştir. Hindistan; özellikle Tibet'in bağımsızlığını desteklemesi; Çin-Pakistan ilişkilerine karşı çıkması; Çin'in barışçıl yükselişini kabul etmemesi; ABD ve Japonya'nın Çin'i çevreleme politikalarını desteklemesi ve kendini Çin'in eşiği olarak görmesi gibi konularda eleştirmiştir (Lagad & Kamble , 2020).

Benzer şekilde, Hindistan da Çin'in yükselişinden endişe etmekte, uygulamaya konan bazı politikalar sebebiyle kendisini çevrelenmiş hissetmektedir. İşte bu karşılıklı güvensizlik içerisinde şekillenen günümüz Çin-Hindistan ilişkilerinde, jeopolitik rekabet öne çıkmaktadır. Bu çerçevede, Hindistan'ın Soğuk Savaş'ın bitiminden sonra Güneydoğu Asya ülkeleriyle ekonomik ve diplomatik yakınlık kurma çabası sonucu hayata geçirilen “Doğu Politikası” istikrarlı bir şekilde hayata geçirilmiş; 2014'te Modi hükümetinin iktidara gelmesi sonucu bu politika askeri öncelikleri de gündemine alarak geliştirilmiştir.

Bu politikanın hedefinde bölgesel istikrar, ekonomik ve ticari kalkınmanın yanı sıra, genişleyen Çin nüfuzunu engellemek de bulunmaktadır. Bu bağlamda Çin ve Hindistan, kritik konumda bulunan Myanmar üzerinde rekabet etmektedirler. Hindistan'ın Güneydoğu Asya'ya açılmasında tek kara sınırına sahip Myanmar, Hint hükümeti tarafından “doğunun kapısı” olarak görülmektedir. Çin ise Myanmar'ı ekonomik gelişimi ve sınırlarındaki istikrarın güçlendirilmesi için “yakın bir dost”

olarak görmektedir. Aynı zamanda Myanmar, Çin'in "Hint Okyanusu'na çıkış kapısı" olarak da görülmektedir.

Aslına bakılırsa, Hindistan ve Çin'in bölgede aynı anda birbirlerine rakip olarak ortaya çıkmaları tarihte ilk kez görülmektedir. İki devlet de ekonomik olarak gelişmekte, askeri kapasitelerini hızla arttırmaktadır ve birbirlerinin çıkarlarına zarar vermeleri ihtimaller dâhilindedir. Bu durum sınır çatışmaları şeklinde kendini göstermektedir. Yukarıda da değinildiği üzere, iki dev arasında yıllardır çözülmemiş sınır anlaşmazlıkları mevcuttur ve belirli aralıklara çatışmalar yaşanmaktadır. Bu sınır çatışmaları tartışmalı bölgelerden geçen çeşitli yollar ve yapılar vasıtasıyla ortaya çıkmakta ve genelde oldu-bittilerle yönetilmeye çalışılmaktadır. Özellikle Çin'in Keşmir'in bir kesiminde hak iddia etmesi ve otoyol projesi ile Pakistan'a ekonomik koridor açmaya çalışması, Hindistan'ı hem sınırlarının ve egemenliğinin ihlali açısından rahatsız etmekte, hem de bu ülkeye Çin-Pakistan ilişkilerinin gelişmesiyle çevrelendiğini düşündürmektedir.

Bu bölümde Hindistan ve Çin'in birbirlerine karşı inşa edildiğini düşündüğümüz bazı politikaları incelenirken, bu politikaların iki ülkeye yansımaları ele alınacak ve bu politikaların özellikle Myanmar üzerindeki etkilerine bakılacaktır.

3.1. HİNDİSTAN'IN ÇİN'E YÖNELİK POLİTİKALARI

3.1.1 Doğu'ya Bakış ve Doğu'ya Hareket Politikası (Look East and Act East Policy)

Hindistan'ın bölgesinde etkin olma çabaları dönemin Hindistan genel valisi Lord Curzon tarafından yazılan *The Place of India in the Empire* adlı eserinde görülmektedir. Eserde Curzon, Hindistan'ın esas rolünün jeopolitik faktörlere bağlı olduğunu yazmıştır (Curzon, 1909, s. 10-11). Hindistan'ın sahip olduğu merkezi konum, önemli kaynaklar, işgücü, büyük ticaret limanları ve askeri güç çok büyük değerlerdir. Hindistan merkezli geliştirilen bu düşünce, 19. yüzyılda Britanya'nın Hindistan'ın güvenliğini sağlamak için önemli limanların ve deniz rotalarının kontrolünün sağlanması olarak öne çıkmıştır. Bölgede yayılma şeklinde kendini

gösteren bu strateji Hindistan ile Çin savaşıdan sonra rafa kaldırılmıştır. *Forward School* olarak da adlandırılan bu stratejinin karşısında şekillendirilen *Closed Border School* ise bu yaklaşımı pahalı bulmuş; kendi sınırları içerisinde kalarak, Avrupa ve Sovyetler Birliği ile uzlaşma ve iş birliğine gidilmesini önermiştir. Bağımsızlıktan sonra da gündemde olan bu yaklaşımlar dönemin gerçeklerine göre değiştirilerek, ABD ile iş birliği hâlinde hayata geçirilmeye çalışılmıştır. Soğuk Savaş'tan sonra ise *Look East Policy* (Doğu'ya Bakış Politikası) adı altında pratiğe dökülmeye başlanmıştır (Batabyal, 2006, s. 193).

Bununla birlikte, bu politikalar Hindistan'ın ilk başbakanı Nehru tarafından dile getirilen Asyacılık ideolojisinden de beslenmektedir. Doğu Asya ülkelerinin Hindistan'la kültürel ve medeniyetsel açıdan benzerlikler taşıdığı belirtilmiş, Budizmin Hindistan'dan çıkışı ve sonrasında Asya'ya yayılması bunun kanıtı olarak görülmüştür. Hint destanları olan Ramayana ve Mahabharata'da Asya ile ilgili bölümlerin bulunması bu ilişkilerin gelişimini hızlandırmıştır. Hatta Hindistan, Çin'in Güvenlik Konseyi'ne tam üyeliğini desteklemiştir. Hindistan ile Çin arasındaki iyimserlik 1962 savaşıdan sonra son bulmuştur. Sovyetler Birliği'nin yıkılmasından sonra Hint ekonomisi de açılmış, yeni pazarlar aramıştır. Bu değişen jeopolitik dengeler sonunda Başbakan Narsimha Rao Doğu'ya Bakış Politikası'nı açıklamıştır (Chaturvedi & Sharma, 2020, s. 883).

Doğu'ya Bakış Politikası, Hindistan'ın Güneydoğu Asya ülkeleriyle olan ekonomik ve stratejik ilişkilerini geliştirerek, bölgesel güç olma ve Çin'in gücünü dengeleme politikasıdır. İlk olarak 1991 yılında Soğuk Savaş bittikten sonra ortaya atılan bu politika Hindistan'ın dünyada söz sahibi olma isteklerini göz önüne sermektedir. Politikanın öne sürüldüğü yıllardan itibaren Hindistan gelişen Doğu Asya'nın göz ardı edilemez bir ülkesi konumuna yükselmiş, hem ekonomik hem de askeri alanlarda kritik bir konuma sahip olmuştur. Hindistan'ın Doğu Asya ile ilişkileri ilk çağlara kadar götürülürken, modern anlamda Soğuk Savaş sonrasında artış göstermiştir. Başlarda ikili ilişkileri arttırarak bölgesel ekonomik dinamiklerde rol alma ve siyasi etki arttırma çabası olarak görülen bu politika, yıllar geçtikçe Hindistan'ın uyguladığı en başarılı dış politika stratejilerinden biri hâline gelmiştir (Naidu, 2013). Dönemin

Hindistan Başbakanı Narsimha Rao tarafından yürürlüğe konan bu politika daha sonraki yönetimlerce de uygulanmıştır.

Soğuk Savaş zihniyetinden uzaklaşmak ve bölgesel güç olmak amaçlarıyla oluşturulan bu politika; kültürel, ideolojik ve tarihi bağları dikkate alarak bölgede ticari ve ekonomik atılımlar yapmak üzerine kurgulanmıştır. Bu sayede Hindistan, ticari pazarlar, yatırımlar ve sinai gelişimi oluşturmak ve genişletmenin yanında Çin'in yayılmasından endişe duyan bölge ülkeleriyle stratejik ilişkiler kurmak istemiştir. Bu stratejinin temel amaçları Myanmar ile ilişkileri geliştirmek; ayrıca Bangladeş, Sri Lanka ve Tayland ile bölgesel iş birliklerine gitmek; ASEAN Bölgesel Forumu'na katılarak Japonya gibi ülkelerle Asya-Pasifik'te stratejik ağlar kurmaktır (Batabyal, 2006).

Doğu'ya Bakış Politikası'nın başlatılmasından sonra Hindistan'ın ASEAN'la ikili ilişkileri hızla artmıştır. Ticaret, yatırım ve turizm alanlarından sektörel diyalog ortaklığı düzeyine çıkan ilişkilerin daha da derinleştirilmesi için zirveler düzenlenmiş ve 1995 yılında Hindistan-ASEAN ilişkileri tam ortaklık seviyesine çıkarılmıştır. Bununla birlikte altyapı, insan kaynakları, bilim ve teknoloji gibi diğer alanlarda da iş birlikleri artmıştır. İlerleyen yıllarda daha fazla geliştirilen bu politika ile serbest ticaret anlaşmaları düzenlenmiş ve yürürlüğe girmiştir. Ekonomik bağların artması beraberinde güvenlik bağlarının artmasını da getirmiştir. Bu bağlamda Hindistan, Asya-Pasifik bölgesinin ana küresel ve bölgesel güvenlik iş birliği forumu olan ARF (ASEAN Bölgesel Forumu)'a katılmıştır. Hindistan'ın bu foruma katılması kendisinin bölgesel olaylara kayıtsız kalamayacağını ve önemli bir ülke olduğunu gösterirken, bölgede barış ve istikrarı koruma hedeflerini de öne çıkarmıştır (Haokip, 2011, s. 249). Başbakan Manmohan Singh'in şu ifadeleri Hindistan'ın uyguladığı bu politikanın özünü ortaya koymaktadır:

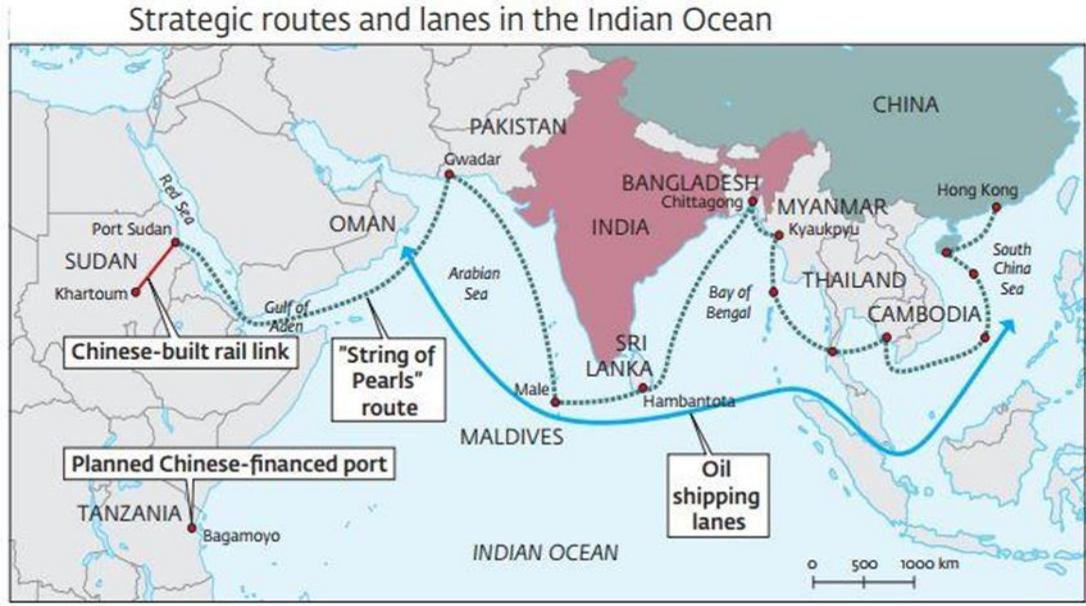
“Doğu'ya Bakış Politikası sadece yabancı ülkelerle geliştirilen bir ekonomik politika değil, aynı zamanda Hindistan'ın gelişen küresel ekonomideki yerinde ve dünya vizyonunda yaptığı bir stratejik atılımdır” (Sundaram, 2013).

Hindistan'ın Güneydoğu Asya ile ilgilenmesinin sebepleri şu şekilde özetlenebilir:

- 1) Çin'in ekonomik olarak yükselişiyile rekabet edebilmek amacıyla ülkeye yatırımlar çekmek;
- 2) Hindistan'ın orta sınıfının işgücünü çekilen yatırımlarda ve yeni pazarlarda kullanabilmek;
- 3) Çin'in Pakistan'la ilişkileri bağlamında yaşadığı çevrelenmişlik hissinden kurtulmak ve yeni ortaklıkları doğuda aramak;
- 4) Kültürel ve tarihi ilişkilerini ön planda tutarak Çin'in bu alandaki dezavantajlarını kullanmak;
- 5) Denizlerdeki gücünü artırarak, tüm bu politikalarını sağlama almak (Sundaram, 2013).

Çin'in yükselişi Hindistan ve diğer Güneydoğu Asya ülkelerini birbirlerine daha fazla yaklaştırmıştır. Bunun sonucunda Hindistan bölgedeki ülkelerle daha fazla ve daha sıkı ilişkiler kurmak için Doğu'ya Bakış Politikası (*Look East Policy*) yerine, daha da geliştirilmiş “Doğu'ya Hareket Politikası”nı (*Act East Policy*) oluşturmuştur.

Hindistan, “Genişletilmiş Komşuluk” söylemini ön plana çıkartarak ve “Doğu'ya Hareket” stratejisini derinleştirmeye çalışarak, bölgesel ortak güvenliğin ve istikrarın tesis edilmesini öncelemektedir (Bayram & Arafat, 2018, s. 82). Önceki politika ile benzer olmasına karşın, askeri ilişkilere daha fazla önem verilen bu yeni adlandırma, Güneydoğu Asya ülkeleriyle bağları daha da genişletmekte ve derinleştirmektedir. Hindistan'ın tepkisini çeken Çin'in “Deniz İpek Yolu” girişimine de güçlü bir karşı koyma şeklinde değerlendirilen bu politika, Hindistan'ın güvenlik önceliklerini daha sıkı bir biçimde savunması anlamına gelmektedir (Colley & Ganguly, 2019).

Şekil 5. Hindistan'ın Doğuya Bakış ve Doğuya Hareket Politikaları Kapsamında Hint Okyanusundaki Stratejik Rota ve Koridorlar

Kaynak: <https://www.fiaa.fi/julkaisu/indias-look-east-act-east-policy?read>

Doğu'ya Hareket Politikası'nın açıklanmasından iki yıl sonra Hindistan, Vietnam ve Singapur gibi ülkelerle ticari, askeri ve savunma anlaşmaları yapmıştır. Bunun yanında Hindistan, Avustralya'nın barışçıl nükleer programını desteklemiş ve iki ülke arasında bir nükleer anlaşma imzalanmıştır. Bu anlaşma; Avustralya'nın önceden sadece Nükleer Silahların Yayılmasını Önleme Anlaşması'nı imzalayan devletlerle nükleer kaynaklarını paylaşması sebebiyle, Hindistan'ın bu anlaşmayı imzalamadığı göz önüne alındığında, Doğu'ya Hareket Politikası'nın bir başarısı olarak algılanmıştır. Japonya ile de ilişkilerin geliştirildiği bu politika sayesinde 2015 yılında Japonya Başbakanı Abe, Hindistan'a 3,5 trilyon Japon yeni yatırımın yapılacağını açıklamıştır. Teknoloji transferi ve eğitim programları da bu politika sayesinde artmıştır. Aynı zamanda 2015'te Japonya ile savunma ekipmanları ve teknoloji transferi anlaşmalarıyla ilişkiler genişlemiştir (Chaturvedi & Sharma, 2020, s. 884).

Hindistan Başbakanı Narendra Modi tarafından adlandırılan bu yeni politika, Hindistan'ın kuzeydoğu eyaletlerinin kalkınmasını da öncelemektedir (Kumar R. ,

2014, s. 103). Bu geri kalmış, altyapısı yetersiz eyaletlerin geleceği ülkenin geri kalanıyla bağlanmasında yatmaktadır ve bu bölgelerin gelişmesi ticaretin artması sonucunu doğuracaktır, çünkü altyapısı yetersiz bu eyaletlerde ticaret yapacak imkân bulunmamaktadır. Bu bölge Hindistan'ı ticari ve kültürel açıdan Asya'ya bağlamaktadır, ayrıca tarihten beri geçiş yolları üzerinde olması buranın dini, kültürel, etnik çeşitliliğini de artırmıştır. Geri kalmışlığın etkisiyle ve sınırlardaki tehditler bu bölgenin korunmasını da gerektirmiştir (Verghese, 2013, s. 1,2). Bu sebeplerle Hindistan'ın bu bölgesinin gelişimi önem arz etmekte, Doğu'ya Bakış ve Doğu'ya Hareket Politikaları ile Hindistan bu kritik bölgenin gelişimini sağlamak istemektedir. Hindistan-Myanmar-Tayland otoyolu ve Kaladan taşımacılık projesi bu bölge için atılan adımlara örnek olarak gösterilebilir (Parameswaran, 2014).

Doğu'ya Hareket Politikası, doğudaki ülkelerle ticari, askeri, ekonomik bağları arttırmayı hedeflerken, Hindistan'ın bu eyaletlerinin; doğuya açılım için önemli bir noktada bulunan Myanmar ve Bangladeş ile sınırdış olması, bu eyaletlerin her alanda gelişmesini mecbur kılmaktadır. Dolayısıyla kuzey doğuda kırsal alanlardaki yerel ekonomiyi doğu politikası ile entegre edebilmek için elektrik, yol, soğuk depolama alanları gibi temel altyapı problemleri giderilmeli; okullar açılmalı ve sağlık kurumları kurulmalıdır. Ancak bu sayede Hindistan'ın doğuya açılan kapısı, Doğu'ya Hareket Politikası için kullanılabilir hâle gelecektir (Ziipao, 2018, s. 486).

Doğu politikasının gelişimi, ülkenin ekonomik durumunda yaşanan gelişmelerle paralel bir seyir izlemiştir. Bu politikanın ilk açıklandığı 1991 yılında Hindistan, devlet kontrollü ekonomi rejiminden liberal ekonomiye geçişte aksaklıklarla karşılaşmış; yeni ekonomik modele alışmak yıllar almıştır. Modi'nin Doğu'ya Hareket Politikasını açıkladığı 2014 yılında ise, Hindistan ekonomisi 1991 yılındakinden daha güçlü bir konumdadır ve ülkenin küresel hedefleri daha çok ön plana çıkmıştır. Bu sayede Modi hükümeti ekonomik, stratejik ve diplomatik ilişkilerini Hindistan'la beraber Çin'in yükselişinden endişe duyan ülkelerle geliştirmek için atılımlar yapmıştır (Kesavan, 2020). Doğuya Bakış Politikası, ASEAN ülkeleriyle ekonomik entegrasyon üzerine yoğunlaşmıştır. Bu bağlamda Hindistan ASEAN'a katılmış, ikili ilişkilerde ortaklık düzeyleri artırılarak 2012 yılında stratejik ortaklık seviyesine çıkmıştır.

Şekil 6. Hindistan'ın Ev Sahipliği Yaptığı 2012 ASEAN Zirvesi

Kaynak: <https://www.mea.gov.in/in-focus-article.htm?24216/Act+East+Indias+ASEAN+Journey>

Hindistan'ın 1992 yılında ASEAN ülkeleriyle ticareti 2 milyar dolar seviyesindeyken, 2010 yılında serbest ticaret anlaşmasını imzaladıktan sonra 2017-2018 dönemlerinde 72 milyar dolara kadar çıkmıştır. Doğu'ya Hareket Politikası ise bunların yanı sıra diğer Doğu Asya ülkeleriyle de ilişkileri askeri ve ekonomik olarak geliştirme çabasına girişmiştir.⁸ Güvenlik iş birlikleri de bu politikada önemli yer tutmaktadır. Çin'in Güney Çin Denizi ve Hint Okyanusu'ndaki faaliyetleri karşısında, Hindistan donanmasının bu bölgelerdeki seyir emniyetinin sağlanması bu politikanın temel noktalarından biridir. Bu bağlamda Hindistan Hint-Pasifik söylemlerine ağırlık vermiştir. Ayrıca sembolik de olsa ABD, Japonya, Hindistan ve Avustralya'nın içerisinde bulunduğu dörtlü mekanizma askeri alanlarda iş birlikleri yapmaktadır.

Görüldüğü gibi, 21. yüzyılın Asya yüzyılı olduğu gerçeğini göz önünde bulundurarak uygulamaya konan bu politika, Hindistan'ın küresel bir güç olma hedefinin ve

⁸ Modi, bu politikanın özünü şu kavramlarla açıklamıştır: kültür, ticaret, bağlantı ve kapasite geliştirme (URL7, 2019).

Hindistan'ın Asya-Pasifik ile bağlarının arttırılması hedefini taşımaktadır. Modi'nin partisinin milliyetçi bir çizgide olması Çin'e karşı alınacak askeri önlemlerin de ön plana çıkmasına neden olmaktadır. Hindistan'ın, özellikle doğuya açılan kapısı konumdaki Myanmar ve Bangladeş ile ilişkilerinde Çin ile rekabet etmesi kaçınılmazdır.

2014'ten itibaren Doğu'ya Hareket politikası ile Hindistan'ın doğudaki komşularıyla yakın ilişkiler kurması, Modi'nin Moğolistan, Japonya, Güney Kore, Singapur, Myanmar, Malezya gibi ülkelere ziyaretler gerçekleştirmesiyle başlamıştır. Bunun karşısında Japon başbakanının da Hindistan'ı ziyaret etmesi Hindistan'ın aktif bir doğu politikası izlediğini göstermektedir. Ekonomik ve siyasi aktivitelerin ve bağların arttırılma çabasının yanında, Budizm, ortak tarih ve benzer kültürel özelliklerin de ön plana çıkarılması güçlü bir birliktelik söylemleri üzerinden bu politikanın uygulanmaya çalışıldığını göstermektedir. 2004 yılında Hindistan başbakanı Singh'in şu ifadeleri Doğu Politikası'nı önemini anlatmaktadır: "Doğu'ya Bakış Politikası bir slogandan ya da dış politikası eğiliminde daha fazlasıdır, güçlü ekonomik ve ticari temelleri vardır. Doğu'ya bakmak istiyoruz çünkü aramızda asırlardır süregelen etkileşimler var." (Ghoshal, 2013). Bu bağlamda yıllar içinde Hindistan'dan doğu ve güney Asya ülkelerine yapılan ziyaretler artmıştır.

Bu politikayla sadece ekonomik ve kültürel bağlılıkların arttırılması hedeflenmemiş, askerî varlığın da güçlendirilmesi amaçlanmıştır. Modi'nin ASEAN toplantısında Güney Çin Denizi'ne uluslararası sular olarak kabul edilmesini desteklemesi bu politikanın Çin'i dengeleme üzerine kurulduğunu göstermektedir. Hindistan'ın tek başına askeri olarak Çin'e karşı koyamayacağı düşünülürse, ASEAN vasıtasıyla Hindistan ve Çin etkisinden çekinen ülkeler dengeleme politikaları izlemektedir (Mulay, 2017).

Doğu'ya Bakış Politikası başlangıcından beri çoğunlukla Hindistan'ın Hint-Pasifik'teki jeoekonomik çıkarları ile ilgilidir. Bu sebeple bakıldığında denizlerdeki üstünlük büyük önem arz etmektedir. 2007 yılında Hindistan'ın Deniz Askerî Stratejisi Güney Çin Denizi'ni Hint çıkar alanları arasında göstermiştir. 1990'lardan itibaren daha da artan bir şekilde Hindistan Güney ve Doğu Asya ülkeleriyle deniz tatbikatlarını arttırmış, batı Pasifik'teki askerî varlığını ABD, Japonya, Avustralya ve

Singapur ile yaptığı tatbikatlarla genişletmiştir (Pan, 2014). Hindistan'ın büyük bir bölgesel güç olarak ön plana çıkması kendisine stratejik önem kazandırmıştır. Ekonomik gelişimi sayesinde donanmasını, nükleer kapasitesini geliştirmesi, okyanuslarda da etkin olmasını sağlamıştır.

Hint Okyanusu'ndaki ve diğer alanlardaki Hindistan varlığı Çin açısından rahatsızlık yaratmaktadır. Hükümete ait yayın organlarından bile takip edilebilen bu durum Çin'i endişelendirmektedir. Hindistan'ın Güney Çin Denizi'ne olan ilgisi stratejiktir. Genişletilmiş komşuluk ve Hint-Pasifik kavramları Güney Çin Denizi'ni Hindistan'ın stratejik çıkar alanları içerisine dâhil etmektedir. 2000 yılında kullanılmaya başlanan genişletilmiş komşuluk kavramı ile Hindistan, Güney Asya dışında kalan bölgelerde varlık göstererek çıkarlarını kazanma ve koruma isteği içerisine girmektedir. 2004 yılında dışişleri bakanı Sinha "Hindistan için Güney Çin Denizi'ne kadar uzanan genişletilmiş komşuluk kavramını geliştirdik." demiştir. Yine 2011 yılında dışişleri bakanı Mathai "Güney Çin Denizi dış ticaretimiz, enerjimiz ve ulusal güvenlik çıkarlarımız açısından hayattır." demiştir (Scott, 2013).

Bu bağlamda Hindistan Andaman ve Nikobar Adaları'nda kuvvetler bulundurmuş, bölge ülkeleriyle tatbikatlar yapmıştır. Hindistan'ın burada deniz gücü bulundurması kendisine Malakka Boğazı'nda askerî hareketler yapma potansiyeli kazandırmıştır. 2007 yılında beş ülkeyle birlikte gerçekleştirilen Hint Okyanusu'ndaki Malabar 07-2 tatbikatı buradaki en büyük askerî tatbikat olmuştur. Korsanlık karşıtı olarak yapılan bu tatbikat Çin'i endişelendirmeyi de başarmıştır (Khurana, 2009).

2002 ve 2008 yıllarında Endonezya ile birlikte yapılan deniz tatbikatları ilişkilerin stratejik seviyeye çıkarıldığını göstermiştir. Benzer şekilde 2015'te Malezya ile de askerî, istihbarî ortak tatbikatlar yapılmasının önü açılmıştır. Malakka ve Lombok Boğazları'nın hem Hindistan hem Çin hem de dünya ticareti açısından önemi düşünüldüğünde Hindistan'ın doğu politikasının potansiyeli de ortaya çıkmaktadır. Özellikle Çin'in Güney Çin Denizi'ndeki faaliyetleri, bu bölgeyi kendi sahası olarak kabul etmek istemesi, Hindistan'ın Doğu'ya Bakış Politikası'nın, Çin'in Asya-Pasifik'teki etkisine karşı bir dengeleme stratejisi olduğunu göstermektedir (Ani, 2020).

Hindistan başbakanı Modi'nin bölgedeki tüm ülkeler için güvenlik ve büyüme öngören vizyonu denizlerin ve okyanusların komşu ülkelere güvenli ve istikrarlı bir ortamda sürdürülebilir ekonomik ilerleme getirmesi üzerine kurulmuştur. Bu sebeple Hindistan Hint-Pasifik'i sadece daha iyi etkileşimin olduğu bir bölge olarak değil, mal ve hizmetlerin her türlü tehditten uzak bir şekilde seyahat ettiği bir bölge olarak görmek istemektedir (Wadhwa, 2019).

Genel olarak bakıldığında, Modi'nin Doğu'ya Hareket Politikası'nı uygularken kullandığı ortak kültürleri öne çıkarma, ülke ziyaretleri, turizme ve insanlararası bağlantılara önem verme gibi yumuşak güç unsurları bu politikanın iyi niyetle desteklenmiş tehdit içermeyen strateji hâline gelmesini sağlamıştır. Bu durum Hindistan için kazançlı bir durumdur. ASEAN ülkeleriyle bağları kuvvetlendirirken Hindistan'ın geri kalmış bölgeleri geliştirilmekte, ABD ve ASEAN'dan yardımlar alınmaktadır. Aynı zamanda bölgede artan Çin tehdidine karşı dengeleme de yapılmaktadır. Uzun vadede barışçıl olunması hâlinde Hindistan'ın Doğu'ya Hareket Politikası'nı uygulamak için atacağı adımlar uluslararası meşruiyet de kazanacaktır (Mulay, 2017).

3.1.2. Myanmar Üzerindeki Rekabet

Myanmar, Asya'da sahip olduğu konum nedeniyle Çin-Hindistan ilişkileri ve rekabeti açısından dikkate değer bir ülkedir. Batısında Hindistan ile, kuzey ve kuzeydoğusundan Çin ile, güneyde ise Bengal Körfezi ile komşu durumundadır. Hindistan'ın doğuya açılan ve Çin'in ise okyanusa çıkan kapısı olması sebebiyle kritik bir noktadadır. Hindistan'ın kuzeydoğusu ile 1624 km kara ve Bengal Körfezi'nde 725 km deniz sınırına sahip olan Myanmar, Hint-Güney Asya coğrafyasının merkezinde yer alması ve Hindistan ile sınıra sahip tek Güney Asya ülkesi olmasıyla Hindistan açısından kritik önemdedir.

Hindistan'ın uygulamaya koyduğu doğu politikasının başlangıç ve geçiş konumlarında olması, Myanmar'ı Hindistan açısından hayati derecede önemli kılmaktadır. Bu nedenle Myanmar'ın istikrarını koruyamaması sonucu, Çin ile daha yakın ilişkiler içerisine girerek uydu bir devlet hâline gelmesi, Hindistan'ın isteyeceği son şeydir. Bu

sebeple Güneydoğu Asya’da güç dengesinin oluşturularak korunmasında rolü en büyük olan ülke Myanmar’dır.

1993 yılında Hindistan’ın doğu politikası yürürlüğe konduktan sonra Hindistan-Myanmar ilişkileri ivme kazanmıştır. Bu ivme ile, 1962 yılından beri Myanmar’ı yöneten askeri cunta ile yakın ilişkiler kurulmuştur. Bu yakınlığın üç temel sebebi bulunmaktadır: Çin rekabeti, Myanmar’ın sahip olduğu bol doğal kaynaklar ve Hindistan’ın geri kalmış kuzeydoğu eyaletlerinin durumu (Routray, 2011, s. 1).

Hindistan’ın Myanmar’la ilgilenmesinin diğer bir sebebi ise güvenlik endişesidir. Hindistan’ın kuzeydoğu eyaletleri sorunu da bununla yakından ilişkilidir. Bu bölge Hindistan’ın bağımsızlığını kazanmasından itibaren ayrılıkçılarla ilgili sorunlar yaşamaktadır. Etnik sebeplerle, bu ayrılıkçılar Myanmar’dan harekâtlarını yürütmekte Myanmar’ı kendilerinin sığınağı olarak görmektedirler. Birden fazla ayrılıkçı grubun yer aldığı bu bölgede Hindistan, Myanmar’dan etkin varlık göstermesini isterken, Myanmar bunun yetersizlikler sebebiyle başaramayacağını öne sürmüştür. Sadece ayrılıkçılar meselesi değil, sınırların güçlendirilmesi Laos ve Tayland üzerinden gelen uyuşturucu ticareti, HIV virüsü gibi farklı sorunların çözülmesi ile de ilgilidir (Singh Y. , 2007, s. 2).

1990’lardan önce Hindistan’ın dış politikasında Myanmar, Hindistan’ın kuzeydoğu eyaletlerini ilgilendiren birkaç meseleden başka pek fazla yer bulmamıştır. 1988’deki darbeden önce Hindistan ve Çin’e karşı tarafsız bir tutum izleyen Myanmar, darbeden sonra Çin’e yakınlaşmıştır. 1990’daki seçimleri kazanan partiyi askerlerin kabul etmemesi üzerine Hindistan’ın askeri cuntaya olan karşıtlığı ve demokratik hareketlere desteği artmıştır. Hindistan’ın Doğu’ya Bakış Politikası ortaya atıldıktan sonra komşularla iyi geçinme gerekliliği baş göstermiş, bu sebeple Myanmar’la ilişkiler de değişmeye başlamıştır. Çin’in Myanmar’la ilişkilerini sağlamlaştırması ve Myanmar’ın da Hindistan’ın kuzeydoğu eyaletlerindeki isyanları teşvik etmesi sebebiyle değişimin gerekli olduğu görülmüştür.

Hindistan’ın Myanmar politikası değişimleri arasında demokrasi hareketlerinin Myanmar’ın iç meselesi olduğu vardır. Bu nedenle Hindistan, Myanmar’daki askeri yönetimle yakınlaşmış, üst düzey görüşmeler gerçekleştirmiştir. Hatta Hindistan,

kendi kuzeydoğu eyaletleri sınırlarındaki ayrılıkçılara müdahale edilmesi ve Myanmar'daki Çin etkisinin azalması için askerî teçhizatlar temin etmiştir. Myanmar'ın AB ambargosu altında olmasına rağmen Hindistan, Myanmar'a İngiliz yapımı deniz gözetleme uçakları satması çeşitli gerilimlere de sebep olmuştur (Price, 2007).

Çin'in 1989'dan itibaren Myanmarlı yöneticilerle kurduğu yakın ilişki Hindistan'ı da benzer ilişkiler kurmaya zorlamış, aynı zamanda Hindistan'ın enerji güvenliğini sağlama çabası ve Myanmar'daki yoğun enerji kaynakları Hindistan'ın Myanmar ile ilişkilerini geliştirmesini gerekli kılmıştır. Uzun yıllar boyunca Batı'nın ambargo koyduğu Myanmar'ın en büyük askeri teçhizat destekçisi Çin olmuştur. Son yirmi yılda da benzer şekilde ekonomik anlamda Çin, Myanmar'da varlık göstermiştir ve bu ülkenin en büyük ticaret ortağı ve yatırımcısı olmuştur. 2000'li yıllardan itibaren ekonomisi canlanan Myanmar, 2003-2007 arası %10, 2009'dan sonra da %5 büyümüştür. 2011 sonrası ise dünya ekonomilerine daha fazla entegre olmaya başlamış, merkez bankasına bağımsızlık verilmiş, yolsuzlukla mücadele yasası çıkarılmıştır. Çin Myanmar'ın en büyük ticaret ortağı konumundadır. Çin ile ilişkilerini yakın ve samimi anlamındaki *paukphaw* kelimesi ile tanımlayan Myanmar'ın 2010 sonrası demokratik açılımları Çin etkisinden bir nebze de olsa uzaklaşma ve dünyaya açılma kapısı olarak görülmektedir (Ermağan, 2016, s. 306,320,321).

Çin'in Myanmar'a askeri yardımlarda bulunması çevrelenmiş hissedenden Hindistan'ı da Myanmar'a yakınlaşmak zorunda bırakmıştır. Hindistan'ın yeni pazarlar ve enerji kaynakları arama çabası da Myanmar ile ilişkilerini arttırmasını gerekli kılmıştır. Bu bağlamda üyeleri arasındaki ekonomik iş birliğini geliştirmeyi amaçlayan Bangladeş, Hindistan, Sri Lanka, Tayland Ekonomik İş Birliği'ne (bugünkü hâliyle BIMST-EC) Myanmar da dâhil edilmiştir. Bunlar dışında Hindistan'ın geri kalmış kuzeydoğu eyaletlerindeki isyancılar, Myanmar'ı sığınak olarak kullanmak istemişler ve Hindistan'ın güvenliğini tehdit etmişlerdir. Ayrıca bu kuzeydoğu eyaletlerinde yaşayan yüz bin mülteci Myanmar'daki askeri yönetimin operasyonlarından kaçmak için sınırın diğer tarafına geçmiştir. Bu sebeple Hindistan, Myanmar ile yakın ilişkiler kurarak soruna uzun vadeli çözümler bulma çabasına girişmiştir (Sidhu, 2020).

Bağımsızlıklarından itibaren çeşitli sınır anlaşmazlıkları içerisinde olan Hindistan ve Myanmar bugün vatandaşlarının karşılıklı 16 km boyunca serbestçe dolaşabildikleri serbest dolaşım rejimine geçmişlerdir. Hindistan'ın Mizoram eyaleti ile Myanmar'ın Chin eyaletinde yaşayan insanların etnik benzerlikleri sınırın ortadan kalkmasını sağlayarak insanların sınırlar arası küçük işlerde çalışmasına fırsat vermiştir. Yapılan çalışmaya göre Hindistan'ın doğu politikasından sonra Hindistan'da ekonomik gelişimin olduğu ve Mizoram'da sınır ticaretinin arttığı ancak bununla beraber sınırdaki yasadışı göçün de yükseldiği görülmüştür (Khiangte, 2018).

Hindistan'ın Myanmar ile ekonomik ilişkilerde Çin'in gerisinde kalması Modi hükümetini ekonomik ilişkilere daha fazla ağırlık vermeye zorlamaktadır. Dolayısıyla da, Myanmar; Hindistan'ın 2024'te 5 trilyon dolarlık bir ekonomi olma hedefi için jeopolitik açıdan kritik bir yer tutmaktadır (Atmakuri & Izzuddin, 2020).

Çin ile Myanmar arasındaki ilişkiler, Soğuk Savaş'ta yavaş olarak ilerlese de 1970'lerden sonra Çin'in Myanmar Komünist Partisi'ne yaptığı yardımları azaltması ve sınırlar arası ticareti yasal hâle getiren anlaşmanın yapılmasından sonra, ısınmaya başlamıştır. 1988 yılında yönetimi ele geçiren askeri idare; uluslararası toplumdan tepki görmesinin sonucunda Çin ile yakınlaşmaya başlamış ve Myanmar'daki Çin etkisi hızla artmıştır. Çin'in Myanmar üzerindeki başlıca çıkarları, Myanmar'ın sahip olduğu petrol ve doğal gaz rezervlerinden ticari manada mümkün olduğunca fazla bir şekilde faydalanmak ve Myanmar hükümetine verdiği çeşitli altyapı, yol, köprü, liman, baraj kredileri ile Hint Okyanusu'nda ticari ayrıcalıklar elde etmektir. Çin'in Malakka Boğazı'na bağımlılığını ortadan kaldırmak için Bengal Körfezi'nden ve Myanmar'ın batı kıyılarından enerji nakletmek istemesi de benzer şekilde bu ülkeyi, Çin'in nezdinde önemli bir ortak kılmaktadır.

Ancak Çin-Myanmar sınırında yaşayan etnik gruplarla Myanmar'ın çatışmalar yaşaması iki ülke arasındaki ticari ve ekonomik istikrarın devamını riske atmaktadır. Bu etnik sorunların Çin'in yardımı ve desteği olmadan çözülmesinin çok zor olması ve Myanmar'ın; Kuşak ve Yol Girişimi Projesi'nden faydalanmak istemesi bu ülkeyi Çin'e yaklaştırmıştır. Sınırdaki barış ve güvenliğin sağlanması iki ülke için de faydalı olmaktadır (Wu & Chen, 2019). Bununla birlikte 2011 yılında Myanmar'daki askeri yönetimin yerini sivil yönetime bırakması sonrasında ABD-Myanmar ilişkilerinde

gelişmeler olmuş; Myanmarlı yöneticiler Batı'ya yakınlık göstermiş; Çin-Myanmar ilişkilerinde önemli konumda bulunan Myitsone hidroelektrik barajı inşaatı askıya alınmıştır. Bunun sonucunda Çin'in sınırında yakın bir partner olarak gördüğü Myanmar ile ilişkileri görece sarsılmıştır (Li & Char, 2015).

Bu sebeple Çin-Myanmar ilişkilerinde ticari ve kültürel ilişkilerin arttırılması, sınır sorunları çözüme kavuşturulması, iki ülke arasındaki stratejik iletişimin devlet başkanlarının ziyaretleriyle güçlendirilmesi ayrı bir önem arz etmektedir. Ticari anlamda kazan-kazan ilkesine dayalı iş birliklerinin Çinli liderlerce önemi vurgulanmış; sağlık, eğitim, spor, TV dizileri alanlarında kültürel yaklaşımların gerekli olduğu görülmüş ve büyük projelerin hayata geçirilmesi için sınırdaki istikrarsızlıkların çözüme kavuşturulmasının kritik olduğu belirtilmiştir. Bu bağlamda Myanmar'ın sivil yönetime geçişinden itibaren iki ülke ilişkilerinde hızlı bir ivme yakalanmıştır (Zhigang, 2016).

Modern diplomatik ilişkilerinde 70 yılı geride bırakan Çin ve Myanmar, iki ülke halkının çıkarına olacak şekilde ilişkilerine devam edecek gibi görünmektedir. Wu ve Chen'e göre, iki ülke aralarındaki dostça ve istikrarlı ilişkiyi sürdürebilmek adına Kuşak ve Yol Girişimi projesi altında Çin-Myanmar ekonomik koridorunu inşa etmeye çalışacaklar; karşılıklı gelişim ile bölge barışına katkı sağlayacaklar; ekonomik ve sosyal alanlarda ileri atılımlar gerçekleştirecekler ve bu sayede iş birliklerini daha ileri bir seviyeye taşıyacaklardır (Wu & Chen, 2019).

Çin-Myanmar ilişkilerinin ileri noktalara taşınması Hindistan'ın Myanmar ile ilişkilerini bir kez daha gözden geçirmesine neden olmaktadır. Hindistan, doğu politikasını daha aktif bir şekilde uygulamak istiyorsa kritik konumda bulunan Myanmar ile ilişkilerini Myanmar'ın Çin ile ilişkilerinden daha ileri bir noktaya taşımak zorundadır. Kendisini Batı tarafından çevrelenmiş hisseden Çin ile kendisini Çin tarafından çevrelenmiş hisseden Hindistan, Myanmar üzerinde bir hâkimiyet kurmak isteyebilir. Bu bağlamda hem Çin hem de Hindistan Myanmar'a öncelikle ekonomik olarak yaklaşmaktadır. Ancak, Çin'in yayılarak bölgede etkin bir nüfuza sahip olması Hindistan'ı tedirgin etmektedir. Hindistan, yenilenmiş doğu politikasını bu sebeple yürürlüğe koymaktadır.

2011'deki yönetim değişiminden itibaren Batı ile yakın ilişkiler başlatan Myanmar'ın, komşusu ve demokratik bir ülke konumundaki Hindistan ile de gerektiğinde Çin'e karşı askeri iş birlikleri yapabilmesi ihtimaller dâhilindedir. Bu da bize, iki büyük Asya gücü arasında sıkışan Myanmar'ın da "Riski Dengeleme" (*Hedging*) siyaseti izleyebileceğini göstermektedir. Daha  nceki bölümde anlatıldığı üzere, özellikle görece küçük/g c s z devletler, büyük g c ler rekabetinde temel amacı riski; diğer bir deyişe güvenlik ya da bekalarına karşı hissettikleri tehdidi bertaraf etmek için birbiri ile çelişen hamleler yapabilmektedir. Tıpkı Myanmar gibi, Asya'daki pek çok diğer ülke, büyük g c ler rekabetinde tercihlerini bu yönde kullanabilmektedir.

Myanmar'daki değişim ile Hindistan'da Modi ile gelen açılım, iki ülkenin yakın politikalar izlemesini sağlayabilir. Hindistan'ın Myanmar'daki nüfuzu yeni Delhi'nin iki ülke arasındaki halk takdirini arttırma çabalarıyla ileriye taşınabilir. Kültürel yakınlıklar ilişkilerin artması için yardımcı ve g c l  bir özellik olabilir. Sadece Hindistan'ın Myanmar'daki etkisinin artması değil, Myanmar'ın da ikili ilişkilerden faydalı çıkması mümkündür. Özellikle Myanmar'ın Güney Asya Bölgesel İş birliği  rg t 'ne (SAARC) katılabilmesine de katkı sağlanabilir (Gottschlich, 2015).

3.2. ÇİN'İN HİNDİSTAN'A YÖNELİK POLİTİKALARI

3.2.1. İnci Dizisi Politikası

Çin'in jeopolitik etkisini arttırmak amacıyla geliştirdiği İnci Dizisi Politikası/Stratejisi diye bilinen, denizlere hâkim olma ve donanmasını genişletme çabası; diğer Güney Asya  lkeleri tarafından güvenlik endişelerine sebep olmuştur. Ancak, Çin bu stratejisini, Hint Okyanusu'ndan Malakka Boğazı'na ve Güney Çin'e kendi ekonomik gelişiminin korunması için enerji arz hatlarının güvenliğini sağlama alma şeklinde savunmuştur. Bunun karşısında, başta ABD ve Hindistan olmak üzere bölge ülkeleri, bu stratejiyi Çin'in askeri genişlemesini okyanuslara da yayma ve bu bölgelerden kendi çıkarlarına tehdit oluşturma çabası şeklinde değerlendirmişlerdir. Bunun sonucu olarak ABD ve Hindistan güvenlik iş birliğine yönelmişlerdir (Kim, 2013).

İnci Dizisi Politikası, Hint Okyanusu'ndan Afrika'ya kadar Çin'e ait limanlar vasıtasıyla Çin'in askeri, ticari oluşumları ve ilişkilerinin yayılması olarak değerlendirilebilmektedir (Pehrson, 2006, s. 3). Bunun için, limanlar ve boru hatları inşa etmek bu stratejinin ana temasıdır. Bu strateji, Hainan Adası ve Güney Çin Denizi'ndeki Woody Adası'nı içine almaktadır. Bangladeş'teki Chitagong ve Myanmar'daki Sittwe limanlarından Yunnan Eyaleti'ne 1200 km uzunluğundaki boru hattını da içeren bu strateji, Pakistan'daki Gwadar limanından Sri Lanka'daki Hambantota limanına ve Tayland'daki Kra Isthmus'a uzanan büyük bir ağıdır. Bu sebeple, Çin, Hint Okyanusu'ndaki ülkelerle etkin ilişki kurmuş, özellikle Pakistan, Myanmar, Sri Lanka ve Bangladeş Çin'in bu deniz stratejisinde önemli ortaklar hâline gelmiştir. Çin bu ülkelere mali yardımlar yapmış; esnek geri ödeme koşulları sunmuş ve limanlar, havalimanları, yol bağlantıları gibi büyük altyapı projelerini hayata geçirmiştir (Senaratne, 2015, s. 96; Arangalla, 2017, s. 7).

Şekil 7: İnci Dizisi Stratejisi ve Çin'in Hint Okyanusundaki Donanma Üsleri

Kaynak: https://www.researchgate.net/figure/The-String-of-Pearls-of-China-and-ports-of-the-Chinese-Navy-in-the-Indian-Ocean-Arena_fig5_318959775

Çin'in petrol ithalatının yüzde 70'inden fazlasının Ortadoğu'dan deniz yoluyla gelmesi Çin'i Malakka Boğazı gibi uluslararası deniz ulaştırma yollarına bağımlı hâle getirmekte, bu durum ise Pekin'i; deniz yollarının kontrolü ve enerji arzının

güvenliğinin sağlanması konularına yönelmektedir. Deniz ulaştırma yollarının güvenliğini sağlamak Çin için hayattır. Bu sebeple dışarıdan gelen petrolün Çin'in enerji ihtiyacındaki yeri arttıkça Amerikalı analistler tarafından adlandırıldığı şekliyle "İnci Dizisi jeopolitik stratejisinin" önemi de artmaktadır (Katoch, 2009).

Çin'in jeopolitik etkisini genişletme maksadıyla geliştirilen bu stratejide inci terimi Çin anakarasından Güney Çin Denizi kıyılarına, Malakka Boğazı'na, Hint Okyanusu'na ve Basra Körfezi'ne uzanan alanlara verilen isimdir. Bu bölgelere Çin'in yaptığı yatırımlar ve yardımlar bu stratejinin uygulanmasının örneklerindendir. Bu projelerin çoğu Çin'in Malakka Boğazı'na uzanan yolları denetim altına alması olarak görülmektedir. Aynı şekilde bu strateji Çin'in savunmasını güçlendirme ve sağlamlaştırma, ekonomik çıkarlarını da artırma girişimlerinin bir ayağıdır (Matondang & Widana, 2017).

Çin'in İnci Dizisi stratejisi Güney Çin Denizi ihtilaflarını da gündeme getirmektedir. Buradaki adalar üzerinde hak iddia eden; Tayvan, Vietnam, Kamboçya, Filipinler, Malezya ve Brunei olmak üzere altı devlet bulunmaktadır. Bu bölgenin enerji taşımacılığı ve balıkçılık açılarından zengin olması, dünya ticaretinin neredeyse yarısının buradan geçmesi, ihtilafları da beraberinde getirmektedir. Güney Çin Denizi'ne kıyıdaş ülkeler bazı bölgelerde hak iddia ederken Çin tüm denizde hak iddia ederek Dokuz Çizgi Hattı kavramını öne sürmüştür. Burada üzerinde ihtilaf bulunan dört ada grubu (Pratas, Paracel, Scarborough, Spratly) bulunmaktadır. Dokuz Çizgi Hattı ise neredeyse tüm Güney Çin Denizi'ni kapsamaktadır (Pekcan, 2016).

Dokuz Çizgi Hattı, Çin'in sadece tarihi dayanaklarla tüm Güney Çin Denizi'nde hak iddia etmesi değil, aynı zamanda bu hattın içinde kalan doğal ada görüntüsündeki mercanadalar, kayalıklar, adacıklar ve sığ yerleri içine alan bir tanımdır. Bu denize kıyıdaş ülkelerin tamamının 1982'deki Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi'ne taraf olmaları sebebiyle 2016 yılında sonuçlanan bir tahkime gidilmiştir. Sonuçta Dokuz Çizgi Hattı'yla ilgili Çin'in iddia ettiği tarihi hakların belirsiz ve karmaşık olduğu belirtilerek sözleşme ile uyumsuz olduğu açıklanmıştır. Bunun sonucunda Çin, Güney Çin Denizi stratejisini revize ederek Dört Kum (*Four Sha*) Doktrinini ortaya atmıştır. Bu doktrinle birlikte Çin, kendi iddialarını uluslararası hukuk açısından savunulabilir bir şekilde değiştirerek stratejisini dönüştürmüştür.

Buna göre Çin, Dört Kum içinde kalan yapıları tartışmalı adacıklar olarak ele almaktan vazgeçip, her birini, münhasır ekonomik bölgesini ilan edebilmek adına kendine entegre takımadalar şeklinde ele almaktadır (Doğan & Gürkaynak, 2019).

Çin'in Güney Çin Denizi'ndeki yapıların tarihsel nedenlerle kendine ait olduğunu iddia etmesi ve uluslararası tahkim sonucunda bu iddiasını revize etmek zorunda kalıp; bu yapıların bazılarının kendisine bağlı olduğunu öne sürerek; buralarda münhasır ekonomik bölgesini ilan etme çabası İnci Dizisi Politikası'nın da önemli bir ayağını oluşturmaktadır. Çin eğer deniz ulaştırma yollarının güvenliğini sağlamak istiyorsa ya da diğer bölge ülkelerini özellikle de Hindistan'ı çevrelemek istiyorsa öncelikli olarak Güney Çin Denizi'nde hâkimiyet kurmak zorundadır. Çin'in Pakistan, Bangladeş, Myanmar ve Sri Lanka'da limanlar kurması Çin tarafından sadece ticaret amacıyla sunulsa da, Hindistan tarafından buraların askeri nedenlerle de kullanılabileceği endişesini doğurmaktadır (Gassaway, 2011). Bu nedenle Hindistan, ABD ile daha fazla yakınlaşmakta; donanmasını güçlendirmeye ve modernize etmeye uğraşmaktadır (Perlo-Freeman, Cooper, Ismail, Sköns, & Solmirano, 2009, s. 167).

Çin'in göreceli olarak alan, askeri altyapı ve askeri birliklerinin gücü açılarından avantajlı olduğu kara sınırlarının aksine Hindistan denizlerde Çin'den daha avantajlı konumda durmaktadır. Çin'in çoğu kargo ve enerji taşımacılığının geçtiği Doğu Hint Okyanusu'nda Hint donanması baskın bir durumdadır. 2017'den beri Hint savaş gemileri Hint Okyanusu'nda önemli noktalarda devriyelere çıkmakta, Malakka Boğazı'na kadar ilerleyebilmektedir. Hatta Hindistan donanması Andaman Adaları'ndan uçaklar kaldırarak Çin denizaltılarının izini de sürmeye çalışmaktadır. Çin de aynı şekilde 2013'ten beri Sri Lanka'ya gönderdiği denizaltıları, istihbarat ve araştırma gemileri ile Güney Asya'da askeri ve sivil varlığını genişletmiştir (Singh A. , 2020).

Bunlara ek olarak Hindistan, Çin'in İnci Dizisi stratejisine çeşitli karşılıklar vermektedir. Doğu'ya Bakış Politikası, Myanmar'daki Sittwe limanının geliştirilmesi, Hint Okyanusu'ndaki önemli ülkelerle ikili askeri ilişkilerin inşası, Japonya, ABD ve Avustralya ile ortak askeri tatbikatlar yapılması, Çin'i çevreleyen Orta Asya ülkelerine yapılan yatırımlar ve Hint Okyanusu'ndaki ülkelerle tarihi ve kültürel ortaklık zemininde buluşulan, dış etkilere etkilenmemek amacıyla oluşturulan Mausam

projesi; Hindistan'ın Çin'in stratejilerine, özellikle de Kuşak ve Yol Girişimi'ne karşı ortaya koyduğu hamleler olarak gösterilmektedir (Rana, 2017, s. 21).

Çin gibi Hindistan'ın da enerji ihtiyacının çoğu deniz taşımacılığı vasıtası ile gelmektedir. Petrolün yüzde 89'u denizden gelmekte ve Hindistan'ın enerji ihtiyacının yüzde 33'ünü karşılamaktadır. 2007 yılında Hindistan donanması tarafından yayımlanan Hindistan Deniz Doktrini de Hint çıkarlarının denizlerde korunması amacıyla bazı hedefler belirlemiştir. Doktrine göre, bazı birincil ve ikincil çıkar alanları belirlenmiştir. Hindistan, Hürmüz Boğazı ve Malakka Boğazı arasında etkin varlık göstermeli ve deniz ulaştırma yollarının ve önemli geçitlerin güvenliği sağlanmalıdır. Bununla birlikte deniz korsanlığının önlenmesi ve tüm çıkarların korunması için diğer ülkelerle iş birliğine gidilmeli ve çeşitli tatbikatlar gerçekleştirilmelidir (Doctrine, 2009, s. 7,56,65).

3.2.2. Kuşak ve Yol Girişimi Politikası

Kuşak ve Yol Girişimi (*Belt and Road Initiative*, BRI), Çin'in büyük bağlantı projesi, uluslararası iş birliğini hızlandırma projesi, Çin'in bölgesinde hareket etmesini ve ABD ile jeopolitik rekabet edebilmesini sağlayan bir proje olarak değerlendirilmiştir. Ancak, Kuşak ve Yol Projesi, tüm bu hedeflerin ve stratejilerin bir karması şeklinde, yani ekonomik entegrasyon, bölgesel etki ve nüfuz ve küresel jeopolitik rekabetin birlikte ele alındığı geniş çaplı bir girişimdir (Flint & Zhu, 2019).

Bu projenin kökeni, Çin Devlet Başkanı Xi Jinping'in 2013 yılında Kazakistan'daki Nazarbayev Üniversitesi'nde yaptığı bir konuşmaya ve bundan bir süre sonra Endonezya Parlamentosuna hitap ettiği toplantıya dayanmaktadır. Kazakistan'da yapılan konuşmada, Xi Jinping tarafından daha yakın bağlar kurmak, iş birliğini derinleştirmek ve Avrasya'daki gelişimi arttırmak amacıyla Çin'i karadan Avrupa'ya bağlayan bir "İpek Yolu Ekonomik Kuşağı" önerilmiştir. Xi, Jakarta'daki konuşmada ise, Çin'i Avrupa'ya denizden bağlayan; iş birliğini, karşılıklı bağlantıyı ve Güneydoğu Asya Uluslar Birliği (ASEAN) ile deniz iş birliğini arttıran 21. yüzyıl Deniz İpek Yolu'nun kurulmasını önermiştir. Kısaca "Bir Kuşak Bir Yol" olarak da bilinen proje, 2015 yılında Kuşak ve Yol Girişimi olarak anılmaya başlanmıştır. Bu

girişim beş öncelik üzerine konumlandırılmıştır. Bunlar; politika koordinasyonu, altyapı bağlantıları, engelsiz ticaret, finansal entegrasyon ve halklar arası bağlantıdır (Rolland, 2019, s. 5). Girişimin, yaklaşık 1 trilyon dolar tutarındaki limanlar, yollar, demiryolları, enerji santralleri, telekomünikasyon ağları ve havalimanları gibi altyapı yatırımlarını içermesi beklenmektedir. Girişimin geniş bir coğrafyaya yayılması ve dünya nüfusunun yüzde 65'ine ulaşması hedefi de göz önünde bulundurulursa, tüm müdahil ülkelere de faydalı olacağı düşünülmektedir. “Yeni İpek Yolu” şeklinde de anılan bu girişim, Çin'in yükselişinin yayılması olarak görülmüş, ancak projenin maliyetinin çok yüksek olması bazı ülkelerde endişelere neden olmuştur. ABD'de ise, bazı Asya ülkelerinde olduğu gibi, bu girişim, Çin'in bölgesel hâkimiyetinin bir Truva atı olarak lanse edilmiştir (Chatzky & McBride, 2020).

Özellikle Asya ülkelerinde projeye tepki verenler arasında birinci sırada Hindistan gelmektedir. Hindistan, Kuşak ve Yol Girişimi'ni, Çin'in Asya'da baskın hâkimiyet kurması olarak değerlendirmektedir (Chakma, 2019, s. 184). Bununla birlikte 2001'den sonra Taliban'ın etkisini kaybetmesiyle Afganistan'a 2 milyar dolarlık ekonomik yardım yapmaktadır (Mohan, ve diğerleri, 2013, s. 11). Aynı zamanda Hindistan, bu projeyi Çin'in Hint Okyanusu'nu da kontrol etmesini sağlayacak bir sis perdesi şeklinde görmekte (Upadhyaya, 2017, s. 68), kendisinin güvenliğinin tehlikeye atıldığını öne sürmektedir. Bunun yanı sıra, Hindistan'ı Çin'e bağımlı hâle getirebilecek endişe verici bir durum olarak da görmektedir. Ekonomik büyümesi yavaşlamış Çin'in bu proje ile finansal gelişiminin desteklenmesi ve ticaretinin arttırılması Hindistan'a rahatsızlık vermektedir (Jacob, 2017, s. 80).

10 Haziran 2018 tarihindeki Şangay İş Birliği Örgütü toplantısında Modi'nin bu girişime yönelik sözleri, Hindistan'ın konuya ilişkin durumunu göstermektedir.

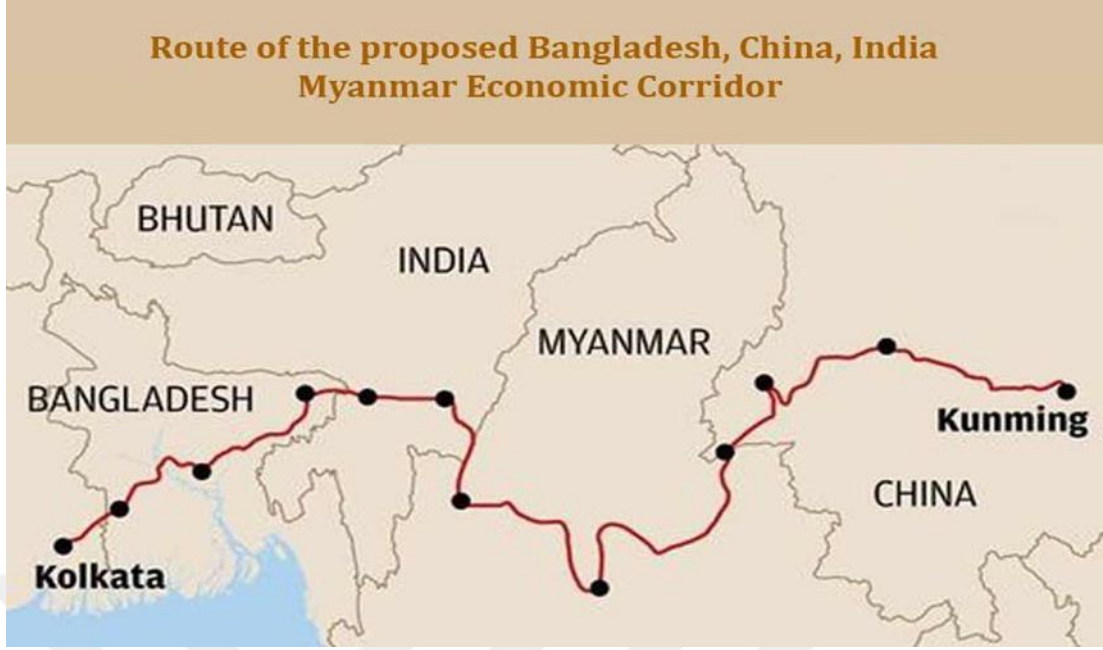
“Komşu ülkelerle bağlantı Hindistan'ın önceliğidir. Sürdürülebilir, verimli, ülkelerin toprak bütünlüğüne ve egemenliğe saygı duyan bağlantı projelerini destekliyoruz.” (URL8, 2018)

Modi'nin bu ifadelerine göre Hindistan Çin ile sınır anlaşmazlıklarının çözümünü bir ön şart olarak görmektedir ve Çin'in tartışmalı bölgelerden bu girişimi geçirmesini kabul etmemektedir. Dolayısıyla, Hindistan açısından bu proje kendisinin güvenliğine ve ticaretine darbe vurabilecek bir projedir. Çin tarafından projeye davet edilen Hindistan'ın, tartışmalı Keşmir bölgesinden geçen Çin-Pakistan Ekonomik

Koridoru'na karşı çıkması sonucu Kuşak ve Yol Girişimi'nde yer almaması, bu projenin Hindistan tarafından egemenliğinin bir ihlali olarak görülmesine sebep olmuştur. Aynı zamanda Hindistan, çevresel güvenliğin, teknoloji transferinin ve ekonomik şeffaflığın garanti edilmesinin komşuluk ilişkileri için şart olduğunu öne sürmüş ve mesafeli durmuştur. Komşularına Çin tarafından yapılan yardımlar Hindistan'ı adeta kuşatılmış hissettirmektedir. Ticaret açısından bakıldığında, Hindistan'ın Hint Okyanusu'nda donanması bulunmasına rağmen buralardaki pazarları etkileme gücünün pek olmadığı görülmektedir. Bu proje ile Çin'in bölge ülkelerine daha fazla mal satarak ticaretini arttırması Hindistan açısından bir kayba dönüşmektedir (Priyanka & Bindra, 2020).

Her ne kadar Hindistan'ın bu projede yer alma ihtimali bulunsa da, iddia edildiği gibi bu girişim Çin'in bölge hâkimiyeti ile sonuçlanırsa Hindistan-Çin rekabetinde asimetrik bir güç dengesi oluşabilir. Çin-Hindistan ilişkilerinde sınır çatışmaları bulunduğu ve ilişkiler bölgesel ekonomik nüfuz konularında sıfır toplamı bir oyun şeklinde cereyan ettiğinden, Çin'in bu projeden daha kârlı çıkması Hindistan tarafından tepkiyle karşılanabilir.

Çin'in bölgesindeki ve küreseldeki stratejik hesaplamalarına Hindistan'ın verdiği önem dikkate alındığında, ikili ilişkilerde veya diğer alanlarda Hindistan'ın beklentileri ve endişeleri göz ardı edilemez. 2015'te Çin tarafından Kuşak ve Yol Projesi'nin bir ayağı olarak tanıtılan Bangladeş-Çin-Hindistan-Myanmar Ekonomik Koridoru (BCIM-EC), Hindistan tarafından BRI'ya dâhil edildiği için kabul görmemiş, ancak bu koridor daha sonraki BRI konferansında projenin parçası olmaktan çıkarıldıktan sonra Hindistan tarafından desteklenmiştir. Ancak, BCIM-EC'nin önce BRI ile beraber sunulması ve aynı zamanda Çin-Pakistan Ekonomik Koridoru (CPEC)'nin ihtilaflı Keşmir bölgesinden geçmesi Çin'in Hindistan'ın çıkarlarını dikkate almadan ilişkiler yürüttüğünün algılanmasına neden olmuştur (Jacob, 2017).

Şekil 8: Bangladeş, Çin, Hindistan ve Myanmar Ekonomik Koridoru

Kaynak: <https://www.thefinancialexpress.com.bd/views/a-thriving-economic-belt-in-the-making-1604159915>

Hindistan'ın bu projede yer alması, iki ülke arasındaki sınır anlaşmazlıklarının çözülmesi, bu alanlarda altyapının gelişmesi ve Hindistan'ın komşularıyla gelişmiş bağlantılar kurmasını sağlaması bakımından önemlidir. Ancak, bölge ülkelerinden BRI'ya çok yüksek talep gelmesi ve Hindistan'ın bu projede yer almaması, kendisinin izole edildiği, Çin tarafından çevrelendiği hatta Asya'nın bölündüğü anlamlarına da gelebilmektedir (Banerjee, 2016). Çin'in Kuşak ve Yol Girişimi'ni güç politikalarının yeni bir aracı olarak Asya'da kullandığı da belirtilmektedir. Hint yetkililerince bu proje sadece ekonomik olarak geri kalmış ülkelerin altyapılarını güçlendirme faaliyeti olarak değil, egemenlik ve toprak bütünlüğü normlarının da ihlali olarak görülmekte, BRI'nın herkesi kapsayan sürdürülebilir, açık, şeffaf, egemenliğe saygı duyma ilkelerinden yoksun olduğu düşünülmektedir. Böylece, Hindistan, bölgede oluşacak değişikliklere, güvenliğinin etkileneceği ve projenin belirsizliği gerekçesiyle taraftar görünmemektedir (Kumar A. A., 2019).

Bununla bağlantılı olarak Çin'in bu projesi jeopolitik teorileri de akla getirmektedir. 1904 yılında Mackinder'in, *Tarihin Jeopolitik Mihveri* adlı eserde dile getirdiği Çin'in

Avrasya'nın kaynaklarına ulaşarak ve deniz gücünü arttırarak küresel güç dengesini altüst edebileceği iddiası, bugün Çin'in ortaya koyduğu Kuşak ve Yol Girişimi projesiyle ilişkilendirilebilir. Bu projede Kuşak karadan giden yolu, Yol ise denizden giden yolu ifade etmektedir (Sempa, 2019). Sadece Mackinder'in Kara Hâkimiyet Teorisi değil, Mahan'ın Deniz Hâkimiyet Teorisi de Çin'in bölgesel ve küresel stratejik hedeflerini açıklamada yararlı olabilmektedir. Deniz Hâkimiyet Teorisi'nde belirtilen şekliyle denizlere hâkim olmak dünya egemenliğine giden yoldur. Bu durum dünya yüzeyinin dörtte üçünün su ile kaplı olması ile bile basitçe açıklanabilir.

Böylesine önemi olan denizlerin askeri-stratejik önemi devletlerin açık denizlere açılması ile yakından alakalıdır. Aynı zamanda deniz hâkimiyeti sadece askeri ve stratejik olarak algılanmamalıdır. 2018 itibariyle, denizlerdeki ticaret tüm ticaretin yüzde 70-80'ine denk gelmektedir (URL9, 2018), ve bu ticaret yollarını kullanabilmek önemlidir. Bunun için güçlü bir donanma ve ekonomi gerekmektedir. Deniz taşımacılığı dünya ticaretinin en önemli noktası olmakla birlikte dünyadaki doğal gaz, petrol gibi enerji kaynaklarının çoğu da denizlerden çıkarılmaktadır. Askeri-stratejik, ticari, ulaşım, enerji gibi çok çeşitli boyutları bulunan denizlerin kontrolüne sahip ülkenin dünya siyasetindeki etkisi de aynı oranla yüksek olacaktır.

Çin'in bu girişimi, ürettiği malların denizlerden taşınarak ticaret yapılması üzerine kurulmuştur. Bu durum Çin'in farklı kıtalara düşük maliyetlerle ulaşmasını sağlayacaktır. Karadan giden kuşak da Mackinder'in dünyanın merkezi dediği yerden geçmekte, Çin'in ticaretini modern İpek Yolu üzerinden şekillendirmektedir. Karadan giden kuşak, Çin'in ticaret yollarını çeşitlendirmektedir. Hem karadan hem denizden ticaret atılımına giren Çin, böylece karşılaşabileceği riskleri azaltabilecek, hem de uzun rotalarda ticaret yapabilecektir. ABD'nin veya Hindistan'ın Çin'e denizlerde meydan okuması Çin'in ticaretinin ve enerji kaynaklarına ulaşmasının engellenmesi olarak görülebilir. Bu sebeple karadan giden kuşak, denizden giden yolun karşılaşabileceği risklerden daha uzaktır. Kara Hâkimiyet Teorisi'nde belirtildiği gibi *Heartland*'ın ele geçirilmesi zor olduğundan Çin buradan yaptığı ticareti daha güvenli bulabilir. Denizden yapılan ticaret ise risklerle karşılaşmadığı müddetçe daha kârlı olabilir.

Kuşak ve Yol Girişimi içinde yer alan “kuşak” ve “yol” ifadelerinin dahi kara ve deniz stratejilerini gösterdiği bilinirken, bu iki teorenin bu anlamda bir nevi harmanlanması ve ekonomik olarak güç ve hâkimiyet kazanma iddiası Çin’in bu girişim ile hedeflediği küresel iddiaları hatırlatmaktadır. İnci Dizisi Stratejisi bu projenin bir ayağı olarak çeşitli limanların kiralanması şeklinde Çin’in denizlerdeki gücünü artırma çabası olarak görülebilir. Benzer şekilde karadan giden kuşak, ve Pakistan ve Myanmar ile olan ekonomik kuşaklar da Çin’in karadaki ekonomik etkisini artırma çabası olarak düşünülebilir.

Şekil 9. Kuşak ve Yol Girişimi'nin Muhtemel Güzergâhı

Kaynak: <https://www.foxnews.com/world/what-is-chinas-belt-road-initiative>

3.2.3. Çin'in Pakistan Politikası

Çin'in Hindistan'la rekabeti göz önüne alınacak olursa Pakistan kritik bir ülke konumundadır. Bu çalışmanın ilk bölümlerinde değinilen, Batı'nın Soğuk Savaş jeopolitik stratejisi ile de uyumlu Rimland Kuşağı'nın önemli ülkelerinden biri olan Pakistan'ın Hindistan ile bağımsızlıktan itibaren çekişmesi, Keşmir üzerinde anlaşamamaları, Pakistan'ın Çin ile yakın ilişkiler kurmasına sebep olmuştur. Her ne

kadar Soğuk Savaş döneminde Batı tarafında olsa da Pakistan, Çin Komünist Partisi rejimini tanıyan ilk Müslüman ülkedir. Çin, Pakistan'a silah satarak güçlenmesini sağlamış hatta nükleer kapasiteye sahip olmasına yardımcı olmuştur. 2000 yılından itibaren ise ekonomik alanda iş birlikleri artmış; Pakistan, Çin'den yüklü miktarlarda ithalat yapmıştır. Çin-Pakistan Ekonomik Koridoru (CPEC) planı çerçevesinde 46 milyar dolarlık yatırım, hibe ve kredi Çin'den Pakistan'a gitmiştir (Gökten, 2019). Bu plan, iki ülke ilişkilerini daha da sıkılaştıracak, Hindistan'ın daha çok çevrelenmesine neden olacaktır.

Proposed China Pakistan economic corridor

Şekil 10: Çin-Pakistan Ekonomik Koridoru

Kaynak: <https://www.bbc.com/news/world-asia-52852509>

İlk olarak Çin Başbakanı Li Keqiang tarafından tasarlanan CPEC, Kuşak ve Yol Girişimi'nin en önemli ayağı olarak Çin'in yurtdışındaki yatırımlarının nasıl ele alınacağını göstermektedir. 46 milyar dolarlık yatırım son yıllarda 62 milyar dolara kadar arttırılmıştır. Bununla birlikte CPEC bağlamında dijital bilgi ağı altyapısı da inşa edilerek fiber optik kablolar döşenmiş, iki ülke arasındaki bağlantı arttırılmıştır. Çin'in Pakistan'a yaptığı yatırımların ve CPEC'in geleceğinin güvenliğini sağlamanın yollarından biri olarak dijital bağlantı arttırılmıştır (Boni, 2019). Bu karşılıklı bağlantı iki ülke arasındaki ilişkileri daha da sağlamlaştırmakta; ancak Hindistan'ı da ABD'ye yaklaştırmaktadır. Gelişen Çin-Pakistan ilişkileri, Hintliler açısından, realist Kautilya'nın "düşmanın (rakip gücün) komşusu ile iş birliği yaparak, onu arada sıkıştırın" taktiğinin hayata dönüştürülmüş hâlidir (Kautilya, 2018).

CPEC kapsamında önemli projelerden olan Gwadar Limanı ve Karakorum yolu Hindistan-Çin ilişkilerinin kritik noktalarını oluşturmaktadır. Daha önce belirtildiği üzere Çin'in enerji ithalatının çoğu Malakka Boğazı vasıtasıyla gelmektedir. Pakistan'daki Gwadar limanı Çin'in Malakka Boğazı'na daha az bağımlı olmasını sağlayacak, bu liman üzerinden okyanusa açılmasına yardım edecektir. Çin'in Pakistan'da kendi sermayesiyle inşa ettiği bu liman 43 yıllığına Çin'e kiralanmıştır.

Pakistan'ın iki büyük limanından biri olan Gwadar, İran sınırında, Ortadoğu'ya yakın, Hürmüz Boğazı'nın ucunda önemli bir mevkide bulunmaktadır. Daha önce bir balıkçı kasabası olan bu yer, Pakistan'ın geri kalmış bölgelerinden biri olan Belucistan'da bulunmaktadır. Yer altı kaynakları bulunan ve jeostratejik öneminin yüksek olduğu bu bölgede kurulan Gwadar Limanı Çin'in deniz ulaştırma yollarının güvenliğini çeşitlendirme açısından çok önemlidir. Çin'in Uygur bölgesinde bulunan Kaşgar'dan başlayıp Pakistan'ın Gwadar şehrinde son bulan CPEC, 21. yüzyılın deniz ipek yolu olarak da nitelendirilmektedir. Gwadar limanı ise bu yolun kritik bir noktasıdır. Pakistan'ın deniz ticaretinin yüzde 60'ı Karaçi limanından yapılmaktadır. Gwadar limanı hem Karaçi limanının yükünü azaltacak hem de onun sahip olduğu güvenlik açığını kapatacaktır (Gholizadeh, 2020).

Gwadar limanının gelişimi Çin'in de teknik ve finansal desteğiyle Pakistan'a ekonomik katkılar sağlamaktadır. Bu liman bağlamında yeni sanayilerin, teknik kurumların, bankacılık sisteminin, tarım sektörünün reformunun yapılmasının ve

iletişimin geliştirilmesinin hız kazanması, Çin ve Pakistan açısından ekonomik fırsatların önünü daha da açacak, yerli ve yabancı yatırımcıları daha fazla çekecektir (Baloch, Khowaja, & Lohana, 2018).

Karakurum otoyolu da Çin-Pakistan ilişkilerinde önemli bir yer tutmaktadır. Çin'in Uygur bölgesindeki Kaşgar'dan başlayarak Pakistan'ın başkenti İşlamabad yakınlarına kadar uzanan bu otoyol dünyanın en yüksek otoyoludur. Pakistan'ın diğeryollarıyla bağlantısının olması ciddi bir ölkeler arası bağlantı potansiyelini ortaya çıkarmaktadır. 1978 yılında yapımı bitirilen otoyolunun tarihi İpek Yolu güzergâhlarının üzerinde ve İndus Nehri'nin yakınlarında bulunması hem sembolik hem de ticari öneme sahip olduğunu gösterir. Otoyol aynı zamanda dünyanın en yüksek bölgelerinden geçmekte olduğu için, özellikle dağ ve bisiklet turizmi açılarından da ilgi çekmektedir. Karakurum Koridoru olarak da anılan bu otoyolun Çin-Pakistan arasında bir ekonomik koridora dönüştürölme çabaları vardır. Bu amaçla her mevsim kullanılabilmesi için tüneller yapılması, fiber optik kablolar, doğalgaz ve petrol boru hatları döşenmesi gündemdedir (Singh & Magray, 2017, s. 6).

Otoyolun tartışmalı Keşmir bölgesinden geçmesi Hindistan'ın tepkileriyle karşılanmıştır. Çin tarafı eski ticaret rotalarını canlandırmanın kendi ekonomik stratejisi olduğunu açıklarken, Hint yönetimi bu otoyol projesinin tartışmalı bölgeden geçmesinin Çin'in Hindistan'ı çevreleme politikalarından biri olduğunu dile getirmektedir. İki görüşün de haklılık payı vardır. Karakurum Ekonomik Koridoru'nun Çin'e Hint Okyanusu'na ulaşma ve ticaretini arttırma imkânı vereceği açıktır. Ancak, aynı zamanda Çin'in askeri kapasitesini kullanarak Hindistan'ı tehdit etme ve Hint Okyanusu'nda istikrarsızlık çıkarma imkânını yaratacaktır (Gupta, 2015).

1999 yılında Hindistan ve Pakistan'ın Karakurum bölgesinde, Kargil'de çatışmaları sonucu Pakistan, stratejik önemi bulunan Leh-Srinagar yolunu kontrol eden önemli noktaları ele geçirmiştir. Bu durum, Hindistan'ın fiili olarak kontrol ettiği Ladakh bölgesinin bağlantısını Keşmir'den kesme tehlikesini ortaya çıkarmıştır. Bu nedenle, bu bölgenin otoyollarla birbirine bağlanması büyük önem arz etmektedir. Benzer şekilde Çin'in Tibet bölgesini Sincan'a bağlayan batı otoyolu da aynı bölgeden geçmektedir. Dolayısıyla bölgede çıkan az riskli çatışmalar dahi stratejik önemi bulunan yolların ve noktaların ele geçirilmesi sonucunu doğurmakta, eyaletlerin

birbirinden kopması ve bağlantısını kaybetmesi tehlikesine kapı açabilmektedir (Joshi, 2015).

Çin ile Pakistan arasında bir otoyolun bulunması Çin yardımlarının Pakistan'a kolayca ulaşması anlamına gelmekte; aynı zamanda Çin'i Ortadoğu'ya taşımaktadır. Çin'in Hint Okyanusu'na atılan ilk adımı olarak nitelendirilen bu proje, Hint tarafında Çin etkisinin ve baskısının kaçınılmaz bir şekilde artması olarak yorumlanmıştır (Afridi, 2015). Çin-Pakistan ilişkilerinde ve Karakurum otoyolunda Çin'in İnci Dizisi stratejisinin de mevcut olduğu; Çin'in Hindistan'ı çevreleyip gücünü kırma çabasının bir başka yansıması olduğu düşünülmektedir. Çin ve Pakistan tarafında ise bu eleştiriler dile getirilmemekte; sadece ticaret ve karşılıklı bağlılığın arttırıldığı öne sürülmektedir.

Aslına bakılırsa, her iki görüş de doğru sayılabilir. Çin-Pakistan ilişkilerinde bağlantının ve ticaretin artması iki ülke vatandaşları açısından faydalı olmakta, iki tarafı birbirine daha da yaklaştırmaktadır. Bu sebeple ilişkilerde daha güçlü durumda bulunan Çin etki alanını hâliyle oldukça genişletmektedir. Bu durumun Hindistan tarafından kendi gücünün ve etki alanının azaltılması olarak görülmesi, Çin-Hindistan ve Pakistan-Hindistan ilişkilerinin sıfır toplamı bir oyun olarak algılandığını göstermektedir. Her ne kadar karşılıklı ticaretle vatandaşların hayat kalitesi artsa da, makro ölçekte Hindistan tarafı Çin'in ekonomik gücüyle rekabet edemeyeceğini bilmektedir. Çin ürünlerinin ucuz maliyetli olması, diğer ülkelerin rekabet gücünü kırmaktadır. Bu sebeple Hindistan'ın bölgesel rakibi olan Çin'in ekonomik kazancı Hindistan'ın ve diğer bölgesel ülkelerin kazancından fazla olmaktadır.

Askeri alanlardaki rekabet de göz önünde bulundurulduğunda, Hindistan-Çin ilişkileri sıfır toplamı oyunlar kategorisinde değerlendirilebilir. Çin'in Hindistan büyükelçisi Sun Weidong'un; Çin ve Hindistan'ın ideolojilerle aralarına koyduğu sınırları kaldırması gerektiğini ve ikili ilişkilerdeki sıfır toplamı oyun zihniyetini terk etmeleri gerektiğini söylemesi iki devletin ilişkilerinin sıfır toplamı bir oyun olarak algılandığını göstermektedir (Kumaraswami, 2020). Benzer şekilde dünya nüfusunun yaklaşık yüzde 30'unu oluşturan 15 ülkenin yıllar süren müzakerelerinin ardından imzaladığı Bölgesel Kapsamlı Ekonomik Ortaklık (RCEP) serbest ticaret anlaşması, Hindistan tarafından eleştirilmiş ve imzalanmamıştır. Başta Çin, Myanmar,

Avustralya, Singapur, Güney Kore, Japonya, Endonezya gibi ülkelerin yer aldığı bu 15 ülke dünyanın en büyük ticaret anlaşmasına imza atmışlardır. Hindistan başbakanı Modi ise bu anlaşmayı şu ifadelerle eleştirerek imzalamamıştır.

“Hindistan için bu anlaşmada pazarlara erişim garantisi ve tarife dışı engellerin kaldırılmasına yönelik garantiler yoktur. RCEP anlaşmasını tüm Hindistanlıların çıkarlarını gözeterek incelediğimde olumlu bir sonuç göremiyorum.” (Dasgupta, Miglani, & Kumar, 2019).

Hindistan Dışişleri Bakanı Jaishankar ise bu anlaşmanın Hindistan’ın bazı sektörlerini sanayisizleştirdiğini ve bunun Hindistan’ın avantajına olmadığını belirtmiştir (Krishnan, 2020). Bu bağlamdan bakıldığında, bu anlaşma Çin’in mallarının daha kolay bir şekilde pazarlara ulaşmasının önünü açmış, bu durum karşısında direnemeyeceğini anlayan Hindistan anlaşmayı imzalamamıştır. Böylesine büyük bir fırsat gelmesine rağmen anlaşmadan çekilen Hindistan ile Çin’in ticari ilişkileri sıfır toplamı bir oyun şeklinde değerlendirilebilir.

3.3. HİNDİSTAN-ÇİN İLİŞKİLERİNİN GELECEĞİNE DAİR BİR DEĞERLENDİRME

Çin ve Hindistan arasında bölgesel bir rekabet mevcuttur. Jeopolitik rekabet Hint Okyanusu ve Güney Çin Denizi’nde kendini belli etmektedir. Denizlerdeki rekabet dışında ülkelerin birbirlerini çevrelenmiş hissetmelerine neden olan ikili ilişkiler de mevcuttur. Sadece çevreleme değil, Çin ve Hindistan’ın kendi askerî kapasitelerini geliştirmeleri birbirlerine karşı güvensizlik ortamının devam etmesine neden olmaktadır. Gelişen ekonomileriyle ordulara yapılan yatırımlar da artmaktadır. Çin’in bu alandaki gücü Hindistan’ın pazar kaybetmesine sebep olmaktadır.

Çin’in Hindistan’dan daha fazla ve daha ucuz üretim kapasitesine sahip olması kendisine asimetrik bir üstünlük vermektedir. Nitekim bölge ülkeleriyle Çin’in ticari hacmi daha fazladır ve Çin bu durumu daha da ileri taşımak istemektedir. Hindistan ise bu durumu kendi lehine çevirmek istemektedir. Bu sebeplerle Hindistan ve Çin’in jeopolitik görüşleri de birbirlerine karşı konumlanmaktadır. Hindistan’ın bölgede askerî kuvvetleri bu jeopolitik konumu korumak üzerine görev yapmakta, Hindistan

tarafından gelebilecek zayıflık belirtileri Çin gibi diğer rakip ülkeleri cesaretlendirmektedir.

RCEP anlaşmasına Hindistan'ın katılmaması ticari rekabeti gözler önüne sermektedir. Çin mallarıyla rekabet edemeyeceğini bildiren Hindistan ticari alandaki rekabetten yenik çıkmaktadır. Sadece bu anlaşma değil, Çin'in ortaya koymuş olduğu Kuşak ve Yol Girişimi ekonomik bir inisiyatif olarak görülmektedir. Bu girişim ile Çin yeni pazarlara açılabilir, Hindistan ise bu durumdan olumsuz etkilenecektir. Çin ve Hindistan'ın sanayileşmeye devam etmeleri bu iki devletin ekonomik bir rekabete girmelerine neden olacak bu sebeple yeni pazarlar üzerinde rekabet oluşacaktır (Holslag, 2009).

Büyük projelerin hayata geçirilmesi için ticarî yolların kontrolü büyük öneme sahiptir. Enerji ithalatının büyük bir bölümü Ortadoğu ve Hint Okyanusu yollarından gelen Çin için enerji güvenliği konusu kritik öneme sahiptir. Aynı zamanda üretilen malların ihraç edilmesinde de deniz ulaştırma yollarının güvenliği konusu önemlidir. Hint Okyanusu'ndaki Hindistan donanmasının varlığı şu an için Çin'in ithalat ve ihracatı için sorun teşkil etmese de Hint donanması varlığını okyanuslarda arttırarak devam ettirmektedir. Bu bağlamda Andaman ve Nicobar Adaları'nda 2001 yılında Andaman ve Nicobar Komutanlığı kurulmuştur. Bu durum Pekin tarafında enerji güvenliği açısından endişe ile karşılanmıştır. Nitekim 2002 yılında bu komutanlık Endonezya ile askerî tatbikat icra etmiştir. Bu komutanlığın kurulması Hindistan'ın Malakka Boğazı çevresinde askerî misyonlara girme potansiyelini göstermektedir (Khurana, 2009).

Deniz gücü kuvvetlendikçe Hindistan Malakka ve Güney Çin Denizi'nde Çin ile rekabet edebilme kapasitesine ulaşacaktır. Bu durum ise Çin'in güneyindeki denizlerin güvenliğine tehdit olarak görülebilir (Yoshihara, 2012). Hindistan'ın denizlerdeki gücünü arttırma çabası sadece yolların güvenliği açısından değil, Çin'in İnci Dizisi Stratejisi'ne karşı bir önlem olarak da görülebilir. Çin bu stratejisiyle ticaret yolları üzerinde bulunan devletlerde limanlar inşa edip ya da kiralayıp gerektiğinde asker ve donanma göndermektedir. Denizlerdeki Hint üstünlüğü bu stratejinin uygulanmasında da engel teşkil edebilir.

İki devlet arasındaki diğer bir rekabet nedeni sınır çatışmalarıdır. İkinci Dünya Savaşı'nın ardından başlayan bu anlaşmazlıklar Çin'in Tibet'i işgal etmesiyle zirve yapmıştır. Dini lider Dalay Lama'nın Hindistan'da bulunması ilişkileri germektedir. 1962'deki savaşın nedenlerinden biri olan bu mesele hâlâ çözülmemiştir. Savaş'tan sonra Keşmir'de toprak ele geçiren Çin burada varlığını devam ettirmektedir. Hatta altyapı projeleriyle anlaşmazlıkların olduğu bölgelerde çeşitli yatırımlar yapmaktadır. Bu durum ara ara Çin ve Hindistan askerlerini karşı karşıya getirmektedir. Diğer taraftan Arunachal Pradesh eyaletinin sınırları üzerinde de bir anlaşma yapılamamaktadır. Çeşitli girişimler başlatılsa da sınır çatışmaları ikili ilişkiler üzerinde olumsuz etkiye sahiptir. Bu anlaşmazlıklar bölgesel rekabet açısından önem taşımaktadır. Çin'in Kuşak ve Yol Girişimi ile Pakistan ile olan ilişkiler Keşmir'i kritik bir noktaya koymasına neden olmaktadır. Bu girişimin karadan giden kısmı Keşmir'in kontrol edilmesini gerektirmektedir. Aksi hâlde okyanuslarda olduğu gibi güvensizlik konuları gündeme gelebilir.

Asya'da liderlik yarışında genel anlamda avantaj Çin lehinedir. Ekonomik ve diplomatik durum Çin lehine gelişmektedir. Çin'in BM Güvenlik Konseyi'nde daimî üye olması ve hızlı ekonomik gelişimi Asya ülkeleriyle aktif diplomasi geliştirebilmesini sağlamıştır. ASEAN, Güney Asya Bölgesel İş Birliği Örgütü ve Şangay İş Birliği Örgütü gibi uluslararası kurumlar içindeki diplomatik ilişkilerinin iyi olduğu ülkeler vasıtasıyla Hindistan'ın etki alanında bir kontrol ağı oluşturmıştır. Bunun yanında Nepal, Bangladeş, Myanmar gibi Hindistan'ın komşularıyla aktif ikili ilişkileri de bu ağın bir parçasıdır. Çin'in denizlerde üstünlük kurma çabası İnci Dizisi Stratejisi ile askerî üsler elde etmek amacına da dayalıdır. Bunlardan Maldivler'deki Marao, Pakistan'daki Gwadar, Sri Lanka'daki Hambantota gibi bazıları Hindistan'ın deniz etki alanları içerisindedir.

Bu noktada Hindistan, ASEAN ile diyalogu geliştirme ve Mekong Ganga İş Birliği girişimini başlatma gibi aksiyonlar almıştır. Her ne kadar Hindistan'ın çabaları önemli olsa da ekonomik ve diplomatik alanda Çin üstünlüğü devam etmektedir (Huchet, 2008). Çin'in güneyde, güneydoğuda ve Orta Asya'da stratejik çıkarlarını koruma adına konuşlandığı askerî gücü, ekonomik gücünün bir uzantısıdır. Ancak Hindistan, Çin'in ulaştığı ekonomik nüfuzuna ulaşmaktan uzaktır. Ancak Hindistan,

Çin'in ekonomik durumuna ilerleyen yıllarda meydan okuyabilme kapasitesine sahip olabilir. Bu da Hindistan'ın en büyük demokrasi olması ve fıkren üstün bir konumda olması sayesinde olabilir (Niazi, 2006).

Hindistan'ın Modi hükümeti altında komşulara önem vermesi ve bölgesel iş birliği arayışlarının tüm Güney Asya'ya yayılması, bu sebeple Doğu'ya Bakış'ın Doğu'ya Hareket olarak devam ettirilmesi Hindistan'ın da liderlik rolüne soyunduğunu göstermektedir. ABD', Japonya ve Avustralya ile stratejik iş birliklerine giden Hindistan Çin karşısında dengeleyici rolüne girmektedir (Kumar R. , 2014). Çok kutuplu bir dünyada söz sahibi olmak isteyen Hindistan bölge ülkelerinden finansal yatırımlar çekmek istemekte bu sayede başlatmış olduğu politikaları devam ettirmek istemektedir. Bölgede barış ve güvenliği sağlamak için güçlü bir siyasi irade ve güçlü askerî kapasite uzun vadede yararlı olacaktır. Aksi hâlde Hindistan, önceden olduğu gibi savaşlarla karşılaşabilir. Bölgede her anlamda güçlü bir Hindistan, ekonomik, jeopolitik, askerî her türlü çıkarını koruyabilir (Pathak, 2018).

Hindistan, Çin'i tehdit olarak gören görüşle Çin'i yatıştırmak isteyen görüş arasında dengeli bir politika izlemektedir. Bu bağlamda Hindistan'ın gelişen Asya politikası Çin'in aktivitelerini dengelemek için ABD ile ve Çin'e karşı tedbirli duran diğer bölge ülkeleriyle yakınlık kurma çabasına dönüşmüştür. Benzer şekilde Hindistan'ın nükleer denemelerin temel sebebinin Çin tehdidi olduğunu söylemesi hem ittifaklar hem de kendi kapasitesini geliştirerek Çin'e karşı güçlü konuma gelme çabasını göstermektedir. Hindistan'daki baskın düşünce yapısı olan pragmatikler Çin'i uzun vadede tehdit olarak algılamakta, Pakistan-Çin nükleer ilişkisinin en büyük endişe olduğunu dile getirmektedirler.

Çin'in Pakistan ile ekonomik ilişkilerini geliştirmesi, Çin'in Hindistan karşısında daha da kuvvetli hâle gelmesi anlamına gelmektedir. Çin'in söylem ve eylem farklılıkları, Hindistan'daki pragmatik düşünürlere sert güçlerini artırıp Çin'in ileride gücünün zirvesine çıktığında kendilerini savunabilir durumda olmalarını düşündürmektedir. Yani Çin ile dengeli bir şekilde mücadele etmek pragmatik düşünürlerin savıdır. Diğer bir görüş olan çevrelemeciler ise Hindistan'ın başını çektiği bir Asya güçleri topluluğunu öne sürmektedir. Çin'in etrafındaki Çin'e karşı ihtiyatlı duran ülkelerle iş birlikleri yapıp Çin'in çevrelenerek dengelenmesi öne sürülmektedir. Diğer bir

görüşle çevrelemeciler Hindistan, Çin'in kendisine yaptıklarını Çin'e yapmalıdır demektedirler. Bunun dışında Çin'in tehdit olmadığını söyleyen sol gruplar, gazeteler gibi Çin'i her türlü destekleyen Çin yanlıları da mevcuttur. Ancak Hindistan tüm bu görüşler arasında dengeli bir yaklaşım sergilemektedir (Malik, 2003).

Çin'in jeopolitik görüşleri ise ekonomik bir yaklaşım sergilemektedir. 2008'deki ve 2020 koronavirüs ekonomik krizlerinden güçlü çıkan Çin jeopolitik konumunu ve gücünü sağlamlaştırmıştır. 2017 yılında Xi Jinping'in "Dünyada merkez konumu artık almanın zamanı geldi." açıklaması jeopolitik görüşlerini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda Güney Çin Denizi'ndeki adaların kendine ait olduğunu ileri sürmesi buranın yüzde doksana sahip olduğuna işaret etmektedir. Dahası buraya yapay adalar inşa ederek askerî üslere çevirmesi Çin'in sert gücüne de önem verdiğini göstermektedir. Kuşak ve Yol Girişimi ile dünyanın merkezini Pasifik'e kaydırma çabası ekonomik olarak güçlenmek istediğini gösterirken, bu girişimin korunması ve uygulanabilmesi için askerî kapasitesini arttırıp çeşitli limanlar kiralayıp dünyanın farklı yerlerine açılması Çin'in bir güç kaymasını oluşturmak istediğini gösterir (Allison, 2020).

Çin'in bu büyük projeyi hayata geçirme çabası denizlerde ve karalarda üstünlük kurmasını gerektirmektedir. Bu sebeple Sri Lanka, Pakistan gibi ülkelerde ve daha farklı coğrafyalarda limanlar inşa etmiş, gerektiğinde askerî maksatlarla da kullanabileceğini göstermiştir. Özellikle dünya ticaretinin çoğunun denizlerden yapılıyor olması Çin'in denizlere hâkim olmasını gerektirmiştir. Özellikle Malakka Boğazı'nın Çin'in ticaretinde ve enerji nakillerinde yeri hayattır. Bu sebeple Çin donanmasını ve askerî kapasitesini geliştirmektedir. Bölgedeki en büyük rakibi Hindistan da bu durum karşısında donanmasını geliştirmektedir. Ancak uzun vadede Çin'in ekonomik olarak güçlenmeye ve büyümeye devam etmesi, denizlerdeki Hindistan üstünlüğünün yerini Çin'e bırakmasına neden olabilir. Bu sebeple Çin Hindistan'ın çevresindeki ülkelerle iş birliklerine gitmiştir.

Pakistan'la olan yakın ilişkisi hem Hindistan'ı dengelemek hem de kendi ekonomik amaçlarına ulaşmak için gereklidir. Tibet'i işgali ise Hindistan'a karşı üstün bit konum elde edebilmesini sağlamıştır. Çin'in bölgedeki temel jeopolitik görüşü ekonomik olarak gelişim ve yeni pazarlara açılmaktır. Bu hedeften yola çıkarak Kuşak ve Yol Girişimi geliştirilmiş, bu girişimin sağlamlaştırılması için İnci Dizisi Stratejisi

uygulanmıştır. Çin'in ekonomik olarak gelişimine devam etmesi askerî olarak da güçleneceğinin sinyalini vermektedir. Bunun sonucunda Hint Okyanusu ve Güney Çin Denizi'ndeki faaliyetlerini ve askerî kapasitesini arttıracak yeni pazarlara ulaşımını daha da sağlam hâle getirecektir.

Kuşak ve Yol Girişimi kapsamında Çin'in jeopolitik hedefleri yüzyılın projesi şeklinde Xi Jinping tarafından tanımlanmıştır. Bu kapsamda iş birliği yapılan ülkelerle kazan-kazan esasına dayalı yatırımlar planlanmıştır. 1999'da başlayan Çin'in dışarıya yatırımlar yapmasını destekleyen strateji sayesinde biriken paranın diğer ülkelere yatırımlar yapılması sayesinde devam ettirilmesi olarak değerlendirilmiştir. Ancak bunun dışında Çin'in jeopolitik hedeflerini gerçekleştirmek adına ABD ile rekabet etmesini sağlayacak bir strateji olduğunu, bu sayede Çin'in diğer ülkelerin iç işlerine karışmama politikasından iç işlerine daha fazla müdahil olma politikasına geçişin bir aracı olduğunu belirten iddialar ortaya atılmıştır (Oliviera, 2020, s. 1).

2017'de parti kongresi tarafından Çin Komünist Partisi anayasasına eklenen “Yeni Bir Dönem için Çin Özelliklerine Sahip Sosyalizm Üzerine Xi Jinping Düşüncesi” ile müreffeh şehirler inşa etmek, reformları derinleştirmek, ülkeyi hukuka uygun yönetmek ve parti disiplinini güçlendirmek gibi hedefler ortaya konmuştur (Garrick & Bennett, 2018, s. 99). Bu hedefler ile Çin'in iç işlerinde daha kuvvetli olarak dış politikalarında sağlam adımlar atması öngörülmektedir. Ayrıca bu hedefler Çin Komünist Partisi anayasasına geçirildiği için daha sonraki yönetimler de bu durumu devam ettirecektir. Müreffeh şehirlerin inşa edilebilmesi için ekonomik yatırımların da devam etmesi gerekmektedir. Kuşak ve Yol Girişimi de bu yatırımların gerçekleşmesi ve devam etmesi açısından önemlidir. Çin bu sebeple bu girişimi uygulamak istemekte, buna ek olarak dış politikasında da siyasi kuvvet kazanmaktadır.

Girişimin uygulanabilmesi için deniz gücü kritiktir. Zhang Shiping'in ve Wei ve Ahmed'in belirttiği gibi 21. yüzyılda dünya hâlâ kurtlarda dans etmektedir ve gelecekte okyanuslar deniz gücüne sahip güçlü devletlerin kontrolü altında olacaktır (Wei & Ahmed, 2015). Deniz gücünün bu denli önemli olması Çin'in kendi donanmasını geliştirmesine neden olmaktadır. Donanmanın güçlü olması ABD ve Hindistan'a karşı bölgede üstünlük kurulmasını sağlayacak, bu sayede Çin kendi stratejilerini zorlanmadan uygulayacaktır.

Hızlı ekonomik büyüme ile gelen askerî modernleşme ile Çin'in ulusal gücü arttırılmaktadır. Bu bağlamda Çin Halk Kurtuluş Ordusu modern güçlü ekipmanlar satın almaktadır. Ortadoğu'dan Asya'ya uzanan denizlerdeki ulaşım ve ticaret hatlarını koruması gerekmektedir. Çinli yöneticilerin alınan askerî ekipmanların savunma amaçlı olduğunu beyan etmelerine rağmen savaş uçakları, amfibi taarruz botları gibi ekipmanların saldırı amacı da taşıdığı görülmektedir. Bu durum Çin'in bölgede ve denizlerde çıkarlarına korumak için saldırgan tutum izleyebileceğini akıllara getirmektedir. Ancak, Çin'in bölgedeki Çin tehdidi algısını azaltma çabası Asya'daki ülkelerle iyi komşuluk ilişkilerini arttırmak istemesine dönüşmektedir.

Hızla büyüyen ordusu ve ekonomisi bölge ülkelerinde endişe uyandırmaktadır. ABD'nin bölgeden muhtemel çekilmesi durumunda bir güç boşluğu oluşacak, bu boşluğu ise Çin'in doldurması beklenmektedir. Bu durum karşısında Çinli diplomatlar Çin'in hâlen eski ve güncelliğini yitirmiş askerî ekipmanlara sahip olduğunu dile getirerek bölgedeki ülkelerin Çin tehdidi algısına kapılmaması üzerinde çalışmaktadır. Bahsi geçen ordunun güçlendirilmesi ise bölgede var olan güncel durumu yakalayabilmek içindir denmektedir. Bunlarla beraber, Çin dışişleri bakanlığı bölgesel güvenlik iş birliklerini desteklemektedir (Shirk, 1994). Bölge dışındaki ülkelere gelen güvenlik iş birlikleri yerine Çin ile iş birliğine gidilmesi ABD'nin etkinliğini azaltacaktır. ABD'nin bölgedeki etkinliğinin azalması anlamına gelen bu hamle Çin'in bölge ülkeleriyle daha sağlam ilişkiler içerisine gelmesini sağlayabilir. Ancak Çin tehdidi algısı bölge ülkelerinin bu duruma yaklaşmasını engelleyebilir. ABD'nin veya Hindistan'ın bölgedeki gücünü azaltabilmek adına Çin'in bölgesel iş birliklerine yönelmesi ABD ve Hindistan'ın bölgeden çekilmesine neden olabilir. Bu durumda Çin'in bölgesel liderlik rolü pekişecek daha rahat hareket edebilecektir.

Çin'in ortaya koymuş olduğu bölgesel liderlik hedefi jeopolitik bir hedeftir. Bu hedefe ulaşabilme adına öne sürülen Kuşak ve Yol Girişimi ve yine bu girişimin uygulanabilmesi için geliştirilen İnci Dizisi diye adlandırılan strateji jeostratejik atılımlardır. Bunun karşısında bölgede artan Çin gücünü dengelemek ve bölge ülkeleriyle güçlü bağlar kurma adına Hindistan'ın geliştirdiği doğu politikaları, kültürel etkileri öne çıkaran Mausam Projesi birer jeostratejik girişimdir.

SONUÇ

Jeopolitik teoriler uzun yıllardır var olan coğrafya ile siyaset ilişkisinin üzerine inşa edilerek modern zamanlarda gelişmeye başlayan bilimsel kuramlardır. Nüfus, ekonomi, askeri kapasite, coğrafya gibi çeşitli konular jeopolitiğin alanı içerisindedir. Özellikle askeri ve stratejik alanlarda öne çıkan bu teorilerin kimisi denizlerin önemini vurgularken, kimisi karaların hayati rolünden bahsetmektedir. Bu teoriler arasında yer alan Mackinder'in Kara Hakimiyet Teorisi, özellikle Heartland (Kalpgâh) kavramı ile dikkat çekmektedir. Mackinder, Avrasya bölgesinde etkin olabilecek bir gücün dünya siyasetinde de etkili olacağı düşüncesindedir. Nitekim Soğuk Savaş yıllarında bölgenin en önemli güçlerinden biri olan Sovyetler Birliği, Mackinder'i haklı çıkaracak şekilde, 20. Yüzyıl dünya siyasetine damga vurmuş; Batılı rakibi ABD onu durdurabilmek için yaklaşık 40 yıl süre, sabırla Çevreleme Stratejisi'ni (*Containment Strategy*) uygulamıştır. Bununla birlikte, Spykman'ın Soğuk Savaş için düşündüğü Kenar Kuşak Teorisi'nde yer alan Rimland'in, diğer bir deyişle "kenar kuşak ülkelerinin" kontrolünün, Heartland'in kontrolünden daha önemli olduğuna dair görüşler de ortaya atılmıştır. Bu dönemde "komünist bir yönetimin düşmesi, diğer komünist ülkelerdeki hükümetlerin düşmesini de sağlar" anlayışı önem kazanmıştır. Hatta bu anlayışla Vietnam'a ABD tarafından asker gönderilmiştir.

Soğuk Savaş'ta jeopolitik kavramının tanımı önceki tanımlardan biraz daha farklılaşmış; jeopolitik yaklaşımlar, iki süper gücün karşılıklı olarak etki alanlarını engelleme, silahlanma yarışına girme ve dünya üzerinde daha çok söz sahibi olma çabalarıyla şekillenmiştir. Soğuk Savaş döneminde ABD'nin politikaları Mackinder'in ve Spykman'ın teorileri çevresinde gelişmiş, bu yaklaşımlar, ünlü "domino teorisi" eşliğinde pratiğe dökülmeye çalışılmıştır. Soğuk Savaş'ın yumuşama döneminde ise jeopolitik yaklaşım, daha çok iki süper gücün birbirini dengeleme politikaları olarak yer bulmuştur.

Soğuk Savaş'tan Batı'nın zaferle çıkması bu kez de, yine jeopolitik bir yaklaşım sayılabilecek, Tarihin Sonu tezini gündeme getirmiştir. 1989'daki makalesi ile Fukuyama, insanlığın ideolojik evriminin sona erdiğini öne sürerek liberal demokrasinin en ideal yönetim biçimi olduğunu iddia etmiştir. Bu anlamda Soğuk

Savaş'taki gibi iki kutbun askeri ve ideolojik mücadelesinin yerini, Batı'nın ideolojisinin dünyaya yayılmasına bıraktığı söylenebilir. Fukuyama'nın karşısında ise artık mücadelelerin kültürler üzerinden meydana geleceğini öne süren Huntington bulunmaktadır.

Bu iki önemli siyaset bilimcinin Soğuk Savaş deneyimi geliştirdikleri bu fikirler, kanaatimizce günümüzde iki ayrı yönetim biçimine, ideolojiye ve kültüre sahip Hindistan ve Çin'in jeopolitik ilişkilerine de ışık tutmaktadır. Hem ideolojik hem de kültürel olarak ayrışan bu iki devletin aralarındaki rekabeti anlamada bu iki teori faydalı bir bakış açısı sunabilir. Binlerce yıllık medeniyete sahip Çin'in, hemen yanı başında yer alan ve yine köklü bir tarihten gelen Hindistan'ı asimile etmesi mümkün değildir ve bu medeniyetlerin daha uzun yıllar devam edeceği öngörülebilir. Geçmişte her iki devletin sınırlarına da etki eden Budizm nedeniyle, Hindistan ve Çin kültürleri arasında bazı yakınlaşmalar yaşanmıştır. Ancak günümüzde durum farklıdır. Çin ve Hindistan medeniyetleri bugün birbirlerinden farklı özellikler göstermekte, iki ülke de kendisine has kültürel yapıyı ön plana çıkartarak bölgeye etki etmek istemektedir. Bu da aralarındaki askeri ve ekonomik rekabete farklı bir boyut katmaktadır.

Soğuk Savaş'ın bitiminden sonra klasik jeopolitik yerini büyük oranda eleştirel jeopolitiğe bırakmıştır. Eleştirel jeopolitik mekân faktörünü devlet merkezli olacak şekilde değil, çoğulcu bakış açılarını odak hâline getirecek şekilde incelemeler yapmakta; geleneksel jeopolitiğin savaşların bir meşrulaştırma aracı olduğunu ileri sürmektedir. Hindistan ve Çin'in ilişkilerinde de mekânlar ön plandadır. Komşu ülkeler başta olmak üzere bölgede etkinlik kurmak isteyen bu iki devletin geliştirdiği stratejiler, jeopolitik kavramından ve teorilerinden beslenmekte; askeri ve ticari üsler vasıtasıyla bölgede etkinlik arayışının ifadesi olmaktadır. Çin'in Kuşak Yol ve İnci Dizisi politikalarının, Hindistan'ın da Doğuya Bakış ve Doğuya Hareket yaklaşımlarının jeopolitik altyapısını görmemek mümkün değildir. Ancak bu geleneksel jeopolitik bakış açısının, eleştirel jeopolitik teorinin dikkat çektiği üzere, 21. yüzyılda Hindistan ve Çin arasında yeni bir büyük savaşın meşrulaştırma aracı olup olmayacağı hâlen belirsizdir.

Hindistan ve Çin, Asya'nın iki devi olarak tarihin her döneminde önemli ve etkili olmuş iki ülkedir. İlk çağlardan beri çeşitli siyasi ve felsefi düşünceler geliştiren ve

uygulayan, bu sayede çevresini de etkileyerek bölgesinde hâkimiyet kuran bu iki büyük medeniyet; bugün hem bölgenin hem de dünyanın dikkat çekici ülkeleri arasındadır. Britanya'nın Hindistan'a gelmesi sonrasında hem Hindistan hem de Çin çeşitli zorluklar yaşamıştır. Çok sayıda savaşın ardından ekonomik olarak Britanya ile ağır tavizler içeren anlaşmalar imzalamak zorunda kalan Çin'de isyanlar çıkmış, devrimler olmuştur. Hindistan ise önce Doğu Hindistan Şirketi'nin ve sonra da doğrudan Britanya hükümetinin varlığı sebebiyle zaten Britanya'ya ait bir toprak haline gelmiştir. 1947 itibariyle bağımsızlığını kazanan Hindistan ve Britanya ile ilişkilerini giderek normalleştiren Çin, Soğuk Savaş döneminde yakınlık kurmak istese de bu çabalar önemli bir sonuç getirmemiştir.

Hindistan ve Çin arasında 1950'lerde başlayan ama kısa süren “barış içinde birlikte yaşama” anlayışı çeşitli bildirgeler imzalanarak oluşturulmaya çalışılmış olsa da, bu durum sürdürülememiştir. Hindistan, özellikle 1960'lı yıllardan itibaren dış politikasında değişikliğe gitmiş; idealizm yerine realist güç politikalarının uygulandığı bir anlayışı kabul etmiştir. Bu dönemde komşusu Çin ile çıkarlarının çatışması sebebiyle barışçıl ortam bozulmuş, 1962'de büyük bir savaş yaşanmıştır. Savaş sonunda sorunlar çözülememiş, yaşanan çatışmalar günümüze kadar devam etmiştir. Özellikle sınırlardaki anlaşmazlıklar günümüzdeki çatışmaların temel sebebi hâline gelmiştir. Çin'in 1962'deki savaştan sonra Keşmir'in Aksay bölgesini kontrolüne alması, bu durumun çözümünü daha da zorlaştırmıştır. Diğer ihtilaflı bölge olan Arunachal Pradesh'te de bir çözüme ulaşılamamıştır.

Hindistan dış politikasında Soğuk Savaş'tan sonra, önce Doğuya Bakış Politikası (*Look East Policy*), ardından Doğuya Hareket Politikası (*Act East Policy*) izlenmiştir. Hindistan, Çin'in yükselişini kendine tehdit olarak gördüğü için bu politikalar eşliğinde bölgesinde etkin olmak istemekte ve Çin'in politikalarına karşı kendi politikalarını gerçekleştirmeye çalışmaktadır. Bu bağlamda Hindistan çalışmada detaylıca ele alınan çeşitli politikaları uygulamaya sokmuş; bu politikalara özellikle son yıllarda ivme kazandırmaya çalışmıştır. Ayrıca bölgesindeki diğer devletlerle ilişkilerinin arttırma yoluna giderek ticaret hacmini yükseltmiş; kültürel olarak kendine yakın gördüğü devletlere yönelik farklı projeler geliştirmiştir.

Çin'in son 20 yılda ekonomik olarak gelişim göstermesi sadece bölgesini değil, tüm dünyayı değiştirmiştir. 1990'lı yıllarda Hindistan'la beraber Çin'in ekonomik kalkınması büyük oranda hızlanmıştır ve bu sayede her iki ülke, yoksulluğun küresel ölçekte azaltılmasına yaptıkları katkıyla öne çıkmıştır. Ekonomik atılımlarına devam etmek isteyen Çin, Kuşak ve Yol Girişimi'ni başlatmış, Çin-Pakistan Ekonomik Koridoru, İnci Dizisi Politikası, Güney Çin Denizi'ndeki faaliyetleri ve Myanmar'a verdiği destekler ile bu girişimi güçlendirmeye çalışmıştır. Çin, söz konusu projelerle sadece Hindistan'ın bölgesel gücünü azaltmış olmayacak, dünyada da etkin bir varlık gösterecektir. Çin açısından bu girişimler, güvenlik açısından da önem arz etmektedir. Enerji ve deniz ulaşım yollarının kontrolünü sağlamak isteyen Çin, Kuşak ve Yol Girişimi'nin güzergâhını Orta Doğu'dan petrol aldığı deniz yollarından da geçirmektedir. Bununla birlikte denizden herhangi bir şekilde çevrelenme riskine karşı, girişim karadan geçen bir ticaret kuşağı ile de güçlendirilmiştir.

Dolayısıyla hem Kara İpek Yolu hem de Deniz İpek Yolu şeklinde iki ayrı ayağı bulunan bu girişim, bir anlamda jeopolitik teorilerden olan Kara Hâkimiyeti ve Deniz Hâkimiyeti teorilerini birlikte yorumlamaktadır. Bununla birlikte, Çin'in hem bölgede hem de küresel ölçekte güç kazanması Hindistan açısından önemli bir kayıp anlamına gelmektedir. Çin, her ne kadar açıkça ilan etmese de Kuşak ve Yol Girişimi'ni hayata geçirebilmek için Hindistan'ı çevrelemekte; bu ülkenin ticari ve ekonomik gelişimini engellemektedir. Yakın zamanda Asya'daki 15 ülke tarafından imzalanan Bölgesel Kapsamlı Ekonomik Ortaklık (RCEP) anlaşmasının, Hindistan tarafınca Çin mallarıyla rekabet edilemeyeceği gerekçesiyle imzalanmamış olması bu minvalde değerlendirilebilir. Ayrıca iki ülke arasında sınır çatışmaları hâlâ çözülüş değildir.

Hindistan ve Çin'in jeopolitik görüşlerine bakıldığında aynı bölgede olmaları ve ikisinin de büyük güçler olması kendilerini rekabet etmek durumunda bıraktığı görülmektedir. Çin'in Hindistan'dan daha güçlü bir durumda olması ve bölge ticaretindeki önemli rolü, Hindistan'ın bölgedeki ticaretini kısıtlamaktadır. Bu sebeple Hindistan ve Çin arasında iş birlikleri çok fazla gündeme gelememektedir. Bu iki büyük devletin aynı bölgede ticaret yapma isteği birbirlerinin çıkarlarına müdahale etmek durumunda kalmalarına neden olmaktadır.

Bu araştırmanın detaylıca ortaya koyduğu üzere, Çin-Hindistan jeopolitik ilişkileri tek bir kazananın olduğu, “sıfır toplamli oyun” olarak ele alınabilir. Bu oyun doğası gereği karşılıklı iş birliğine dayalı, “kazan-kazan” bakış açısına sahip değildir. Hindistan, Çin’in yükselişine karşı bölgedeki etkinliğini kaybetmemek adına Çin politikalarına karşı kendi doğu politikasını hayata geçirmeye çalışmakta, bölge ülkelerinin Çin ile yaklaşmasını engellemek istemektedir. Bu sebeple Myanmar ile daha sıkı ilişkiler kurmuş; Bengal Körfezi’ndeki ülkelerle ve ASEAN ile ilişkilerini arttırmıştır. Ancak yine de Çin özellikle ekonomik avantajını kullanarak daha etkin durumda kalmaktadır.

Son dönemde ABD’nin küresel hegemonyasına tehdit niteliği taşıyan Çin’in yükselişi, ABD’nin Asya’da müttefikler edinmesini gerektirmiştir. Bu açıdan Asya’daki en uygun müttefik Hindistan olarak gözükmektedir. Hem nüfusu, hem tarihi, hem de ekonomisi Çin’le mücadele edebilecek birkaç ülkeden biri olan Hindistan, ABD ile Çin’e karşı ittifak yapmaktadır. 2001’den beri ABD’de Bush yönetiminin geliştirdiği Hindistan’la yakın ilişkiler stratejik ortaklık seviyesine çıkmış, nükleer enerji ve enerji ihtiyaçları konularında yaklaşma yaşanmıştır.

2005’te Bush ile Singh iki ülke arasında küresel bir ortaklığın başladığını deklare etmişlerdir. 2010 yılında ise Obama Hindistan’ın Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi’ne üyeliğini desteklemiş, Hindistan’ın bir dünya gücü olduğunu açıklamıştır. Obama döneminde hayata geçirilen Asya Mihveri ile Çin’in Kuşak ve Yol Girişimi’ne engel olmak istenmiş; bu sayede sert güç seçenekleri de oluşturulmak istenmiştir. Trump yönetiminin son yıllarında Dışişleri Bakanı olan Pompeo’nun kritik zamanlarda Hindistan’ı ziyaret etmesi ve iş birliği anlaşmaları imzalaması da ABD’nin Hindistan’a yakın zamanlarda verdiği desteği göstermektedir. Hindistan’ın Çin’i bölgesel, ABD’nin ise küresel bir rakip olarak görmesi, doğal olarak ABD-Hindistan yaklaşmasını doğurmuştur. Hindistan’ın bir demokrasi olması, Çin Komünist Partisi’ne karşı verilen bu ortak mücadelede görece pürüzsüz bir ortam yaratmaktadır.

Sonuç olarak denilebilir ki, Hindistan ve Çin’in tarihten beri farklı kültürlerle sahip olmaları, birbirlerini öteki şeklinde görmelerine neden olmuş, barış içerisinde yaşama çabaları sonuç bulmamıştır. Çin’in ekonomik atılımları ile genişleme çabası Hindistan’ı endişelendirmiş, bu durum sınır çatışmalarında kendini göstermiştir. Çin’in bölgede ekonomik ve gerektiğinde askeri yatırımları ile denizlere ve Asya’nın

iç bölgelerine nüfuz etmesi, Hindistan'ın da benzer bir politika izlemesini gerektirmiştir. Çin'in geçmişte olduğu gibi, bölge ülkelerini kültürel ve ekonomik olarak etkilemesi günümüzde de karşılaşılan bir durumdur. Buna karşı Hindistan da benzer politikalarla çıkarlarını koruma çabasına girişmiştir. İki devletin arasında süregelen mücadele şu an için daha çok ekonomik olarak devam etmektedir.

Yaptığı karşılaştırmalı betimsel analiz kapsamında bu çalışma, Hindistan-Çin ikili ilişkilerinde jeopolitik yaklaşımın ağırlıklı yer tuttuğunu, yaşanan rekabet algısıyla her iki ülkenin birbirlerini çevrelemekte olduğunu, geliştirdikleri stratejiler ile bölgede nüfuz sahibi olmak istediklerini ve bu durumun iş birliğini güçleştirdiğini göstermekte; tüm bunlara bakarak, söz konusu ikili ilişkilerin oyun teorisinde yer alan “sıfır toplamli oyun” kavramıyla açıklanabileceğini ortaya koymaktadır.

Ancak belirtmek gerekir ki, Hindistan ve Çin'in bölgesel rekabeti kısa ve orta vadede ekonomik olarak devam edecek gibi görünmekte; eğer askeri bir çatışmaya evrilecekse bile bu uzun vadede gündeme gelecek gibi durmaktadır. İki ülke arasında Keşmir gibi sınır anlaşmazlıkları sebebiyle zaman zaman küçük çaplı çatışmalar yaşansa da, büyük bir savaş şu an için beklenmemektedir. Bu tez kapsamında yapılan araştırmalar, çalışmanın ana hipotezi olan “iki ülkenin ikinci bir büyük savaşa girmesinin şu an için mümkün olmadığı sonucunu” destekler niteliktedir. Çalışma sonucunda elde edilen bulgulara göre, ikinci bir büyük savaşın maliyetinin yüksek olması her iki ülkeyi belirli oranda frenlemektedir.

Bununla birlikte, birbirlerini çevrelemeleri sonucunda karşılaşacakları zararın daha fazla olması ve küresel ölçekteki ABD-Çin rekabetinin gidişatında yaşanan belirsizlik nedeniyle, savaş düşüncesi uluslararası siyasette hâlâ önemli bir gündem maddesi olmaktadır. Tüm bunlara ilaveten, sorunların karmaşıklığı nedeniyle, muhtemel bir savaşın iki ülke arasındaki husumeti nihai olarak çözebilmesi de mümkün görünmemektedir. Konuyla ilgili ilerde ortaya koyulacak akademik çalışmalarda, sistemik ve yerel etkilerin daha detaylı incelenmesi; bu kapsamda, örneğin ABD ve Rusya gibi büyük güçlerin Hindistan-Çin ilişkilerine etkilerinin ya da Hindistan ve Çin'deki iktidar değişikliklerinin ikili ilişkilerde yaratabileceği olası farklılıkların araştırılması konuyla ilgili nihai değerlendirmelere katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Adhikari, S., Krishna Sinha, A., & Kamle, M. (2008). India's Changing Geopolitical Code: An Attempt at Analysis. *Geopolitics Quarterly*.
- Afridi, M. K. (2015). An Era of Climax of Cordiality in Sino-Pakistan Relations. *International Journal of Social Science Studies* .
- Agnew, J. (1998). *Geopolitics: Re-visioning World Politics*. Psychology Press.
- Alkan, A. (2014). Is there really a clash of civilizations? The nature of the present world after Huntington and the explanations of clashes within civilizational orbits. *Asian Journal of Social Sciences and Humanities*.
- Allison, G. (2020, Ekim 4). *China's geopolitics are pumped up by its economic success*. Sitesinden alınmıştır: Financial Times: <https://www.ft.com/content/e2902988-ca56-4d21-ab2a-b416c9006c7b>
- Ani. (2020, Temmuz 7). *PM's Act East Policy shifted geostrategic posture in Indo-Pacific: EFSAS*. Sitesinden alınmıştır: Business Standard: https://www.business-standard.com/article/economy-policy/pm-s-act-east-policy-shifted-geostrategic-posture-in-indo-pacific-efsas-120070700431_1.html
- Anupama, G. (2020, Haziran 12). *What Explains India's Uneasy Borders*. Sitesinden alınmıştır: Güney Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi: <https://gasam.org.tr/what-explains-indias-uneasy-borders/>
- Arangalla, C. P. (2017, Aralık). Nonalignment To Balance China'S Influence On Sri Lanka: Negotiating China's "String Of Pearls" Strategy For The Pearl Of The Indian Ocean. California: NAVAL POSTGRADUATE SCHOOL.
- Ashworth, L. M. (2010). Realism and the spirit of 1919: Halford Mackinder, geopolitics and the reality of the League of Nations. *European Journal of International Relations*.
- Aslan, H., & Karadoğan, S. (2003). Türkiye'nin Güvenliği Sempozyumu. *Sayısal Harita Ortamında Bir Analiz: Jeopolitik-Jeostratejik Teoriler ve Türkiye*.
- Atmaca, A. Ö. (2011). Yeni Dünyada Eski Oyun: Eleştirel Perspektiften Türk-Amerikan İlişkileri. *Ortadoğu Etütleri*, 157-191.
- Atmakuri, A., & Izzuddin, M. (2020, Ocak 8). *Why Myanmar Should Matter to India*. Sitesinden alınmıştır: The Diplomat: <https://thediplomat.com/2020/01/why-myanmar-should-matter-to-india/>

- Baer, G. W. (1996). *One Hundred Years of Sea Power: The US Navy, 1890-1990*. Stanford University Press.
- Bajpai, R. D. (2018, Nisan 26). *Civilizational Perspectives in International Relations and Contemporary China-India Relations*. Sitesinden alınmıştır: E-International Relations: <https://www.e-ir.info/2018/04/26/civilizational-perspectives-in-international-relations-and-contemporary-china-india-relations/>
- Baloch, M. H., Khowaja, I. A., & Lohana, K. (2018). EFFECT OF CHINA–PAKISTAN ECONOMIC RELATIONS TO THE ECONOMIC GROWTH OF BALOCHISTAN: A CASE STUDY OF GWADAR PORT. *Grassroots*.
- Balta, E. (2019). From Geopolitical Competition to Strategic Partnership: Turkey and Russia After the Cold War. *Uluslararası İlişkiler*.
- Banerjee, D. (2016). China's One Belt One Road Initiative – An Indian Perspective .
- Basur, R., Mukherjee, A., & Paul, T. V. (2019). Introduction: Revisiting the security dilemma through the lens of India–China relations. *Asian Security*.
- Basu, A. (2016, Ekim 6). *Mauryan Empire*. Sitesinden alınmıştır: Ancient History Encyclopedia: https://www.ancient.eu/Mauryan_Empire/
- Batabyal, A. (2006). Balancing China in Asia: A Realist Assessment of India's Look East Strategy. *China Report*.
- Baylis, J., Smith, S., & Owens, P. (2011). *The Globalization of World Politics An Introduction to International Relations*. Oxford University Press.
- Bayram, D. Ç., & Arafat, M. (2018). HİNDİSTAN-ÇİN-ABD ÜÇGENİNDE “HİNTPASİFİK” KAVRAMSALLAŞTIRMASI. *Bölgesel Araştırmalar Dergisi*, 69-102.
- Berg, M. (2006). Britain, industry and perceptions of China: Matthew Boulton, ‘useful knowledge’ and the Macartney Embassy to China 1792–94. *Journal of Global History*, 269-288.
- Boni, F. (2019). Protecting the Belt and Road Initiative: China's Cooperation with Pakistan to Secure CPEC. *Asia Policy*.
- Bozdağ, N., & Duman, S. (2004). İki Kişili Sıfır Toplamlı Oyunlar İle İMKB'de Sektörel Bir Değerlendirme. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 43-61.
- Bozhong, L. (2018). Water and the History of China. *Social Sciences in China*, 120-131.

- Brewster, D. (2014). Beyond the String of Pearls: Is There Really a Sino-Indian Security Dilemma in the Indian Ocean? *Journal of the Indian Ocean Region*.
- Britannica, T. E. (2020, Ocak 28). *Domino Theory*. Sitesinden alınmıştır: Encyclopædia Britannica: <https://www.britannica.com/topic/domino-theory>
- Castrillón, D. (2012). *The Abolition Of The Imperial Examination System And The Xinhai Revolution of 1911*.
- Caşın, M. H. (2004). Uluslararası Politika Stratejilerinde Hava Gücünün Rolü. *Jeopolitik Dergisi*, 90-97.
- Ceylan, Ş. Ş. (2006). Francis Fukuyama ve Tarihin Sonu Tezi. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*.
- Chakma, B. (2019). The BRI and India's Neighbourhood. *Strategic Analysis*, 183-186.
- Chan, P. C. (2014). China's Approaches to International Law since the Opium War. *Leiden Journal of International Law*, 859-892.
- Chatterjee, S. (2007). Conceptions Of Space in India's Look East Policy: Order, Cooperation Or Community? *South Asian Survey*, 65-81.
- Chaturvedi, A., & Sharma, H. P. (2020). India's Foreign Policy: A Transformation From 'Look-East' To 'Act-East'. *Journal of Critical Reviews*, 883.
- Chatzky, A., & McBride, J. (2020). *China's Massive Belt and Road Initiative*. Sitesinden alınmıştır: Council on Foreign Relations: <https://www.cfr.org/backgrounder/chinas-massive-belt-and-road-initiative>
- Chen, G.-M., & Chung, J. (1994). The impact of Confucianism on organizational communication. *Communication Quarterly*, 93-105.
- Colley, C. K., & Ganguly, S. (2019). The Evolution of India's Look East Policy and China's Maritime Silk Road Initiative. *China's Maritime Silk Road Initiative and Southeast Asia*, 219-246.
- Cox, R. W. (1981). Social Forces, States and World Orders: Beyond International Relations Theory. *Millenium*, 126-155.
- Curzon, G. N. (1909). The place of India in the Empire: being an address delivered before the philosophical Institute of Edinburgh.
- Çetinkaya, B. (2020, Haziran 17). Çin ile Hindistan arasındaki sorunun sebebi toprak değil siyasi ve ekonomik. Sitesinden alınmıştır:

<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/cin-ile-hindistan-arasindaki-sorunun-sebebi-toprak-degil-siyasi-ve-ekonomik/1880187>

- Dalby, S. (1990). American Security Discourse: The Persistence of Geopolitics. *Political Geography Quarterly*, 171-188.
- Dalby, S. (1991). Critical geopolitics: discourse, difference, and dissent. *Environment and Planning D: Society and Space*, 261-283.
- Dalkılıç, L. (2020). Çarpışan Büyük Stratejiler: Asya Mihveri, Kuşak ve Yol. In Ç. Üngör, *Asya Pasifik Çalışmalarında Yeni Ufuklar* (pp. 113-138). İstanbul : Küre yayınları.
- Dasgupta, N., Miglani, S., & Kumar, M. (2019, Kasım 4). *Asia trade pact doesn't reflect India's interests, decided not to join: PM Modi*. Sitesinden alınmıştır: Reuters: <https://www.reuters.com/article/us-asean-summit-india-idUSKBN1XE1EL>
- Deudney, D. (2000). Geopolitics as Theory: Historical Security Materialism. *European Journal of International Relations*, 77-107.
- Deudney, D. (2013, Haziran 12). *Geopolitics*. Sitesinden alınmıştır: Encyclopædia Britannica: <https://www.britannica.com/topic/geopolitics>
- Dikötter, F. (2010, Aralık 15). *Mao's Great Leap to Famine*. Sitesinden alınmıştır: New York Times: <https://www.nytimes.com/2010/12/16/opinion/16iht-eddikotter16.html>
- Doctrine, I. M. (2009). Indian Maritime Doctrine Indian Navy Naval Strategic Publication 1.1. Integrated Headquarters, Ministry of Defence (Navy) 2009.
- Doğan, D., & Gürkaynak, M. (2019). Çin Halk Cumhuriyeti’Nin Güney Çin Denizinde Dönüşen Yeni Stratejisi: Four Sha Doktrini. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 921-947.
- Douhet, G. (1921). *The Command of the Air*.
- Doyle, M. W. (2005). Three Pillars of the Liberal Peace. *American Political Science Review*, 463-466.
- Durgun, S. (2011). *Memalik-i Şahane'den Vatan'a*. İletişim.
- Editors. (2020). *Ming dynasty*. Sitesinden alınmıştır: Encyclopædia Britannica: <https://www.britannica.com/topic/Ming-dynasty-Chinese-history>
- Edwards, M. (2003). The New Great Game and the new great gamers: disciples of Kipling and Mackinder. *Central Asian Survey*, 83-102.

- Ermağan, İ. (2016). Hindistan Dış Politikası. In İ. Ermağan, *Dünya Siyasetinde Doğu Asya* (pp. 387-396). Ankara: Nobel Yayınları.
- Ermağan, İ. (2016). Tarihinden Dış Politikalarına Güneydoğu Asya'nın Yükselen Ülkesi Burma/Myanmar. In İ. Ermağan, *Dünya Siyasetinde Doğu Asya* (pp. 303-336). Ankara: Nobel Yayınları.
- Erşen, E. (2014). Geopolitical Codes in Davutoğlu's Views toward the Middle East. *Insight*, 85-101.
- Erşen, E. (2014). Rise of new centres of power in Eurasia: Implications. *Journal of Eurasian Studies*, 184-191.
- Fang, Q. (2012). A Silent "Revolution": The Late Qing Reform on the Jumping Appeal System, 1899-1911. *Journal of Asian History*, 97-115.
- Feige, C., & Miron, J. A. (2008). The opium wars, opium legalization and opium consumption in China. *Applied Economics Letters*, 911-913.
- Fettweis, C. J. (2015). On Heartlands and Chessboards: Classical Geopolitics, Then and Now. *Orbis*, 233-248.
- Flint, C. (2006). *Introduction to Geopolitics*. Routledge.
- Flint, C., & Zhu, C. (2019). The Geopolitics Of Connectivity, Cooperation, And Hegemonic Competition: The Belt And Road Initiative. *Geoforum*.
- Fukuyama, F. (1989). The End of History? *The National Interest*.
- Fukuyama, F. (1989). The End of History? *The National Interest*, 3-18.
- Fukuyama, F. (1992). *The End of History and The Last Man*. New York: The Free Press.
- Garrick, J., & Bennett, Y. C. (2018). "Xi Jinping Thought" Realisation of the Chinese Dream of National Rejuvenation? *China Perspectives*.
- Garver, J. W. (2002). The Security Dilemma in Sino-Indian Relations. *India Review*.
- Garver, J. W. (2020). The China-India Rivalry in the Globalization Era. *South Asia: Journal of South Asian Studies*.
- Gassaway, C. N. (2011). *A Diamond in the String of Pearls: The Strategic Importance of Sri Lanka for Indian Ocean Regional Stability*. Naval War College.
- Gholizadeh, A. (2020). A Geoeconomic and Geopolitical Review of Gwadar Port on Belt and Road Initiative. *Maritime Business Review*.

- Ghoshal, B. (2013). China's Perception of 'Look East Policy' and Its Implications. *IDSA Monograph Series*.
- Gottschlich, P. (2015). New Developments in India–Myanmar Bilateral Relations? . *Journal of Current Southeast Asian Affairs*.
- Government of India. (2004). Panchsheel.
- Gökmen, S. R. (2010). Geopolitics and the Study of International Relations. Ortadoğu Teknik Üniversitesi.
- Gökten, K. (2019). Çin-Pakistan Ekonomik Koridoru ve Yeni Güney Asya Jeopolitiği. *Fiscaoeconomia*, 160-176.
- Gupta, B. A. (2015, Ekim 2). *Karakoram Highway: A Security Challenge for India*. Sitesinden alınmıştır: Indian Defence Review: <http://www.indiandefencereview.com/news/karakoram-highway-a-security-challenge-for-india/>
- Haokip, T. (2011). India's Look East Policy: Its Evolution and Approach. *South Asian Survey*.
- Hawksworth, J., & Cookson, G. (2006). *The World in 2050 Beyond the BRICs: a broader look at emerging market growth prospects*.
- Henrikson, A. K. (2003). Henry Kissinger, Geopolitics and Globalization. *The Fletcher Forum Of World Affairs*, 95-123.
- Hepple, L. W. (1986). The Revival of Geopolitics. *Political Geography Quarterly*, 21-36.
- Hernández, F. J. (2014). *Geostrategic and geopolitical considerations regarding energy*. Cuadernos de estrategia.
- History.com Editors. (2019). *Han Dynasty*. Sitesinden alınmıştır: HISTORY: <https://www.history.com/topics/ancient-china/han-dynasty>
- Holslag, J. (2009). The Persistent Military Security Dilemma between China and India . *Journal of Strategic Studies*.
- Huchet, J.-F. (2008). Emergence of a Pragmatic India-China Relationship Between Geostrategic Rivalry and Economic Competition. *China Perspectives*.
- Hui, E. (1962). *History of the Han dynasty*.
- Huntington, S. P. (1993). The Clash of Civilizations? *Foreign Affaris*, 22-49.

- İşcan, İ. H. (2004). Uluslararası İlişkilerde Klasik Jeopolitik Teoriler ve Çağdaş Yansımaları. *Uluslararası İlişkiler*, 47-79.
- Jacob, J. T. (2017). China's Belt and Road Initiative: Perspectives from India. *China & World Economy*, 78-100.
- Jain, B. M. (2004). India-China Relations: Issues and Emerging Trends. *The Round Table*, 253-269.
- Jian, C. (2006). The Tibetan Rebellion of 1959 and China's Changing Relations with India and the Soviet Union. *Journal of Cold War Studies*, 54-101.
- Joshi, P. (2015, Aralık 15). *India's Karakoram Conundrum: The Great Game Lives On*. Sitesinden alınmıştır: Geopolitical Monitor: <https://www.geopoliticalmonitor.com/indias-karakoram-conundrum-the-great-game-lives-on/>
- Kaplan, R. D. (2009). The Revenge of Geography. *Foreign Policy*.
- Katoch, D. (2009). Is China Encircling India? *CLAWS Journal*.
- Kautilya. (2018). *Arthaśāstra*. Kırmızı Kedi Yayınevi.
- Kautilya. (2018, Aralık 8). *The Mandala Concept*. Sitesinden alınmıştır: Dharmakshethra: <https://dharmakshethra.com/chanakya-mandala-concept-explained/>
- Kennedy, P. M. (1974). Mahan versus Mackinder. Two interpretations of British Sea Power. *Militärgeschichtliche Zeitschrift*, 39-66.
- Keohane, R. O. (1986). Theory of World Politics: Structural Realism and Beyond. In R. Keohane, *Neorealism and its Critics* (p. 159).
- Kesavan, K. V. (2020, Şubat 14). *India's 'Act East' Policy And Regional Cooperation*. Sitesinden alınmıştır: Observer Research Foundation: <https://www.orfonline.org/expert-speak/indias-act-east-policy-and-regional-cooperation-61375/>
- Khiangte, L. (2018). Indo-Myanmar Relations Since 1991. Department Of Political Science School of Social Sciences Mizoram University.
- Khurana, G. (2009). China-India Maritime Rivalry. *Indian Defence Review*.
- Kim, H. (2013). The Implications of the Chinese "String of Pearls" for the U.S. Return to Asia Policy: the U.S., China, and India in the Indian Ocean. *Journal of Global Policy and Governance*, 193-204.

- Kleven, A. (2015, Aralık 8). *Is China's Maritime Silk Road A Military Strategy?* Sitesinden alınmıştır: The Diplomat: <https://thediplomat.com/2015/12/is-chinas-maritime-silk-road-a-military-strategy/>
- Kocakenar, M. (2015). Amerikan Dış Politikasında Jeopolitik Teoriler ve Pratikler.
- Kovalev, V., Kasyanov, V., Bortsov, Y., Goloborodko, A., & Skudnova, T. (2017). The Increase in Geopolitical Competition as a Challenge (threat) to Russia's National Security. *European Research Studies Journal*.
- Krishnan, A. (2020, Kasım 20). *Was India right to leave the RCEP trade deal? | The Hindu In Focus podcast*. Sitesinden alınmıştır: The Hindu: <https://www.thehindu.com/podcast/was-india-right-to-leave-the-rcep-trade-deal-the-hindu-in-focus-podcast/article33140780.ece>
- Kulke, H., & Rothermund, D. (2002). *A History of India*. Routledge.
- Kulmar, T. (2014). On the Nature of the Governing System of the Qin Empire in Ancient China. *Folklore: Electronic Journal of Folklore*, 165-178.
- Kumar, A. A. (2019). India's Concerns over China's Belt and Road Initiative (BRI). *Political Discourse*.
- Kumar, R. (2014). India's Foreign Policy under Modi Government. *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi* , 101-117.
- Kumaraswami, S. (2020, Ağustos 26). *China sees India as a partner instead of a rival, says Chinese envoy*. Sitesinden alınmıştır: Deccan Chronicle: <https://www.deccanchronicle.com/nation/current-affairs/260820/china-sees-india-as-a-partner-instead-of-a-rival-says-chinese-envoy.html>
- Lagad, S. J., & Kamble , B. (2020). Geo-Political Dispute Between India and China and Its Impact on Bilateral Trade. *Studies in Indian Place Names (UGC Care Journal)*.
- Leibold, J. (2014). Xinhai remembered: from Han racial revolution to great revival of the Chinese nation. *Asian Ethnicity*, 1-20.
- Li, C., & Char, J. (2015). China-Myanmar Relations Since Naypyidaw's Political Transition: How Beijing Can Balance Short-Term Interests And Long-Term Values. S. Rajaratnam School of International Studies Singapore.
- Machiavelli. (1994). *Prens*. İstanbul: Anahtar Kitaplar Yayınevi.
- Mackinder, H. J. (1942). *Demokratik İdealler ve Gerçek*.
- Mahan, A. T. (1890). *The Influence Of Sea Power Upon History 1660-1783*.

- Mahan, A. T. (1902). The Persian Gulf and International Relations. *National Review*.
- Malik, M. (2003). Eyeing the Dragon: India's China Debate. *Asia-Pacific Center for Security Studies*.
- Mansingh, S. (1994). India-China Relations in the Post-Cold War Era. *Asian Survey*.
- Markowitz, J., & Farris, C. (2018). Power, Proximity, and Democracy: Geopolitical Competition in the International System. *Journal of Peace Research*.
- Massaro, V. A., & Williams, J. (2013). Feminist Geopolitics. *Geography Compass*, 567-577.
- Matondang, E., & Widana, K. I. (2017). THE INFLUENCE OF CHINA'S 'STRING OF PEARL' TOWARDS MP3EI'S ACHIEVEMENT IN THE CONTEXT OF ASEAN FREE MARKET 2015. *Diplomasi Pertahanan*.
- McGarr, P. M. (2019). Fake News, Forgery, and Falsification: Western Responses to Soviet Disinformation in Cold War India. *The International History Review*.
- Mearsheimer, J. (2005, May 18). *Hans Morgenthau and the Iraq war: realism versus neo-conservatism*. Sitesinden alınmıştır: Open Democracy: https://www.opendemocracy.net/en/morgenthau_2522jsp/
- Mearsheimer, J. (2006). China's Unpeaceful Rise. *Current History*, 160-162.
- Mishra, V. (2018, Haziran 12). *Strategic Hedging Through Foreign Policy: Exploring India's Options*. Sitesinden alınmıştır: The Geopolitics: <https://thegeopolitics.com/strategic-hedging-through-foreign-policy-exploring-indias-options/>
- Mohan, C. R., Wadhams, C., John, W., Bhatnagar, A., Rubin, D., & Juul, P. (2013). *Toward Convergence: An Agenda for U.S.-India Cooperation in Afghanistan*. Center for American Progress.
- Morgenthau, H. (1948). *Politics Among Nations The Struggle for Power and Peace*.
- Mulay, V. (2017, Kasım 27). *India's Act East Policy: But What About China?* Sitesinden alınmıştır: LSE: <https://blogs.lse.ac.uk/southasia/2017/11/27/indias-act-east-policy-but-what-about-china/>
- Mütercimiler, E. (2017). *Geleceği Yönetmek ve Kazanmak İçin: Stratejik Düşünme*. İstanbul: Alfa Yayınevi.
- Naidu, G. V. (2013). India and East Asia: The Look East Policy. *Perceptions*, 53-74.
- Niazi, T. (2006). Sino-Indian Rivalry for Pan-Asian Leadership. *China Brief*.

- Oliviera, G. d. (2020). China's Belt and Road Initiative: Views from the ground . *Political Geography*.
- Owens, M. T. (1999). In Defense of Classical Geopolitics. *Naval War Collage Review*.
- Özcan, A. (2020). *İngiliz Doğu Hindistan Şirketi*. Sitesinden alınmıştır: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi: <https://islamansiklopedisi.org.tr/ingiliz-dogu-hindistan-sirketi>
- Palanisamy, B. (2020, Mart 31). *A Geostrategic Explanation of India-Myanmar Bilateral Relations since the 1990s*. Sitesinden alınmıştır: E-International Relations: <https://www.e-ir.info/2020/03/31/a-geostrategic-explanation-of-india-myanmar-bilateral-relations-since-the-1990s/>
- Pan, C. (2014). The 'Indo-Pacific' and geopolitical anxieties about China's rise in the Asian regional order . *Australian Journal of International Affairs*.
- Pape, R. A. (2005). Soft Balancing against the United States. *International Security*, 7-45.
- Parameswaran, P. (2014, Kasım 17). *Modi Unveils India's 'Act East Policy' to ASEAN in Myanmar*. Sitesinden alınmıştır: The Diplomat: <https://thediplomat.com/2014/11/modi-unveils-indias-act-east-policy-to-asean-in-myanmar/>
- Pardesi, M. S. (2017). Region, System, and Order: The Mughal Empire in Islamicate Asia. *Security Studies*, 249–278.
- Pathak, A. (2018). India's Geopolitical Posturing and Conflict Termination.
- Paul, T. V. (2018, Eylül 17). *How India Will React To The Rise Of China: The Soft-Balancing Strategy Reconsidered*. Sitesinden alınmıştır: War on Rocks: <https://warontherocks.com/2018/09/india-and-the-rise-of-china-soft-balancing-strategy-reconsidered/>
- Pehrson, C. J. (2006). *String of pearls: Meeting the challenge of China's rising power across the Asian littoral*. ARMY WAR COLL STRATEGIC STUDIES INST CARLISLE BARRACKS PA.
- Pekcan, C. (2016). Güney Çin Denizi Sorunu Çerçevesinde Çin-Hindistan İlişkileri. *ÇOMÜ Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 19-32.
- Perlo-Freeman, S., Cooper, J., Ismail, O., Sköns, E., & Solmirano, C. (2009). Military Expenditure. *SIPRI yearbook*.

- Phillips, A. (2011). Saving Civilization From Empire: Belligerency, Pacifism And The Two Faces Of Civilization During The Second Opium War. *European Journal of International Relations*, 5-27.
- Polanyi, K., & Maclver, R. (1944). *The Great Transformation*. Boston: Beacon Press.
- Price, G. (2007). *China and India: Cooperation and Competition*. Asia Programme Briefing paper - Chatham House.
- Priyanka, & Bindra, S. (2020). China's Belt and Road Initiative and its Implications on India. *Studies in Indian Place Names*, 1042-1046.
- Rana, K. S. (2017). China's Belt and Road Initiative (BRI): Implications, Prospects & Consequences: Impact on India & its China Diplomacy. *Institute of Chinese Studies*.
- Reddy, J. (2017). Foreign Relations Between China And India. *International Journal Of Multidisciplinary Educational Research*, 111-129.
- Renner, G. (1942). *Human Geography in the Air Age*.
- Rolland, N. (2019). A Concise Guide to the Belt and Road Initiative . *The National Bureau of Asian Research*.
- Routray, B. P. (2011). India-Myanmar Relations: Triumph of Pragmatism. *Jindal Journal of International Affairs*, 299-321.
- Saad, M., & Wenxiang, L. (2020). National Security in Kautilya's Arthashastra: A. *Journal of Humanities and Education Development*.
- Saikia, H. (2010). Look East Policy: Southeast Asian Economic Integration of India. *Applied Economics Journal*, 1-11.
- Samaranayake, N. (2019). *China's Engagement with Smaller South Asian Countries*. Washington: UNITED STATES INSTITUTE OF PEACE.
- Sarı Ertem, H., & Karadeniz, R. F. (2019). Lost In Translation: A System-Level Analysis of the Turkish-U.S. Alliance under the Obama and Trump Administrations. *Perceptions*, 7-38.
- Sayın, Y. (2013). Konfüçyüs'ün Yeniden Keşfi ve Çin'in Dış Politikasında Dönüşüm. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 223-237.
- Scott, D. (2008). The Great Power 'Great Game' between India and China: 'The Logic of Geography'. *Geopolitics*.

- Scott, D. (2013). India's Role in the South China Sea: Geopolitics and Geoeconomics in Play. *India Review*.
- Sempa, F. P. (2019, Ocak 26). *China and the World-Island*. Sitesinden alınmıştır: The Diplomat: https://web.archive.org/web/20190126023844/https://thediplomat.com/2019/01/china-and-the-world-island/#!/web/20190126023844mp_/https://thediplomat.com/
- Sen, D. (1975). *Basic Principles of Geopolitics and History: Theoretical Aspect of International Relations*.
- Senaratne, B. (2015). Sri Lanka's Strategic Relevance in the South Asian Region: An Analysis of India's Indian Ocean Strategy and China's Maritime Silk Route Initiative., (pp. 94-99).
- Seversky, A. P. (1942). *Victory Through Air Power*.
- Sevgi, C. (1988). Jeopolitik Ve Jeostratejinin Tarihsel Gelişimi Açısından Türkiye'nin Stratejik Konumu. *Ege Coğrafya Dergisi*, 214-249.
- Sharma, R. (2020). Unit-1 Kautilya. Yeni Delhi: Indira Gandhi National Open University.
- Sheikh, A. M., & Rashid, S. (2020). Kautilya, the Indian Machiavelli; On War and. *Journal of Humanities and Education Development*.
- Shirk, S. L. (1994). *CHINESE VIEWS ON ASIA-PACIFIC REGIONAL SECURITY COOPERATION*. THE NATIONAL BUREAU OF ASIAN RESEARCH.
- Sidhu, J. S. (2020). India's Myanmar Policy since 1988: Between Democratic Ideals and Geostrategic Imperatives. *Journal of International Studies*, 93-108.
- Sikri, R. (2009). *India's Look East Policy: A Critical Assessment*. Yeni Delhi: Institute of Peace and Conflict Studies.
- Singh, A. (2020, Haziran 26). *Will the India-China border conflict lead to a naval war?* Sitesinden alınmıştır: The Strategist: <https://www.aspistrategist.org.au/will-the-india-china-border-conflict-lead-to-a-naval-war/>
- Singh, R., & Winter, T. (2019, Ekim 28). *Xi-Modi: Building geocultural connectivities*. Sitesinden alınmıştır: Asian Studies Association of Australia: <https://asaa.asn.au/xi-modi-building-geocultural-connectivities/>
- Singh, S. (2019). The Indo-Pacific and India-U.S. Strategic Convergence: An Assessment. *Asia Policy*, 77-94.

- Singh, S., & Magray, J. M. (2017). China- Pakistan Economic Corridor (CPEC), Its Impacts On Pakistan Economy. *International Journal of Innovative Research and Advanced Studies*, 6-9.
- Singh, Y. (2007). *India's Myanmar Policy*. Yeni Delhi: Institute of Peace And Conflict Studies .
- Slack, B., & Starr, J. (1997). Geostrategy, resources and geopolitics: implications for the US Navy and naval port system. *Marine Policy*, 309-323.
- Slessor, J. C. (1936). *Air Power and Armies*.
- Sloan, G. (2017). *Geopolitics, Geography and Strategic History*.
- Smith, K. (2007, Aralık 22). *How Important was the So-called 'Domino Theory' in Forming US Policy Towards Indochina During the Cold War? Were Other Factors More Important?* Sitesinden alınmıştır: E-International Relations: <https://www.e-ir.info/2007/12/22/how-important-was-the-so-called-'domino-theory'-in-forming-us-policy-towards-indochina-during-the-cold-war-were-other-factors-more-important/>
- Snidal, D. (1985). The Game Theory of International Politics. *World Politics*, 25-57.
- Spykman, N. (1938). Geography and Foreign Policy. *The American Political Science Review*, 213-236.
- Spykman, N. (1944). *The Geography of the Peace*. Harcourt, Brace.
- Suciu, P. (2020, Ekim 30). *Mike Pompeo: 'The U.S. Will Stand With India' Against China*. Sitesinden alınmıştır: The National Interest: <https://nationalinterest.org/blog/buzz/mike-pompeo-%E2%80%98us-will-stand-india%E2%80%99-against-china-171578>
- Sundaram, A. (2013). Look East Policy. *International Journal of Advancements in Research & Technology*.
- Taban, M. H. (2013). Klasik Ve Eleştirel Jeopolitiğin Karşılaştırılması Ve “Stratejik Derinliğin” Bu Bağlamda İncelenmesi. *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 21-31.
- Taşcı, M. N. (2020, Ekim 27). *ABD, Çin'e karşı Hindistan'la iş birliğini artırıyor*. Sitesinden alınmıştır: Anadolu Ajansı: <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/abd-cine-karsi-hindistanla-is-birligini-artiriyor/2020837>
- Tenpa, L. (2014). The Centenary of the McMahon Line (1914-2014) and the Status of Monyul until 1951-2. *The Tibet Journal* , 57-102.

- The Editors of Encyclopaedia Britannica. (2019, Kasım 18). *Shang dynasty*. Sitesinden alınmıştır: Encyclopædia Britannica: <https://www.britannica.com/topic/Shang-dynasty>
- Tian, N., Kuimova, A., Da Silva, D. L., Wezeman, P. D., & Wezeman, S. T. (2020). *TRENDS IN WORLD MILITARY EXPENDITURE, 2019*. SIPRI- Stockholm International Peace Research Institute.
- Tovy, T. (2015). *The Changing Nature of Geostrategy 1900-2000*. Alabama: Air University Press Air Force Research Institute.
- Tuathail, G., & Agnew, J. (1992). Geopolitics and Discourse. *Political Geography*, 190-204.
- Upadhyaya, S. (2017). Expansion of Chinese maritime power in the Indian Ocean: implications for India. *Defence Studies*, 63-83.
- URL1. (2020, Temmuz 6). *Geopolitics*. Retrieved Temmuz 17, 2020, from Merriam-Webster: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/geopolitics>
- URL2. (n.d.). *Mahan's The Influence of Sea Power upon History: Securing International Markets in the 1890s*. Retrieved Temmuz 17, 2020, from Office of the Historian: <https://history.state.gov/milestones/1866-1898/mahan>
- URL3. (2015, Temmuz 2). *Why the Indian Soldiers of WW1 Were Forgotten*. Sitesinden alınmıştır: BBC News: <https://www.bbc.com/news/magazine-33317368>
- URL4. (2020, Mayıs 10). *Indian and Chinese troops 'Clash on Border' in Sikkim*. Sitesinden alınmıştır: BBC News: <https://www.bbc.com/news/world-asia-52606774>
- URL5. (2020, Haziran 17). *India-China Clash: Diplomats 'Strongly Protest' Over Border Clashes*. Sitesinden alınmıştır: BBC News: <https://www.bbc.com/news/world-asia-53073338>
- URL6. (2020, Temmuz 12). *U.S. remains India's top trading partner in 2019-20*. Sitesinden alınmıştır: The Economic Times: <https://economictimes.indiatimes.com/news/economy/foreign-trade/u-s-remains-indias-top-trading-partner-in-2019-20/articleshow/76924711.cms>
- URL7. (2019, Kasım 2). *Will see whether interests fully being accommodated in RCEP: PM Modi*. Sitesinden alınmıştır: The Economic Times: <https://economictimes.indiatimes.com/news/economy/foreign-trade/will-see-whether-interests-fully-being-accommodated-in-rcep-pm-modi/articleshow/71863530.cms?from=mdr>

- URL8. (2018, Haziran 11). *India opposes China's BRI, PM Modi says connectivity projects must respect sovereignty*. Sitesinden alınmıştır: Rajya Sabha: <https://rstv.nic.in/india-opposes-chinas-bri-pm-modi-says-connectivity-projects-must-respect-sovereignty.html>
- URL9. (2018). *Review of Maritime Transport 2018*. Sitesinden alınmıştır: United Nations Conference on Trade and Development: <https://unctad.org/webflyer/review-maritime-transport-2018>
- Üngör, Ç. (2020). Önsöz Türkiye'nin Ufkundaki Asya-Pasifik. In Ç. Üngör, *Asya-Pasifik Çalışmalarında Yeni Ufuklar* (pp. 9-14). İstanbul: Küre Yayınları.
- Verghese, B. G. (2013). *India's Northeast Resurgent: Ethnicity, Insurgency, Governance, Development*.
- Wadhwa, A. (2019, Ağustos 9). *India's act east policy*. Sitesinden alınmıştır: Ministry of External Affairs Government of India: <https://www.mea.gov.in/distinguished-lectures-detail.htm?840>
- Wei, Z., & Ahmed, S. (2015). 2015 A General Review of the History of China's Sea Power Theory Development. *Naval War College Review*.
- Wu, Q., & Chen, M. (2019). The Important Value and Future Prospect of SinoMyanmar Relations. *Advances in Social Science, Education and Humanities Research*.
- Wu, Z. (2018). Classical Geopolitics, Realism And The Balance Of Power Theory. *Journal of Strategic Studies*, 786-823.
- Yeşiltaş, M. (2015). Apokaliptik Jeopolitik, Radikal Antagonizma ve IŞİD. *Ortadoğu Analiz*.
- Yeşiltaş, M., & Durgun, S. (2020). Coğrafya ve Jeopolitiği Tartışmak: Eleştirel Bir Değerlendirme. In M. Yeşiltaş, S. Durgun, & P. Bilgin, *Türkiye Dünyanın Neresinde? Hayali Coğrafyalar, Çarpışan Anlatılar* (pp. 9-35). İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Yılmaz, S. (2015). Jeopolitik ve Jeostrateji. *Milli Güvenlik Teorisi*, 201-248.
- Yılmaz, Y. (2016). Sömürgecilik Bağlamında İngilizler'in Çin'i İnşa Etme Süreci: I. Afyon Savaşı. *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 322-329.
- Yoshihara, T. (2012). Chinese Views of India in the Indian Ocean: A Geopolitical Perspective . *Strategic Analysis*.

Zhigang, H. (2016). China–Myanmar Relations Since 2011. In L. Chenyang, C. C. Sein, & Z. Xianghui, *MYANMAR: REINTEGRATING INTO THE INTERNATIONAL COMMUNITY* (pp. 3-8).

Ziipao, R. R. (2018). Look/Act East Policy, Roads and Market Infrastructure in North-East India. *Strategic Analysis*, 476-489.

(t.y.). Harita ve Resimler:

<http://mulkiyehaber.net/mutlu-ejderler-ulkesi-neden-mutsuz/>

<https://www.fiia.fi/julkaisu/indias-look-east-act-east-policy?read>

<https://www.mea.gov.in/in-focus-article.htm?24216/Act+East+Indias+ASEAN+Journey>

<https://www.thefinancialexpress.com.bd/views/a-thriving-economic-belt-in-the-making-1604159915>

https://www.researchgate.net/figure/The-String-of-Pearls-of-China-and-ports-of-the-Chinese-Navy-in-the-Indian-Ocean-Arena_fig5_318959775

<https://www.foxnews.com/world/what-is-chinas-belt-road-initiative>

<https://www.bbc.com/news/world-asia-52852509>